

Vliv vodícího psa na kvalitu života nevidomých

Marcela Rezková

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Marcela Rezková**
Osobní číslo: **H128380**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Vliv vodícího psa na kvalitu života nevidomých**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na zjištění důvodů, které vedou nevidomého člověka k rozhodnutí, pořídit si vodícího psa;

- na změny každodenního režimu, jež sebou přináší příchod tohoto psa do rodiny nevidomého;

- na hledání odpovědi na otázku, co pro nevidomého člověka vodící pes znamená a jaká pozitiva, případně negativa mu přináší.

Součástí práce bude empirické šetření event. realizovaný výzkum (kvantitativní, kvalitativní, smíšený) zaměřený na dané téma.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FINKOVÁ, Dita. Základy tyflopédie: předmět, cíle, techniky prostorové orientace a komunikace. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 52 s. ISBN 978-80-244-2627-3.

KIMPLOVÁ, Tereza. Ztráta zraku: úvod do psychologické problematiky. Vyd. 1. Ostrava: Pedagogická fakulta, Ostravská univerzita v Ostravě, 2010, 120 s. ISBN 9788073689179.

MATYSKOVÁ, Kateřina. Kompenzační pomůcky pro osoby se zrakovým postižením. 1. vyd. Praha: Okamžik, 2009, 60 s. ISBN 9788086932248.

MORAVCOVÁ, Dagmar. Zraková terapie slabozrakých a pacientů s nízkým vizem. Vyd. 1. Praha: Triton, 2004, 203 s., [11] s. příl. ISBN 8072544764.

SCHINDLEROVÁ, Olga. Kapitoly ze sebeobsluhy nevidomých a slabozrakých. Vyd. 1. Praha: Tyfloservis, 2007, 96 s. ISBN 9788023988222.

WIENER, Pavel. Prostorová orientace a samostatný pohyb zrakově postižených. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1986.

Další zdroje literatury budou doplňovány v průběhu zpracování bakalářské práce.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce:

4. prosince 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

29. dubna 2016

Ve Zlíně dne 4. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s přípoštěním tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 24.4.2016

.....
podpis diplomanta

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku života lidí se zrakovým postižením. Zabývá se především významem vodícího psa pro jejich život. Analyzuje důvody, které vedou nevidomého člověka k rozhodnutí pořídit si vodícího psa. Zkoumá, jaké změny denního režimu jsou spojeny s příchodem vodícího psa a porovnává klady a zápory. Popisuje přípravu vodícího psa na službu člověku. Zabývá se také obecně kvalitou života a péčí o zrakově postižené.

Klíčová slova: zrak, zrakové postižení, nevidomý, vodící pes, samostatný pohyb, orientace, integrace, kvalita života, péče

ABSTRACT

This bachelor's thesis is focused on life issues of visually impaired people. It is mainly dealing with a significance of guide dogs for their life. It is analyzing reasons which lead the visually impaired person to get the guide dog. It explores how daily schedule changes are connected with the guide dog coming and it takes into consideration potential pros and cons. It describes the training process of the guide dog for the assistance service. It is also dealing with a general quality of life and a care for the visually impaired people.

Keywords: vision, visual impairment, blind, guide dog, unsupported motion, orientation, integration, quality of life, care

Děkuji doc. PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D. za odborné vedení, podnětné připomínky a poskytnuté rady k bakalářské práci a také za trpělivost.

Děkuji všem účastníkům rozhovorů za jejich ochotu zúčastnit se výzkumu, za čas, který mi věnovali, a za jejich otevřenost a poskytnuté informace.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VYMEZENÍ POJMŮ	11
1.1 ZRAK.....	11
1.1.1 Zrakové funkce.....	11
1.1.2 Zrakové vady.....	13
1.1.3 Zrakové postižení	15
1.2 KVALITA ŽIVOTA.....	19
1.2.1 Vymezení kvality života dle Světové zdravotnické organizace WHO	19
1.2.2 Další hlediska kvality života	19
2 PÉČE O ZRAKOVĚ POSTIŽENÉ	21
2.1 HISTORICKÉ OKAMŽIKY	21
2.2 VÝZNAMNÉ HISTORICKÉ OSOBNOSTI V PÉČI O ZRAKOVĚ POSTIŽENÉ	22
2.3 SOUČASNOST - ORGANIZACE POSKYTUJÍCÍ PÉČI ZRAKOVĚ POSTIŽENÝM.....	26
3 VODÍCÍ PES	30
3.1 VYSVĚTLENÍ POJMU	30
3.2 HISTORIE.....	30
3.2.1 Ve světě.....	30
3.2.2 U nás.....	31
3.3 SOUČASNOST.....	33
3.4 LEGISLATIVA.....	34
4 PŘÍPRAVA NA SPOLEČNÉ SOUŽITÍ	36
4.1 PŘÍPRAVA BUDOUCÍHO MAJITELE	36
4.1.1 Co je nutné zajistit vodícímu psovi.....	36
4.1.2 Potřeby a nároky nevidomého majitele.....	36
4.1.3 Pořízení vodícího psa	37
4.2 VÝCVIK VODÍCÍHO PSA	38
4.2.1 Stěně do 1 roku.....	38
4.2.2 Mladý pes	39
4.2.3 Předání vycvičeného vodícího psa	41
II PRAKTICKÁ ČÁST	42
5 VÝZKUMNÁ ČÁST	43
5.1 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÁ OTÁZKA	43
5.2 METODOLOGIE	43
5.3 PŘÍPRAVA NA ROZHOVOR	44
5.4 VÝBĚR A CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	46
5.5 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	48
5.6 KATEGORIZACE DAT.....	50
5.7 INTERPRETACE DAT	50
5.8 PŘÍBĚH ALENY	59
ZÁVĚR	61

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	63
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	67
SEZNAM PŘÍLOH.....	68

ÚVOD

Každé postižení přináší do života člověka určité omezení a s tím spojené specifické potřeby. Například většina z nás považuje to, že jsme schopni vnímat okolní svět vlastníma očima za samozřejmost. Octneme-li se v absolutní tmě, nebo zaváže-li nám někdo oči, dostáváme se do velmi nepříjemného pocitu značné nejistoty a téměř nejsme schopni pohybu. V dobře známém prostředí se zvládneme velmi pomalu a opatrně přesouvat z místa na místo. V cizím prostředí se ovšem bojíme udělat byt' jen jediný krok dopředu.

Přesto mezi námi žijí lidé, kteří nikdy, anebo značnou část svého života, nemohou tento svět vnímat prostřednictvím vlastního zraku, tedy lidé zrakově postižení.

Život s tímto postižením přináší řadu obtíží, ale s těmi je možné se vždy nějakým způsobem vyrovnat. Kromě pomoci blízkých i ostatních osob, pomáhají do značné míry nevidomým různé kompenzační pomůcky.

Jednou z nejpodstatnějších kompenzačních pomůcek pro nevidomého člověka může být speciálně vycvičený vodící pes. Nejenže nevidomému umožní samostatný pohyb a orientaci v prostoru, ale usnadňuje i integraci nevidomého do společnosti. Prostřednictvím psa lze mnohem snadněji navázat komunikaci jednak ze strany nevidomého vůči zdravému člověku, a stejně tak i opačným směrem. Pes je často úvodním a společným tématem k hovoru.

Vzhledem k tomu, že se již více než 20 let věnuji výcviku psů (ne ovšem vodících), setkala jsem se s cvičiteli, předvychovateli i s konečnými majiteli vodících psů. Tato oblast mě zajímá jak z hlediska výcviku psa, tak i ze strany nevidomého člověka. A protože sociální pedagogika je vědou především o lidech, bude se tato bakalářská práce zabývat tím, co vlastně takový pes pro nevidomého člověka znamená.

Cílem bakalářské práce bude zjistit, jaký význam, má pro nevidomého jeho pes. Vodící pes, coby kompenzační pomůcka, zajisté přispívá ke zlepšení kvality života nevidomých a je velkým přínosem pro jejich integraci do společnosti.

Z pohledu nezainteresovaného pozorovatele to může vypadat, že vodící pes přináší do života nevidomého samá pozitiva. Je tomu ale skutečně tak, nebo nás majitelé vodících psů přesvědčí o tom, že jejich společné soužití přináší i nějaká negativa? Jak sami nevidomí pohlíží na svůj život bez psa, a následně s vlastním vodícím psem?

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMŮ

Následující kapitola se zabývá vysvětlením nejdůležitějších pojmů obsažených v názvu této bakalářské práce a dalších pojmů s ní souvisejících.

1.1 Zrak

„Svět poznáváme pomocí procesů, které souhrnně nazýváme vnímání. Vše vzniká v našem mozku, umožňuje nám vnímat svět kolem nás, to znamená vidíme, cítíme, slyšíme...“
(Štréblová, 2002, s. 15)

Proces vnímání vzniká prostřednictvím našich smyslů (receptorů). Díky nim se podněty z vnějšího i vnitřního prostředí dostávají prostřednictvím nervové soustavy do našeho mozku, a následně na tyto podněty můžeme reagovat.

Nejdůležitějším smyslem, který člověku umožňuje vnímání je právě zrak. Poskytuje nám více než 80 % informací o okolním světě. Pomocí zraku rozeznáváme světlo a tmu, barvy, předměty, jejich tvar a vzájemnou polohu a vzdálenost. Tyto vjemy významnou měrou přispívají k naší schopnosti orientovat se v prostoru (Štréblová, 2002).

Zrakový orgán tvoří tři části, kromě samotného oka jsou to ještě zrakové dráhy a zrakové centrum. Na procesu vidění se podílejí všechny části zrakového orgánu. Prvotní podněty se dostávají do oka, odkud zrakovými drahami putují do zrakového centra v mozku, kde jsou zpracovány a vzniká zrakový vjem. (Autrata, Vančurová, 2002).

1.1.1 Zrakové funkce

Nejdokonalejší formou zrakového vnímání je binokulární vidění, tedy zjednodušeně řečeno vidění oběma očima zároveň. Schopnost tohoto nejvyššího stupně vidění závisí na zdravém zraku a jeho následujících funkcích (Štréblová, 2002):

- Míra zrakové ostrosti (VISUS)

Jedná se o schopnost rozlišovat tvary na různou vzdálenost. K vyšetření míry zrakové ostrosti se využívají tzv. optotypy, např. tabule s černými písmeny nebo čísla na bílém podkladě. Velikost znaků se po řádcích směrem dolů zmenšuje. Na každém řádku je číslo, které udává, z jaké vzdálenosti v metrech jsou znaky na tomto řádku ještě čitelné při normální zrakové ostrosti. Vyšetření se provádí na každé oko zvlášť. Vyšetřovaný čte jednotlivé znaky po řádcích směrem dolů, tedy od největšího k nejmenšímu až po řádek, kde přečte ještě všechny znaky. Mírou

zrakové ostrosti je právě tento poslední řádek přečtený bez chyb. Výsledná hodnota se zaznamenává pomocí zlomku.

$$V(VISUS) = \frac{\text{vzdálenost vyšetřovaného od optotypu}}{\text{číslice řádku, který čte vyšetřovaný ještě bez chyb}}$$

Například jestliže vyšetřovaný čte ze vzdálenosti 6 metrů řádek označený číslicí 18 zapíšeme zrakovou ostrost zlomkem 6/18. Při normální zrakové ostrosti je visus = 1, to znamená zlomek by měl hodnotu 6/6 a vyšetřovaný by tedy přečetl ze vzdálenosti 6 metrů řádek s číslem 6 (Autrata, Vančurová, 2002).

- Zorné pole

Část prostoru, kterou je lidské oko schopno zachytit při pohledu vpřed se nazývá zorné pole. Při binokulárním vidění, tj. vidění oběma očima zároveň se zorná pole obou očí vzájemně překrývají.

- Rozlišování barev

Schopnost oka rozeznávat barvy se nazývá barvocit. Vnímání barev se děje prostřednictvím žluté skvrny (*macula lutea*), místa na sítnici, kde je obsaženo nejvíce čípků. Čím dále od žluté skvrny, tedy na periferii sítnice světlo dopadá, tím nižší je schopnost rozlišování barev.

Poruchu barvocitu, kdy je člověk schopen rozeznat jen některé, nebo vůbec žádné barvy nazýváme *barvoslepost (daltonismus)*.

- *úplná* – postižený vnímá okolní svět podobně jako černobílou fotografií.
- *částečná* – nejčastěji porucha schopnosti vnímat zelenou a červenou barvu

- Akomodace oka

Akomodace oka je schopnost oka měnit svoji optickou mohutnost, tedy zakřivení čočky, podle toho na jak vzdálený předmět zaostřuje. Umožňuje nám tak vidět předměty ostře na různou vzdálenost. Zaostřujeme-li na blízko, zvětšuje se optická mohutnost, naopak při zaostření na dálku se optická mohutnost oka zmenšuje.

Nejbližší bod, na který jsme schopni zaostřit se nazývá *blízký bod*. V dětství se tento bod nachází asi 8 cm od oka. Tato vzdálenost se s věkem stále zvětšuje, v 60 letech je zhruba 80 cm.

- Zraková adaptace

Zraková adaptace je schopnost lidského oka přizpůsobit se různým světelným podmínkám. Je důležité, aby se oko přizpůsobovalo pohotově. Adaptace na tmou je pomalejší než na světlo.

- Okohybná aktivita

Okohybnou aktivitou chápeme pohyby oka všemi směry. U zdravého zraku jsou pohyby obou očí stejné a fúzí jejich zorného pole vzniká binokulární vidění, to znamená, že jednotlivé obrazy z obou očí se spojí do jednoho, který vnímáme. Pohyby oka zajišťuje 6 okohybných svalů. Při poruchách okohybného ústrojí dochází k narušení binokulárního vidění.

Mezi poruchy okohybné aktivity patří například *šilhavost (strabismus)* při němž je narušeno rovnovážné postavení očí. Často je spojeno se sníženou zrakovou ostrostí šilhajícího oka, to se stává tupozraké a postižený nemůže vnímat hloubku.

- Prostorové vidění

Prostorové vidění je schopnost vidět trojrozměrně. Je důležité pro poznávací činnost člověka a pro jeho orientaci v prostoru. Je nejdokonalejším stupněm vidění. Nezbytným předpokladem je schopnost fúze, k níž je zapotřebí anatomická a funkční souměrnost obou očí (Štrébllová 2002).

1.1.2 Zrakové vady

Zraková vada je „defekt, který se projevuje nevyvinutím, snížením, nebo ztrátou výkonnosti zrakového analyzátoru a tím poruchou zrakového vnímání, orientace v prostoru, pracovních činností závislých na výkonnosti zraku a narušením vytváření sociálních vztahů“ (Flenerová-Wagnerová 1985, s. 8).

Různí autoři uvádějí různá členění zrakových vad. Například Flenerová (1985) rozděluje zrakové vady z pohledu speciální pedagogiky do třech základních skupin z rozličných hledisek:

1) Podle doby vzniku

- Vrozené
- Získané

2) Podle stupně

- Tupozrakost a šilhavost

- *Tupozrakost (amblyopie)* je vada zraku, která obvykle postihuje jedno oko a projevuje se snížením zrakové ostrosti jednoho oka.
- *Šilhavost (strabismus)* je vada zraku, při které je narušeno rovnovážné postavení očí.

- Slabozrakost

Slabozrakost se projevuje **částečným nevyvinutím**, snížením, nebo zkreslující činností zrakového analyzátoru obou očí a tím poruchou zrakového vnímání.

- Zbytky zraku

Zbytky zraku jsou zrakovou vadou, která se projevuje **závažným nevyvinutím** snížením, nebo zkreslující činností zrakového analyzátoru a tím poruchou při zrakovém vnímání.

- Osleplost

Osleplost je vada zraku, která se projevuje **ztrátou činnosti** zrakového analyzátoru obou očí a tím nemožností dalšího zrakového vnímání.

- Nevidomost (slepota)

Nevidomost je zraková vada, která se projevuje **úplným nevyvinutím**, úplnou, nebo téměř úplnou nevykonností zrakového analyzátoru a tím nemožností zrakového vnímání.

3) podle délky trvání

- krátkodobá
- opakující se
- dlouhodobá

1.1.3 Zrakové postižení

Dle údajů Světové zdravotnické organizace WHO je na světě 180 miliónů osob se zrakovým postižením. Z toho je 40 až 45 miliónů nevidomých, kteří se neobejdou bez odborné a sociální pomoci (WHO, 2015, online).

Co to vlastně je zrakové postižení? Flenerová (1985, s.11) vysvětluje zrakové postižení z hlediska speciální pedagogiky: „*Osoby zrakově postižené jako kategorie osob vyžadující zvláštní péči, jsou z hlediska speciální pedagogiky děti, mladiství a dospělí, jejichž defekt spočívá v poruše zrakového analyzátoru a to v takovém rozsahu, že dochází k postižení zrakového vnímání v důsledku vady zraku.*“

Podle Flenerové (1985) lze rozdělit osoby se zrakovým postižením z různých hledisek:

Podle stupně vady zraku:

- Osoby tupozraké a šilhavé
- Osoby slabozraké

Může se jednat o vadu stabilní, která se již dále nezhoršuje anebo může mít progradující, tedy zhoršující se tendenci. V některých případech je možné dosáhnout určitého zlepšení pomocí kompenzačních pomůcek, především speciální optiky. Toto zlepšení ale nikdy nedosáhne úrovně zdravého zraku a celoživotně přináší slabozrakým citelná omezení v oblasti zrakového vnímání.

- Osoby se zbytky zraku

Velmi často se u osob se zbytky zraku jedná o vadu progresivní. Tato progresie má několik variant. Může jít o tzv. potencionální progresi, to znamená, může ale nemusí se projevit. Anebo je jistá a v tom případě může být její výskyt předem známý nebo neznámý. Pokud má vada progresivní charakter, většinou končí ztrátou zraku. Osoby se zbytky zraku se neobejdou bez speciální optiky a osvětlení a k tomu ještě musí zrak doplňovat hmatem, sluchem a dalšími smysly.

- Osoby nevidomé (slepé)

Osoby nevidomé můžeme ještě dále rozdělit na:

- *Osoby s úplnou ztrátou vidění*
- *Osoby s praktickou slepotou*

Tito lidé mají zachovaný světlocit a jsou schopni vidět prsty v krátké vzdálenosti před okem.

- Podle období kdy přišly o zrak
 - *Osoby nevidomé od narození*
 - *Osoby se ztrátou zraku v období před zpevnění zrakových představ (přibližně do 6 -7 let věku)*
 - *Osoby se ztrátou zraku v období po zpevnění zrakových představ. (po 6 – 7 letech věku)*
- Osoby později osleplé

Do této skupiny řadíme osoby, které přišly o zrak až v období po ukončení vzdělávání a přípravy na zaměstnání.

Podle druhu vady zraku:

- osoby s vadami vnitřního a zevního oka
- osoby s vadami nervového systému zrakového

Podle doby vzniku vady zraku na osoby s vadou zraku:

- zděděnou, vrozenou
- získanou do ukončení školní a profesní přípravy
- získanou po ukončení školní a profesní přípravy

Podle typu zrakového postižení na osoby:

- s vadou funkční (osoby tupozraké a šilhavé)
- s vadou orgánovou (osoby slabozraké, se zbytky zraku, nevidomí, později osleplí)

Jak již bylo řečeno, prostřednictvím zraku přijímáme majoritní množství informací. V souvislosti s tím je nutné si uvědomit, že zrakové postižení sebou přináší značný informační deficit a zasahuje do všech oblastí běžného života. Tento nedostatečný přísun informací musí zrakově postižený člověk nahradit jinými smysly, sluchem, hmatem, a čichem.

Každé životní období přináší svoje specifika, co se týče vyrovnávání se se vznikem zrakového postižení. Jinak se s touto situací potýkají děti, které se již coby zrakově postižené narodí, jinak osoby, které přijdou o zrak během dětství a jinak dospělí jedinci. To, jak se s nově vzniklou situací jedinec dokáže vyrovnat, závisí na věku, kdy došlo k omezení nebo ke ztrátě zraku, na dosavadních zkušenostech jedince a v neposlední řadě také na osobnosti zrakově postiženého (Moravcová, 2004).

- Specifika vrozeného zrakového postižení

„Proces zrání a učení bez účasti zraku je složitý a významně odlišný od vývojového procesu dětí vidících bez omezení nebo s omezením, při kterém jsou zrakové funkce sice postižené, ale schopné zprostředkování vizuálních informací o světě.“ (Kimplová, 2010, s. 23)

Vzhledem k tomu, že dítě nemá dostatek zrakových informací, dochází u něj k opožděnému vývoji. Toto se projevuje i v oblasti pohybu. Bez zrakových informací nemá dítě motivaci k pohybu, aby se někam přemístilo a prohlédlo si nějakou věc za účelem získání více informací. Zrakové postižení se projevuje také v sociální a emocionální rovině. Není možné navázat oční kontakt především s matkou ale ani s ostatními blízkými osobami a toto je emocionální problém nejen pro dítě, ale i pro matku a další osoby, které nevidí odezvy na svoje mimické projevy (Moravcová, 2004).

Chybějící zrakové vjemy musí dítě kompenzovat dalšími smysly a získávat tak informace o okolí prostřednictvím zvukových, dotykových, čichových a chuťových vjemů. Poznávání okolí pouze prostřednictvím jiných smyslů než zraku je náročnější a odlišné od zrakového vnímání. Dítě tak potřebuje dostávat více podnětů.

Takto postižený novorozenec získává první vjemy prostřednictvím *sluchu*. Zatímco zdravé dítě může sledovat obličej matky, zrakově postižené dítě slyší příjemný a laskavý hlas matky a mnohem citlivěji vnímá citové zabarvení hlasu, než zdravé dítě.

Nenahraditelnou roli v poznávání a kontaktu s okolním světem má také *hmat*. Hmatové vnímání je ve srovnání se sluchem časově náročnější. Využití hmatu a sluchu je nezbytné při pohybových aktivitách dítěte, kdy je nutné pro zvládnutí samostatného pohybu a orientace v prostoru.

Pro zrakově postižené je také velmi významným zdrojem informací *čich a chuť*. Jsou schopni podle osobní vůně identifikovat osoby, rozeznat například různé obchody, potraviny, květiny, atd. (Štréblová, 2002).

- Specifika oslabení a ztráty zraku v průběhu života

„Vrozené zrakové postižení má vliv na kvalitu a utváření představ, pojmů, kvalitu řeči, abstraktního myšlení, na rozvoj pohybu a schopnosti orientace, na rozvoj komunikace a vytváření sociálních vztahů. Čím později ke ztrátě či oslabení zrakového vnímání dojde, tím méně jsou oblasti vývoje osobnosti zasázeny.“ (Moravcová, 2004, s. 36)

- *Předškolní období*

V tomto období bývá oslabení nebo ztráta zraku relativně dobře snášena. Je ale nutná co největší podpora rodiny a odborná pedagogická péče (Moravcová, 2004).

- *Školní a adolescentní období*

Ztráta nebo oslabení zraku v tomto období velmi významně ovlivňuje psychickou stabilitu jedince. Zrakové postižení narušuje proces osamostatňování. Projevuje se snížené sebehodnocení a emocionální labilita. Jedinec může prožívat neúspěchy ve škole, vzhledem k problémům se zrakem je jeho práce pomalejší, dostavuje se pocit nepotřebnosti pro kolektiv, protože nezvládá společné činnosti. Je nutné tento stav citlivě řešit. Například najít odpovídající způsob vzdělávání, nebo najít pro jedince takové zájmy, v kterých může vyniknout a získat tak zpět pocit důležitosti (Moravcová, 2004).

- *Produktivní věk*

Zrakové postižení získané v tomto období ovlivňuje především stabilitu jedince. Uvědomuje si, že není schopen dále vykonávat svou profesi, věnovat se svým koníčkům a uspokojovat svoje potřeby tak jako doposud. V souvislosti se ztrátou zaměstnání musí řešit nově vzniklé ekonomické problémy. Toto všechno má samozřejmě špatný vliv na psychiku jedince a může se dále promítat do mezilidských a partnerských vztahů (Moravcová, 2004).

1.2 Kvalita života

Podle Velkého sociologického slovníku (1996, s. 557) „*neexistuje obecněji přijímané a současně dostatečně konkrétní vymezení kvality života*“.

Jde o snahu najít určitá kvalitativní hodnotící kritéria, podle nichž by bylo možné usoudit, jak kvalitní život jedinec prožívá, ať už ze svého vlastního subjektivního hlediska nebo podle objektivněji měřitelných hodnot.

Protože i jednotliví autoři zabývající se touto problematikou se v názorech liší, podíváme se v této kapitole na různá hlediska, z kterých je možné na kvalitu života nahlížet.

1.2.1 Vymezení kvality života dle Světové zdravotnické organizace WHO

„*WHO definuje kvalitu života jako jedincovu percepci jeho pozice v životě v kontextu své kultury a hodnotového systému a ve vztahu k jeho cílům, očekáváním, normám a obavám.*“ (Vařurová, Mühlpachr, 2005)

Zamyslíme-li se nad touto definicí, zjistíme, že vnímání kvality života záleží především na jedinci samotném a je ovlivněno mnoha faktory, jako jsou zdraví jedince, jeho fyzický a psychický stav, vyznání, sociální prostředí, v kterém žije, a další.

1.2.2 Další hlediska kvality života

Jak je již z výše uvedeného patrné, může se pohled na kvalitu života lišit například dle různých vědních oborů.

Medicína a zdravotnictví

Kvalita života z medicínského hlediska je úzce spjata se zdravotním stavem daného jedince. Může ji hodnotit jak jedinec sám, tak i např. příbuzní, zdravotnický personál, lékaři,...

Definici zdraví uvádí ve své ústavě Světová zdravotnická organizace WHO jako „*stav úplné fyzické, psychické a sociální pohody, nikoli pouze nepřítomnost nemoci a tělesné chyb*“ (Vařurová, Mühlpachr, 2005, s. 24).

„*Kvalitní život je pak takovým životem, jenž odpovídá fyzické, psychické a sociální pohodě člověka.*“ (Vymětal, 2003, s. 199)

Psychologické hledisko

Z psychologického hlediska je významné především prožívání člověka, jeho myšlení, přání a potřeby a jejich uspokojování. Hodnocení kvality života lidského jedince závisí na míře uspokojování jeho potřeb. Ke kvalitnímu životu je nezbytné, aby jedinec shledal svoje očekávání jako splněná. K celkově dobrému pocitu přispívá pozitivní odezva okolí a potřeba uplatnění ve společnosti (Vymětal 2003, s. 200).

Psychoterapeutické hledisko

Kvalitu života jedince je možné zvýšit psychoterapeutickými a dalšími rehabilitačními postupy. Díky tomu mohou jedinci naplňovat své potřeby, i když jejich možnosti mohou být nemocí nebo postižením sníženy (Vymětal 2003, s. 200).

Sociologické hledisko

Ze sociologického pohledu se kvalita života vymezuje proti konzumnímu životnímu stylu, který upřednostňuje vlastnictví hmotných statků. Uspokojování materiálních potřeb nemůže člověku v žádném případě nahradit jiné potřeby, především duchovní (Velký sociologický slovník, 1996).

2 PÉČE O ZRAKOVĚ POSTIŽENÉ

Tato kapitola se zabývá problematikou péče o zrakově postižené od historie až po současnost. Podává stručný přehled významných historických událostí z této oblasti a následně se podrobněji věnuje jednotlivým významným osobnostem, které se zasloužily o integraci nevidomých do společnosti. Poslední kapitola je věnována dnešním organizacím poskytujícím služby zrakově postiženým.

2.1 Historické okamžiky

„To, kde se nyní nacházíme, jak o tyto osoby pečujeme, jaké služby jim v současné době nabízíme, je otázkou dlouhodobého vývoje a nebyť některých silných osobností, ať to byli samotní nevidomí, kteří se chtěli vzdělávat jako ostatní, nebo členové rodiny takto postižených lidí, nebyli bychom v současné době tak „daleko“.“ (Finková, 2011, s. 7)

První písemné zmínky o lidech se zrakovými vadami jsou datovány zhruba z osmnáctého století před Kristem. V období starověku bylo umožněno vzdělávání pouze nevidomým mužům, pocházejícím z bohatých rodin. První zmínka o organizovaném vzdělávání nevidomých se objevuje v knize Marca Fabia Quintilliana, kde se píše o tom, že ryté písmo mohou číst i slepci. V době středověku se lidé s vadami zraku mohli vzdělávat pouze v oblasti hudby. Péči o zrakově postižené zajišťovala jen církev. První známé organizované seskupení nevidomých v Evropě vzniklo roku 1350 v Itálii jako Benátské bratrstvo Schola Coecorum. V šestnáctém století se objevují první pokusy o organizované vzdělávání nevidomých. Prvním doloženým vzdělávacím střediskem pro nevidomé byla v Evropě v Palermu „Akademie slepých hudebníků a básníků“, založená v roce 1661. Byla ale přístupná nevidomým pouze z bohatších rodin. Nevidomí z nižších vrstev byli v té době ještě stále při zajišťování živobytí odkázáni především na žebrotu. Změna v dostupnosti vzdělání pro všechny nevidomé bez rozdílu nastala v roce 1784, kdy vznikly v Paříži první výchovné a vzdělávací ústavy pro nevidomé. Nejvýznamnější osobou v této oblasti byl Valentin Haüy, první učitel a vychovatel nevidomých. Počátky výchovy dětí v předškolním věku položili v Drážďanech, kde roku 1802 byla založena první mateřská škola pro nevidomé na světě. V Českých zemích byl první ústav pro nevidomé založen roku 1807 v Praze na Hradčanech. Jedním ze zakladatelů byl profesor Alois Klar. V roce 1835 založil Jan Rafael Beitl soukromý výchovný vzdělávací Ústav pro nevidomé v Brně (Tyflonet, 2016, online).

Po zavedení Braillova písma v evropských zemích byl významný rok 1899, kdy německý tyflopéd Oskar Picht představil svůj vynález, psací stroj pro Braillovo bodové písmo (Tyflonet, 2016, online).

Smýkal (1994) uvádí, že adaptaci Braillova písma na český jazyk prováděli nezávisle na sobě tři osoby. Byli to: J. Malý, učitel Klarova ústavu pro nevidomé v Praze, V. Novák, učitel ústavu v Praze na Hradčanech a J. Schwarz, ředitel ústavu v Brně. Sjednocení rozdílných soustav proběhlo v roce 1922.

Roku 1910 byl profesorem Janem Deylem založen v Praze zaopatřovací ústav pro slepé. Byla to první, čistě česká škola pro zrakově postižené. V dnešní době je škola konzervatoří a ladičskou školou Jana Deyla. Ve dvacátém století začaly jednotlivé ústavy pro nevidomé a slabozraké spolupracovat a uzavírat spolu vzájemné dohody např. o vzájemném doplňování vzdělávání a přípravě svých absolventů pro život, nebo o rozdělení výuky různých oborů mezi jednotlivé ústavy. Kolem roku 1917 dal Karel Emanuel Macan impuls k založení knihovny pro nevidomé (Tyflonet, 2016, online).

V roce 1927 byla založena u nás první speciální třída pro krátkozraké žáky v Brně při obecné škole na Rejdišti. První pražská škola pro slabozraké byla otevřena v roce 1945. Po druhé světové válce si Deylův a Klarův ústav v Praze mezi sebe rozdělily výuku dle zaměření. Deylův ústav se specializoval na hudbu, Klarův ústav na řemesla. Po nástupu komunismu byly všechny školy znárodněny a učební plány přizpůsobeny tehdejší ideologii. Postupně v různých českých městech vznikaly další školy pro zrakově postižené. V tehdejší ČSSR začaly od roku 1961 vznikat katedry speciální pedagogiky. Od roku 1991 vznikaly při většině škol pro slabozraké a nevidomé speciálně pedagogická centra, která se zaměřují na péči o děti od čtyř do patnácti let (Tyflonet, 2016, online).

2.2 Významné historické osobnosti v péči o zrakově postižené

„Od učení moudrosti a od vzdělání ducha nemá být nikdo vyjímán, neřku-li vzdalován. Leč bychom chtěli dělat křivdu nejen jednotlivci, nýbrž i celé podstatě lidství. Je otázka, zda tedy i slepí, hluchí a zaostalí (jimž se totiž pro ústrojný nedostatek nemůže něco vštípit), mají být přibráni ke vzdělání. Odpovídám: Z lidského vzdělání se nevyjímá, leč nečlověk. Potud tedy mají mít účast na vzdělání. Ba spíše tím více pro větší nutnost vnější pomoci, když se příroda pro vnější nedostatek nemůže dosti pomoci sama.“ (J. A. Komenský In: Hluší, 2002)

- **Valentin Haüy** (1745 – 1822)

Zakladatel, pedagog a vychovatel prvního výchovného a vzdělávacího ústavu pro nevidomé v Paříži. Narodil se jako syn chudého pláteníka, který udělal vše proto, aby umožnil svým synům vyšší vzdělání. Po vystudování cizích jazyků založil školu krasopisu a stal se tlumočnickem na ministerstvu zahraničí. Denně měl možnost pozorovat a setkávat se se žebřáky, mezi nimiž byli i nevidomí, kteří nejvíce upoutali jeho pozornost. Se vzděláváním začal Haüy napřed u jednoho žebřáka, kterého delší dobu sledoval. Zaujala ho jeho dovednost rychle rozeznat různé mince. To bylo známkou, že u nevidomých začínou měrou zastupuje hmat funkci chybějícího zraku. Přesvědčil ke svým vzdělávacím záměrům tohoto žebřáka, a v květnu 1784 začal s výukou. Již v listopadu stejného roku předvedl svého žáka na veřejné zkoušce před komisí a učitel i žák obstáli výborně. Následně přijal do své péče 12 nevidomých dětí. Nejprve vznikla škola s denní docházkou, později byl zřízen také domov. V prosinci 1786 představil Haüy již 24 svých žáků králi Ludvíku XVI. Dostalo se mu uznání a finanční podpory (Smýkal, 2006).

Ve své Eseji o výchově mladých slepců Haüy uvádí, že „cílem je naučit nevidomého žáka číst, psát a počítat, prostřednictvím knih je vzdělávat, učit je tisku knih, cizím jazykům, dějinám, zeměpisu a hudbě. Vzdělané slepce je možné potom zaměstnávat v umění a řemeslech, například jako domácí učitele, učitele hudby, sazeče v tiskárnách, výrobce provazů, vyplétače židlí, košíkáře, výrobce rohoží, sítí aj.“ (Smýkal, 2006, s. 151)

Vlivem událostí kolem francouzské revoluce došlo v ústavu k několika reorganizacím, a nakonec k jeho úplnému zániku. V roce 1802 založil Haüy nový soukromý ústav nazývaný Musée des aveugles, ale pro nedostatek finančních prostředků i tento ústav zanikl. V roce 1806 odjíždí Haüy na pozvání cara Alexandra I. do Ruska podílet se na založení ústavu pro slepce v Petrohradu. Po cestě se ale ještě zastavuje v Berlíně, kde na audienci u pruského krále předvádí dovednosti svého žáka Fourniera. Pruský král se na základě toho rozhodl v co nejkratší době otevřít v Berlíně ústav pro nevidomé, který byl již v říjnu 1806 otevřen. Valentin Haüy pokračoval ve své cestě do Petrohradu. Jeho cesta byla ale velkým zklamáním, pro založený ústav sháněl slepce velice těžce a práce se Haüyovi nedařila a tak se roku 1817 vrátil do Paříže, kde už jej ale nikdo neznal a zemřel zcela v zapomnění (Smýkal, 2006).

- **Alois Klar** (1763 – 1833)

Český pedagog, filozof, filolog a filantrop, propagátor a organizátor péče o nevidomé (Smýkal, 1995).

Významně se podílel na výchově, vzdělávání a péči o nevidomé. V roce 1807 se stal spoluzakladatelem Prvního pražského ústavu pro nevidomé na Hradčanech. Od roku 1825 byl jeho ředitelem. V roce 1832 založil v Praze Zaopatřovací a zaměstnávací ústav pro dospělé slepce, který chápal jako nástavbu ústavu na Hradčanech. Ze svých osobních finančních prostředků zde dotoval čtyři bezplatná místa pro chudé slepce (Smýkal, 2006).

- **Louis Braille** (1809 – 1852)

Narodil se 4. ledna 1809 ve Francii v městečku Coupvray nedaleko Paříže, v rodině sedláře. Ve třech letech si ostrým nástrojem v otcově dílně poranil oko. Vlivem infekce, která se přenesla i na druhé oko, postupně oslepl (Wikipedie, 2016, online).

V deseti letech nastoupil do Národního ústavu pro mladé slepce v Paříži. Nevidomí zde využívali dvanáctibodové písmo Charlese Barbiera de la Serre. Jednalo se o písmo, určené původně pro vojenské účely, protože jej bylo možné číst a psát potmě, např. v zákopech. Toto písmo se ale neosvědčilo, protože jeho znaky byly větší než bříško prstu, což zhoršovalo srozumitelnost textu. V roce 1825 vyhlásila škola žákovskou soutěž o vytvoření nové soustavy písma. V soutěži zvítězil šestnáctiletý Louis Braille. Nejdříve bylo Braillovo písmo vedením ústavu odmítáno. Izolovalo prý nevidomé od vidících, protože ti jej nemohou číst. Na uznání si Braille musel počkat celých 25 let až do roku 1850. I před oficiálním uznáním vydal ve svém písmu již v roce 1837 knihu „Dějiny Francie“. Louise Braille onemocněl tuberkulózou a zemřel roku v roce 1852 (Finková, 2011).

- **Oskar Picht** (1871 – 1945)

Německý pedagog a tyflopéd. Narodil se v Pasewalku jako syn pekaře. Předpokládalo se, že převezme tradici a také se stane pekařem. Pro svoje mimořádné intelektuální nadání se dal na studium pedagogiky. Působil nejdříve jako učitel v Marienthalu, později v pomořanském Bahnu. V roce 1897 nastupuje do kurzu pro přípravu učitelů, kteří se hodljají věnovat výchově a vzdělávání nevidomých. Již tehdy měl v úmyslu přispět k rozvoji, rychlosti, přesnosti a kvalitě psaní Braillovým písmem, s možností současné kontroly psaného textu. V době dokončení kurzu roku 1899 již měl zkonstruovaný svůj psací stroj. Ve stejném roce nastoupil jako učitel do ústavu pro nevidomé děti v Berlíně, a zde

postupně zdokonaloval svůj psací stroj. Patentovat si jej nechal až v r. 1901. Pichtův psací stroj byl konstruován pro psaní oběma rukama. V r. 1907 byla na výstavě psacích strojů v Benátkách Pichtovi udělena zlatá medaile. V r. 1918 byl vyznamenán Záslužným křížem za péči o válečné slepce (Smýkal, 2006).

„Pichtovo jméno se denně na školách pro nevidomé skloňuje ve všech pádech a v souvislosti s dosud nejužívanější pomůckou, která zprostředkovává nevidomým vzdělání. Oskar Picht se zapsal jako jeden z nejvýznamnějších tyflotechniků. Jeho psací stroj byl donedávna nepostradatelnou učební pomůckou a provázel studenty i ostatní nevidomé po celý život. V současné době se stále více uplatňují elektronická zařízení, z nich některá využívají podobné klávesnice, jako má Pichtův stroj.“ (Smýkal, 2006, s. 302)

- **Karel Emanuel Macan (1858 – 1925)**

Narodil se v Pardubicích jako syn železničního inženýra. Od dětství se u něj projevoval hudební talent. Již v dětství přišel díky úrazu o jedno oko. Studoval hudbu na Pražské varhanické škole Zdeňka Skuherského. Nešťastnou náhodou přišel v době studií i o druhé oko. Přesto hudbu studoval nadále. Byť byl nadějný hudební skladatel, postupem času zjistil, že hudbou se nemůže uživit. Stal se učitelem v Klarově ústavu pro zaopatřování a zaměstnávání slepců v Praze. Opisoval české knihy do Braillova písma a stal se zakladatelem české Slepecké knihovny v Praze. V roce 1917 začal vydávat první český časopis pro nevidomé pod názvem Zora. Zasloužil se o rehabilitaci českých osleplých vojáků z první světové války. Učil je psát a číst Braillovým písmem. I přesto, že svoji kariéru nadějného hudebního skladatele musel ukončit, zanechal po sobě 207 hudebních skladeb, 178 písní a 25 instrumentálních děl (Smýkal, 2006).

- **Jan Jesenský (1931 – 2009)**

Slovenský tyflopéd žijící v Praze. Věnoval se pedagogice zrakově postižených a jejich rehabilitaci. Vystudoval pedagogiku a psychologii v Bratislavě. V letech 1953 – 1958 studoval na Defektologické fakultě Pedagogického institutu v Petrohradě. Od roku 1960 pracoval v kabinetu defektologie – oddělení pedagogiky Ústavu pro dálkové studium učitelů UK v Praze. Po vzniku katedry speciální pedagogiky PF UK v r. 1964 zde pracoval jako vedoucí oddělení tyflopédie. V době normalizace byl zbaven všech funkcí a měl zakázáno publikovat a v roce 1977 musel z fakulty odejít. Ve druhé polovině 80. let mohl postupně zase začít publikovat. Pracoval na systému sociální rehabilitace nejen nevidomých, ale i dalších zdravotně postižených. Byl uznávaný v zahraničí. Věnoval se

problémům v prostorové orientaci a samostatného pohybu nevidomých. V České republice se na základě jeho podkladů začaly ilustrovat učebnice pro nevidomé žáky. Po listopadové revoluci v roce 1989 obdržel od vlády medaili J. A. Komenského. Vrátil se na Pedagogickou fakultu UK v Praze jako vedoucí oddělení rehabilitace a rekvalifikace katedry speciální pedagogiky. V roce 1992 habilitoval jako docent na Univerzitě Komenského v Bratislavě. V roce 2000 se stal vedoucím katedry speciální pedagogiky Univerzity v Hradci Králové. V roce 2002 byl jmenován profesorem pedagogiky. Jan Jesenský soustavně ovlivňoval a působil v oblasti rehabilitace zrakově a jinak zdravotně postižených osob, jejich výchovou a vzděláváním. Byl členem Národní rady zdravotně postižených a Vládního výboru pro občany se zdravotním postižením v ČR. Byl známý nejen v České republice ale i v zahraničí a výsledky jeho vědecké činnosti přispěly k dobrému jménu české tyflopédie v zahraničí. Napsal více než 400 odborných publikací, z nichž můžeme zmínit například: Resocializace jako podstata rehabilitace později osleplých (1967), Poznávací význam tyflografiky (1970), Studijní materiály k prostorové orientaci a samostatnému pohybu zrakově postižených (1978), Metodika čtení a psaní Braillova písma (1983) aj. (Smýkal, 2006).

2.3 Současnost - organizace poskytující péči zrakově postiženým

Zde uvádím stručný přehled organizací, nabízejících služby zrakově postiženým občanům. Jedná se především o neziskové organizace a obecně prospěšné společnosti.

- **Střediska rané péče**

Společnost pro ranou péči podporuje a pomáhá rodinám s dětmi, jež mají zrakové nebo kombinované postižení od jejich narození do 7 let věku. Jednotlivá střediska jsou rozmístěna po celé republice. Cílem rané péče je „*eliminovat nebo zmírnit důsledky postižení a podpořit rodinu a dítě v sociální interakci.*“ (Finková, 2011, s. 99)

Mezi služby středisek rané péče patří např. návštěvy pracovníka v rodině a odborné konzultace, rehabilitační pobyty pro rodiny s dětmi, ukázky cvičení, pořádání seminářů, apod. Rodina se může vždy sama rozhodnout, zda služeb střediska rané péče bude nebo nebude využívat (Finková, 2011).

- **Speciálně pedagogická centra**

Jsou určena pro děti se zrakovým nebo kombinovaným postižením od tří let do ukončení školní docházky, včetně studentů na středních školách. Bývají zřizována při mateřských a

základních školách pro zrakově postižené. Z nabízených služeb to jsou např.: nácvik orientace a samostatného pohybu, sebeobsluhy, výuka používání kompenzačních pomůcek, smyslová výchova zrakově postižených, apod. (Finková, 2011).

- **Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých – SONS**

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých je vůbec největší organizací v České republice poskytující služby osobám se zrakovým postižením. Péče je určena dospělým osobám (Finková a Ludíková, 2013).

„SONS poskytuje informace, rady, nácvik, podílí se na odstraňování bariér, pomáhá při hledání zaměstnání, provádí výcvik vodících psů, provozuje kluby atd. Spolu s obecně prospěšnými společnostmi, které SONS vybuřoval a které jeho nabídku rozšiřují o další služby, pracuje na celém území ČR pro všechny osoby se zrakovým postižením. Posláním SONS je jednak sdružovat a hájit zájmy nevidomých a jinak těžce zrakově postižených občanů, jednak poskytovat konkrétní služby vedoucí k integraci takto postižených občanů do společnosti.“ (Finková a Ludíková, 2013, s. 16)

- **Tyfloservis, o. p. s.**

Jedná se o obecně prospěšnou společnost založenou v r. 2000 Sjednocenou organizací nevidomých a slabozrakých – SONS. Poskytuje služby zrakově postiženým lidem od patnácti let věku. Je zaměřeno na poskytování služeb, jež pomohou zrakově postiženým k samostatnosti v každodenním životě. Síť dvanácti krajských pracovišť zajišťuje pokrytí pro celou Českou republiku. Tyfloservis poskytuje různé rehabilitační kurzy, poradenství při výběru vhodných kompenzačních pomůcek a zaškolení v jejich obsluze, poradenství v různých životních situacích apod. (Tyfloservis, 2016, online).

- **Tyflocentrum**

V letech 2000 – 2003 založila SONS další obecně prospěšné společnosti v jednotlivých krajích a předala jim některé své činnosti, které doposud poskytovala právě SONS. Vzniklo tak 12 nezávislých Tyflocenter, v každém krajském městě jedno (Tyflocentrum, 2016, online).

Náplní jednotlivých Tyflocenter je např.: provozování školicích středisek PC pomůcek, včetně poradenství při výběru, denní centra sociálních služeb, sociálně-právní a pracovněprávní poradenství, kurzy práce s počítači, podpora volnočasových aktivit (Tyflocentrum, 2016, online).

- **Tyflokabinet**

Je taktéž obecně prospěšnou společností založenou SONS. Jedná se o odborně technické pracoviště pro zrakově postižené občany. Mohou se sem obracet i jiné subjekty, které mají v péči zrakově postižené osoby (Tyflokabinet, 2016, online).

Tyflokabinet se zabývá zevrubně problematikou kompenzačních pomůcek pro zrakově postižené, a to od pomůcek úplně základních až po ty velmi složité elektronické pomůcky. Poskytuje tedy služby v oblasti posouzení vhodnosti dané pomůcky a následné zaškolení v jejím užívání. Podává podněty pro zlepšení pomůcek a inicializuje vývoj nových pomůcek. Zabývá se také testování dovážených a nově zaváděných pomůcek, a různými dalšími činnostmi (Tyflokabinet, 2016, online).

- **Pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko pro nevidomé Dědina**

Jde o jediné zařízení tohoto druhu v České Republice. Nevidomí a těžce zrakově postižení zde mohou absolvovat intenzivní kurzy v programu sociální rehabilitace, sociálně terapeutických dílen a pracovní rehabilitace, a následně rekvalifikační kurzy s pracovním uplatněním. Může jít například o kurzy: masér, košíkář, dráteník, a jiné (Dedina, 2016, online).

- **Centrum sociálních služeb pro osoby se zrakovým postižením v Brně-Chrlicích**

„Základním posláním centra je poskytování sociálních služeb podle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, v platném znění. Centrum poskytuje služby sociální péče osobám starším 18 let, které v důsledku svého těžkého zrakového postižení (popř. v kombinaci s jiným zdravotním postižením) mají sníženou soběstačnost a jejich situace vyžaduje pomoc a podporu jiné fyzické osoby. Zároveň se ocitli v nepříznivé sociální situaci, kterou nejsou schopni ve vlastním prostředí ani za pomoci jiných sociálních služeb nebo rodiny překonat a potřebují pomoc při zajištění svých potřeb s cílem zachovat a rozvíjet svou soběstačnost, společenské návyky a dovednosti.“ (Centrum Chrlice, 2016, online)

Hlavními úkoly centra v Chrlicích je zajišťování sociálních služeb, komplexní léčebně-preventivní, zdravotně ošetrovatelská a rehabilitační péče, nácvik dovedností a rekvalifikace na PC. Jako další centrum poskytuje např.: kurzy a školení, ubytovací služby pro zrakově postižené, stravování, praní prádla a jiné (Centrum Chrlice, 2016, online).

- **Domov Palata**

Domov Palata se nachází v Praze na Smíchově a poskytuje komplexní službu lidem se zrakovým postižením, kteří z důvodu ztráty soběstačnosti nemohou nebo nechtějí žít ve svých domovech. Svým klientům domov poskytuje ubytování, stravování, ošetrovatelskou a lékařskou péči, různé aktivity a terapie v domově i mimo něj (Domov Palata, 2016, online).

- **Dům sv. Cyrila a Metoděje pro zrakově postižené**

Toto zařízení se nachází ve Vlastovičkách u Opavy a poskytuje služby chráněného bydlení a sociální rehabilitace. Je určeno dospělým, těžce zrakově nebo lehce mentálně postiženým občanům. *„Jsou to především lidé, kteří i přes svůj handicap chtějí žít běžným životem - chtějí se svobodně pohybovat, dále se vzdělávat, mít radost z práce, samostatně bydlet či aktivně trávit svůj volný čas.“* (Charita Opava, 2016, online)

3 VODÍCÍ PES

Tato kapitola objasňuje, co to je vodící pes a dále se zabývá historií a současností výcviku vodících psů. Také je zde řešena problematika právních aspektů pořízení vodícího psa.

3.1 Vysvětlení pojmu

Vodící pes patří do kategorie asistenčních psů. „*Pojem asistenční pes lze definovat jako obecný termín pro psa speciálně vycvičeného (např. jako vodící, signální, servisní) tak, aby prováděl více úkolů a zmírňoval tak klientův handicap.*“ (Svobodová a kol., 2011, s. 7)

Nahlédneme-li do právních norem, zjistíme, že z hlediska zákona je vodící pes věcí, lépe řečeno kompenzační pomůckou (zák. 329/2011 Sb).

3.2 Historie

Pes se již před mnoha tisíci lety stal souputníkem člověka a za tuto dlouhou dobu společného soužití se stal v mnoha oblastech lidských činností nepostradatelným pomocníkem člověka.

Úplné počátky uplatnění psů jako pomocníků nevidomých se nám v literatuře pravděpodobně nepodaří nalézt, ale lze si je docela dobře představit. V dávných dobách, kdy ještě neexistovaly sociální systémy poskytující pomoc a podporu zdravotně postiženým, mohla znamenat ztráta zraku pro člověka situaci, kdy mu šlo o holý život. Vzhledem k absenci sociálních systémů bylo téměř jisté, že takto postižený bude odkázán na žebrotu. Aby přilákal více lidí, ochotných dát mu milodary, musel se vyskytovat na různých místech a přemisťovat se mezi nimi. Například mezi náměstím, tržištěm, kostelem, atd. Možná už tehdy, ač se nejednalo o obchod jako takový, ale o žebrotu, bylo potřeba chovat se tržně, a přemýšlet, jak k sobě nalákat co možná nejvíce potencionálních dárců. Právě pes mohl být tím lákadlem, které mělo nevidomého žebráka nějak odlišit či zvýhodnit oproti ostatním, udělat jej tzv. zajímavějším. Postupem času při společném putování z místa na místo si pes trasu zapamatoval, a dokázal svého pána dovést vždy na správné místo (Jasenovcová, 2007).

3.2.1 Ve světě

O uplatnění psa jako průvodce nevidomých se můžeme dozvědět z již dávných obrázků a kreseb. Jak uvádí Jasenovcová (2007) ve svém článku o historii výcviku vodících psů,

pochází nejstarší zachovaná kresba, kde pes doprovází nevidomého člověka, ze 13. století z Číny.

První pokus o výcvik vodících psů pro nevidomé se uskutečnil v roce 1780 v nemocnici Les Quinze-Vings v Paříži (Svobodová a kol., 2011).

„První písemné záznamy o výcviku vodících psů pro zrakově postižené jsou z 18. století z Vídně. V knize Učebnice pro výuku nevidomých je popisuje její autor kněz Johann Wilhelm Klein. Byl asi prvním, kdo se zabýval systematicky tímto druhem výcviku psů.“ (Jasenovcová 2007, s. 60-61)

„Další záznamy z této doby pocházejí přímo od cvičitele Josepha Reisingera z Vídně, který byl sám nevidomý.“ (Klub držitelů vodících psů, 2016, online)

První světová válka znamenala přelom ve výcviku vodících psů. Během válečných bojů byli často využíváni vycvičení vojenští psi. Po skončení války se vracelo mnoho těžce zraněných a osleplých vojáků, a tak vojenští kynologové přecvičovali nevyužité armádní psy na vodící psy pro své osleplé kolegy. Tato solidární činnost uvnitř armády dala základ vzniku samostatného oboru výcviku vodících psů (Jasenovcová, 2007).

Z popudu Američanky žijící ve Švýcarsku paní Dorothy Harrison Eustisové vzniklo v německé Postupimi první výcvikové centrum vodících psů pro nevidomé. Po návratu do Spojených států amerických založila v roce 1927 první školu pro výcvik vodících psů – The seeing eye. Tato škola stále existuje a je nejstarší školou tohoto typu na světě. První vycvičení psi odsud byli předáni do služby nevidomým v roce 1929. Zájem o vodící psy se zvyšoval a výcviková střediska začala vznikat po celém světě (Jasenovcová, 2007).

„V roce 1989 byla ve Velké Británii založena Mezinárodní federace vodících psů (The International Guide Dog Federation), která má za cíl určit a uplatnit uznávané standardy v chovu, výcviku i předávání psů a péči o zrakově postiženého klienta. Škola, které se podaří získat členství v této organizaci, musí přijmout přísné standardy a podřídit se pravidelné kontrole jejich dodržování.“ (Jasenovcová, 2007)

3.2.2 U nás

V České republice se první pokusy o výcvik vodících psů uskutečnily ve dvacátých letech minulého století. V šedesátých letech se do výcviku psů pro nevidomé pustilo pár kynologů z oblasti služební kynologie a podařilo se jim vytvořit základy výcviku, ze kterých se vychází dodnes (Jasenovcová, 2007).

Pánové Miroslav Fišer, Josef Dvořák, Jan Skuhrovský a Josef Ambruster postupně na základě vlastních poznatků a často i z vlastních chyb zjišťovali, co je a co naopak není schopen se pes naučit a co potřebuje a nepotřebuje zrakově postižený člověk. Nejlepším řešením by bylo, kdyby se výcviku vodících psů věnovala nějaká organizace, která by sjednotila přístup a také by do této oblasti zainvestovala. V době totality bylo toto řešení velmi složité. Teprve v květnu 1974 bylo na základě dohody mezi Ústředním výborem svazu invalidů a chemickým podnikem Spolana Neratovice založeno výcvikové centrum. Z Neratovic byl přesunut výcvik psů do Prahy pod Svaz invalidů a jejich výrobní podnik Meta Praha (Klub držitelů vodících psů, 2016, online).

Díky zkostnatělému byrokratickému postupu tehdejšího Svazu invalidů při posuzování žádostí o přidělení vodícího psa, nebylo výjimkou, že se nevidomý dočkal svého čtyřnohého průvodce až za tři roky. Miroslav Fišer a Miroslav Podobský chtěli hájit zájmy a potřeby nevidomých majitelů vodících psů, a tak v roce 1985 založili Klub držitelů vodících psů. Klub existuje dodnes a sdružuje nejen majitele vodících psů ale i jejich rodinné příslušníky a ostatní, kteří mají zájem o členství. Členové klubu se mohou účastnit společných setkání, vícedenních soustředění zaměřených na procvičování práce jejich psů, atd. (Klub držitelů vodících psů, 2016, online).

Pád komunistického režimu v roce 1989 otevřel i v této oblasti možnost kontaktů a výměnu informací se zahraničím. Jak již bylo výše řečeno, ve stejném roce vznikla ve Velké Británii Mezinárodní federace vodících psů (Jasenovcová, 2007).

Po listopadové revoluci, hned začátkem roku 1990, vznikla Česká unie nevidomých a slabozrakých. V rámci této organizace bylo 1. října 1991 založeno oddělení výcviku vodících psů. V roce 1994 byla tato škola přijata jako přidružený člen Mezinárodní federace vodících psů (Klub držitelů vodících psů, 2016, online).

V roce 1996 změnila Česká unie nevidomých a slabozrakých svůj název na Sjednocenou organizaci nevidomých a slabozrakých České republiky. Na stále se zlepšující kvalitě výcviku vodících psů měla velký podíl možnost kontaktů a výměny informací se zahraničím, což nebylo před revolucí moc možné. Za finanční podpory Ministerstva práce a sociálních věcí bylo v roce 1997 dostavěno a otevřeno Středisko výcviku vodících psů pro nevidomé SONS ČR v Praze Jinonicích (Ifauna, 2016, online).

Současně se od téhož roku stalo toto středisko plnoprávným členem Mezinárodní federace vodících psů (Klub držitelů vodících psů, 2016, online).

3.3 Současnost

Po roce 2000 vzniklo postupně v České republice několik výcvikových subjektů vodících psů. Většinou se jedná o občanská sdružení nebo obecně prospěšné společnosti. V následujícím výčtu organizací jsou uvedeny pouze subjekty, které jsou členem některé mezinárodní organizace výcvikových škol (Klub držitelů vodících psů, 2016, online).

- **Středisko výcviku vodících psů SONS ČR (Praha)**

Středisko výcviku vodících psů je součástí Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých. Je členem mezinárodní federace vodících psů. Zabývá se výchovou a výcvikem vodících psů a poskytováním všech služeb s tím souvisejících (SVVP SONS ČR, 2016, online).

- **Škola pro výcvik vodících psů (Brno)**

Školu pro výcvik vodících psů v Brně založil její majitel Milan Dvořák v roce 2000. Od roku 2006 je škola také členem mezinárodní federace škol vodících psů - The International Guide Dog Federation (IGDF). Se školou úzce spolupracuje občanské sdružení Vodící pes. Sdružení se zaměřuje především na procvičování práce již předaných psů. Spolupracuje také s mnoha dalšími organizacemi sdružujícími zrakově postižené. A v neposlední řadě se zaměřuje na osvětu veřejnosti ohledně života zrakově postižených lidí a jejich vodících psů (Škola pro výcvik vodících psů, 2016, online).

- **Helppes - Centrum výcviku psů pro postižené (Praha)**

Nezisková organizace Helppes se zabývá nejen výcvikem vodících psů, ale také výcvikem takzvaných asistenčních a signálních psů. Tzn. například asistenční psi pro tělesně postižené, signální psi pro osoby se sluchovým postižením, psi se speciálním výcvikem pro osoby s kombinovanými handicap, aj. Helppes je členem dvou mezinárodních organizací sdružujících poskytovatele těchto služeb - Assistance Dogs Europe a Assistance Dogs International (Helppes, 2016, online).

- **Pestrá společnost (Praha)**

Pestrá společnost, o.p.s. vznikla v roce 2009 a kromě výcviku vodících psů pro nevidomé se také zabývá výcvikem dalších asistenčních psů. Je členem dvou mezinárodních asociací pro výcvik asistenčních psů. Cílovou skupinou jsou Osoby s tělesným, zrakovým,

sluchovým, záchvatovým a kombinovaným postižením ve věku od 1 roku do 60 let (Pestrá společnost, 2016, online).

3.4 Legislativa

Vezmeme-li v úvahu, že příprava vodícího psa pro jeho poslání trvá od jeho narození do 1,5 až 2 let, je pochopitelné, že náklady na jeho pořízení se mohou vyšplhat až k částce kolem 200 tisíc korun. Toto je částka samozřejmě nemalá, a ne každý nevidomý by byl schopen koupit si vodícího psa ze svých vlastních finančních prostředků. Jak tedy postupovat, pokud zrakově postižený člověk uvažuje o pořízení vodícího psa?

Podle zákona 329/2011 Sb. o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, je vodící pes zvláštní pomůckou.

Dle § 9 odst. 1 má *„Nárok na příspěvek na zvláštní pomůcku osoba, která má těžké zrakové postižení charakteru dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, a její zdravotní stav nevyklučuje přiznání tohoto příspěvku.“*

Odst. 3 specifikuje pojem dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav jako: *„...nepříznivý zdravotní stav, který podle poznatků lékařské vědy trvá nebo má trvat déle než 1 rok.“*

Odst. 5 dále stanoví, že v případě poskytnutí příspěvku na pořízení vodícího psa musí být žadatel dle písm. a) bodu 3 starší 15 let.

Dle písm. b) *„zvláštní pomůcka umožní osobě sebeobsluhu nebo ji potřebuje k realizaci pracovního uplatnění, k přípravě na budoucí povolání, k získávání informací, vzdělávání anebo ke styku s okolím; přitom se přihlíží i k dalším pomůckám, zdravotnickým prostředkům, úpravám a předmětům, které osoba využívá,“*

U písmene c) je stanovena jako podmínka pro poskytnutí příspěvku na zvláštní pomůcku že *„osoba může zvláštní pomůcku využívat nebo může zvláštní pomůcku využívat ve svém sociálním prostředí.“*

Z výše uvedeného vyplývá, že je-li zrakově postiženému více než 15 let, může podle místa svého trvalého bydliště požádat příslušný úřad práce o příspěvek na pořízení vodícího psa.

Dále je nutné si vybrat subjekt, od kterého si psa pořídíme. Lépe řečeno, který pro nás psa vycvičí. Rozhodnutí je pouze na žadateli. Ten by si měl obstarat informace od různých organizací zabývajících se výcvikem vodících psů a vybrat si, dle jeho názoru nejlepšího dodavatele vodícího psa. Je nutné mít ale na paměti dodržení § 9 odst. 12 zák. č. 329/2011

Sb., v němž je stanoveno že: „*Příspěvek na zvláštní pomůcku, který je poskytován na pořízení vodícího psa, se poskytne jen na pořízení psa, který byl vycvičen a předán právníčkou nebo fyzickou osobou, která je členem mezinárodní organizace sdružující výcvikové školy. Podmínka členství v mezinárodní organizaci sdružující výcvikové školy se považuje za splněnou, i pokud není právníčkou nebo fyzickou osobou jejím členem, avšak podala přihlášku za člena, nejdéle však po dobu 2 let ode dne podání této přihlášky. Prováděcí právní předpis stanoví dovednosti vodícího psa, které musí splňovat.*“

Díky tomuto ustanovení je zaručeno nejen dodržování mezinárodně platných standardů, ale také to, že vodící pes bude umět vše potřebné, aby mohl být dostatečně nápomocen zrakově postiženému. V praxi to znamená, v případě, že bychom chtěli, aby nám psa připravil například náš kamarád, který je dobrým a uznávaným cvičitelem psů, avšak nebyl by členem mezinárodní organizace sdružující výcvikové školy, nebyl by nám tento příspěvek přiznán.

4 PŘÍPRAVA NA SPOLEČNÉ SOUŽITÍ

Tato kapitola se snaží přiblížit celý proces přípravy na budoucí společné soužití nevidomého člověka a jeho vodícího psa. Na počátku je na straně jedné, rozhodnutí pořídit si vodícího psa a příprava člověka na jeho příchod do rodiny. Na straně druhé je malé štěně, které je potřeba k tomuto účelu kvalitně vychovat a vycvičit.

4.1 Příprava budoucího majitele

„Aby byl vodící pes pro svého majitele účinným pomocníkem, musí být každý nevidomý žadatel náležitě připraven na jeho užívání i péči o něj. Co člověk, to originál – to samé platí samozřejmě i u psů.“ (SVVP SONS ČR, 2016, online)

Ačkoliv vodící pes může přinést svému majiteli spoustu pozitiv, je nutné si uvědomit, že rozhodnutí pořídit si vodícího psa by mělo být velmi uvážlivé a zodpovědné. Je třeba zamyslet se nad společným soužitím a využíváním vodícího psa z mnoha hledisek. Musíme tedy zvážit nároky a očekávání nevidomého ale také nároky a potřeby psa, které mu musíme zajistit.

4.1.1 Co je nutné zajistit vodícímu psovi

Pes je sice pro nevidomého především pomocník a společník, jenž je mu k dispozici téměř 24 hodin denně, ale zároveň vyžaduje nemalou péči ze strany majitele. Z hlediska zákona je vodící pes zvláštní pomůckou, ale bylo by chybné se domnívat, že se jedná o pouhou věc, která se dá jen používat bez jakékoliv opěťované péče. Pes, vodícího nevyjímaje, je živý tvor, vyžadující také lidskou péči, pozornost a čas. Nelze jej vypnout nebo někam schovat, když na něj nemáme náladu. Musíme mu zajistit krmení, venčení, veterinární péči, pokud budeme muset někam odcestovat bez psa, musíme zajistit někoho, kdo se o něj v době naší nepřítomnosti postará (Klub držitelů vodících psů, 2016, online).

4.1.2 Potřeby a nároky nevidomého majitele

Před konečným rozhodnutím o pořízení vodícího psa je důležité mít co nejvíce informací, aby nedocházelo v rámci očekávání nevidomého k přeceňování schopností psa. Vodící pes není všemocný a v žádném případě nenahradí nevidomému člověku jeho oči. Je potřeba si uvědomit, co je pes schopen se naučit a do jaké míry nám může pomoci. V tomto ohledu lze říci, že je pes opravdu pouze pomůckou. Vodícího psa lze tedy doporučit člověku, který již plně akceptoval svou zrakovou vadu, naučil se s ní žít a umí se sám o sebe postarat. I

bez psa by měl být tento člověk schopen samostatné orientace v prostoru, alespoň v okolí svého bydliště. Vodící pes není vševědoucí, samotného jej nenapadne, kam má svého pána dovést. Ten, kdo rozhoduje o tom, kam se jde je vždy člověk, je to právě on, kdo psovi vydává povely a řídí jej. A tak si nevidomý musí také uvědomit, že byť je pes „jen“ zvíře, je to živý tvor s vlastní osobností a aby jejich vzájemná spolupráce byla kvalitní a funkční, musí majitel osobnost jeho psa pochopit a naučit se s ní pracovat (Klub držitelů vodících psů, 2016, online).

4.1.3 Pořízení vodícího psa

Výcvikem vodících psů se v české republice zabývá několik subjektů. Výběr dodavatele vodícího psa je čistě na budoucím majiteli (Klub držitelů vodících psů, 2016, online).

O příspěvek na pořízení vodícího psa je možné požádat příslušný úřad práce podle místa trvalého bydliště. Dle údajů Střediska výcviku vodících psů se v současné době pohybuje cena vycvičeného vodícího psa kolem 250.000,- Kč (SVVP SONS ČR, 2016, online)

Pokud chce ale žadatel, aby mu byl přiznán příspěvek na vodícího psa, je třeba mít na paměti, že dle zákona si psa musí pořídit od subjektu, který je členem mezinárodní organizace sdružující výcvikové školy, nebo již do takové mezinárodní organizace podala přihlášku. Toto opatření má zajistit určitou stanovenou úroveň vycvičenosti předávaných vodících psů (§ 9 odst. 12 zák. č. 329/2011 Sb.).

Podstatným kritériem při výběru dodavatele vodícího psa by mělo být to, jak bude o klienta postaráno nejen v době během přípravy na převzetí psa, ale také po jeho předání (Klub držitelů vodících psů, 2016, online).

Cvičitelský subjekt by měl od žadatele získat co nejvíce informací o něm. A současně je v zájmu žadatele, aby o sobě co nejvíce informací poskytl, protože jedině tak pro něj může cvičitelský subjekt najít toho nejvhodnějšího psa. Nejen u lidí, ale i u psů platí, že každý jedinec je jiný. Proto lze za nejdůležitější část práce považovat právě vyhledání vhodné dvojice – člověka a psa. Při výběru psa je nutné brát ohled na povahové vlastnosti budoucího majitele, na jeho míru aktivity, a na další specifické požadavky, vyplývající z různých životních situací. Například z místa bydliště, zaměstnání, požadavků rodiny, a podobně. Může se jednat například o různé alergie, kdy je nutné sehnat nevidomému člověku psa který nelíná, protože právě chlupy mohou být významným alergenem (Klub držitelů vodících psů, 2016, online).

U kvalitního cvičitelského subjektu by práce a kontakt s nevidomým klientem rozhodně neměly skončit předáním psa. I nadále by měl dodavatel poskytovat klientovy následné služby. Těmi rozumíme například dojíždění za klientem a pomoc při řešení případných problémů se psem, možnost vrácení nebo výměny psa, občasné procvičování a upevňování naučených dovedností, se psem a klientem (Klub držitelů vodících psů, 2016, online).

4.2 Výcvik vodícího psa

Příprava vodících psů pro jejich službu zrakově postiženým je velmi specifická činnost. Během celé přípravy a jsou kladeny na psiho jedince velké nároky jak po fyzické, tak především po psychické stránce. Proto je výběr plemene a následně konkrétního jedince důležitým předpokladem pro zdárný průběh celého výcviku a pozdější výkon jejich poslání (SVVP SONS ČR, 2016, online).

Cvičitelské subjekty velmi často vybírají štěňata z vlastních chovů na vlastních chovných fenách. Případně, pokud toto nestačí, nakupují štěňata od předem vybraných kvalitních externích chovatelů. Při výběru štěněte je vždy velký důraz kladen na výborný zdravotní stav a psychickou vyrovnanost (SVVP SONS ČR, 2016, online).

Různé zdroje z různých cvičitelských subjektů se více méně shodují na tom, že nejčastějšími plemeny využívanými pro službu zrakově postiženým lidem jsou labradorský retriever, zlatý retriever, a německý ovčák. Dále se využívají například flat coated retriever, velký (královský) pudl, bílý švýcarský ovčák nebo border kolie. V posledních letech nachází uplatnění také kříženci labradorského retrievra s velkým pudlem, tzv. labradoodle, nebo zlatého retrievra s velkým pudlem, tzv. goldendoodle. (SVVP SONS ČR, 2016, online).

4.2.1 Stěně do 1 roku

V osmi týdnech věku, je štěně odstaveno od feny a předáno předvychovatelům. Předvychovatelé jsou dobrovolníci, kteří pečují a starají se o výchovu mladého psa do doby, než bude schopen podstoupit výcvik, obvykle od osmi týdnů do jednoho roku věku (SVVP SONS ČR, 2016, online).

„Předvychovatelem se může stát každý, kdo má pozitivní vztah ke psům, dokáže být ve výchově laskavý avšak zároveň důsledný, kdo se psa ale nakonec dovede vzdát ve prospěch handicapovaného člověka.“ (Škola pro výcvik vodících psů, 2016, online)

Předvýchova, je tedy v jistém smyslu proces socializace, a je pro budoucího vodícího psa velmi důležitá. Pes si musí zvyknout na různé situace v každodenním životě s člověkem, s kterými se může setkat. Předvychovatel by z něj měl vychovat bezproblémového městského psa. Protože v budoucnu bude vodící pes v celodenním kontaktu se svým majitelem a bude s ním navštěvovat všechna možná veřejná místa a instituce, má předvýchova svá pevná pravidla (SVVP SONS ČR, 2016, online).

Pes v předvýchově musí:

- žít v bytě
- být v celodenním kontaktu s člověkem, nesmí zůstat delší dobu sám doma.
- naučit se hygienickým návykům
- zvyknout si na městský dopravní ruch a cestování všemi dostupnými dopravními prostředky
- naučit se navštěvovat veřejná místa, např. úřady, lékaře, obchodní domy, restaurace, kina, divadla, atd.
- naučit se bezproblémovému kontaktu s lidmi, včetně dětí, se psy a jinými zvířaty
- nesmí získat špatné návyky, jako jsou: lezení do postele, na stůl, krádeň jídla, obtěžování při jídle, ničení vybavení bytu, jakékoliv obtěžování lidí, apod. (SVVP SONS ČR, 2016, online).

Samozřejmostí je, že výcviková škola musí mít vždy přehled o tom, jak se kterému štěněti při výchově daří. Proto například brněnská škola pro výcvik vodících psů organizuje každých 14 dní společné setkání štěňat, kde si mohou nejen navzájem pohrát, ale učí se i poslušnosti. Také je možné zde řešit případné problémy, které se v předvýchově vyskytly (Škola pro výcvik vodících psů, 2016, online).

4.2.2 Mladý pes

Když dospěje pes do 1 roku, musí se s ním obvykle předvychovatelská rodina rozloučit, a pes nastupuje do výcviku. Většinou bývá pes umístěn přímo v prostorách dané výcvikové školy, a každý den absolvuje výcvik. Jednou z výjimek je v tomto ohledu brněnská Škola pro výcvik vodících psů, o které její majitel pan Dvořák říká: „*Od ostatních škol se snad lišíme tím, že v pečovatelských rodinách zůstávají i psi, kteří jsou ve výcviku a na svou službu se již připravují. Fungujeme skutečně jako škola s pravidelnou docházkou – ráno*

pečovatelé psy přivedou, my s nimi dle individuálních plánů přes den pracujeme a odpoledne po škole je „mamka“ nebo „taťka“ vyzvednou a jdou domů odpočívat do pelišku, který patří jenom jim. Pečovatelé jim věnují nejen svou lásku, ale podporují je rovněž dalšími aktivitami, které psy dělají šťastnými a v návaznosti na to také vyrovnanými a v potřebné míře rovněž společenskými. Nutno říci, že se nám tento způsob velmi osvědčil a je také vysoce hodnocen i kolegy v zahraničí.“ (Škola pro výcvik vodících psů, 2016, online)

Po dosažení jednoho roku přechází pes do skutečného výcviku ve vodícího psa. Za dobu zhruba šesti až osmi měsíců se naučí vše potřebné k jeho službě zrakově postiženému člověku. Uvědomíme-li si, že *„vodícímu psovi leží na bedrech přinejmenším zdraví jeho držitele“* (SVVP SONS ČR, 2016, online), pochopíme nutnost, aby bylo nějakým způsobem předepsáno, co konkrétně by měl vodící pes umět. Proto je ve vyhlášce č. 388/2011 Sb. v příloze č. 2 uvedeno 34 dovedností vodícího psa¹ (SVVP SONS ČR, 2016, online).

Pro každého psa je sestaven plán výcviku, podle něž se postupně učí zvládat různé cviky a využívat je v praktických situacích při vedení člověka. Učí se pracovat v různých prostředích a místech, kam obvykle lidé chodí. Jsou to různé obchody, obchodní centra, úřady, lékaři, pošty, dopravní prostředky všeho druhu, ale učí se třeba i jízdu na pohyblivých eskalátorech. Ohledně jízdy na jezdících schodech stojí za zmínku, že zdroje ze Školy pro výcvik vodících psů pro nevidomé v Brně uvádějí, že dokonce, pokud má pes možnost volby mezi pevným a pohyblivým schodištěm, volí pohodlnější variantu svezení se bez námahy (Škola pro výcvik vodících psů, 2016, online).

„Vrcholem práce vodících psů jsou pak situace, kdy se psi musí samostatně rozhodnout, kudy bezpečně obejít nečekané překážky, kterými mohou být jak nevhodně zaparkovaná auta na chodnících či příliš velké reklamní výstrče, a jak reagovat v situacích pro ně nepřehledných.“ (Škola pro výcvik vodících psů, 2016, online)

Před zařazením do výcviku prochází každý pes řadou veterinárních vyšetření, aby bylo jisté, že pes je naprosto zdravý a byl tak zajištěn předpoklad jeho dlouhodobé pomoci svému zrakově postiženému majiteli. Pokud je již znám budoucí majitel, přizpůsobuje se výcvik

¹ Dovednosti vodícího psa vyplývající z vyhlášky č. 388/2011 Sb. jsou uvedeny v příloze této práce.

požadavkům žadatele. V místě jeho bydliště se pes musí naučit několik základních tras (do obchodu, na poštu, do parku,...) Konzultují se i další specifické potřeby žadatele a tomu se přizpůsobuje výcvik psa (SVVP SONS ČR, 2016, online).

4.2.3 Předání vycvičeného vodícího psa

Předání psa probíhá až po úplném dokončení výcviku a zvládnutí všech potřebných povelů. Budoucí majitel by měl dostat všechny informace o svém budoucím společníkovi. A to již od jeho přípravy ve štěněcím věku, informace ohledně povahy a temperamentu psa, a samozřejmě také o zdravotním stavu (Klub držitelů vodících psů, 2016, online).

Samotný proces předávání je časově náročný, během něj si musí zvyknout majitel na svého nového psa, ale také naopak, i pes na svého nového pána. Například ve Středisku pro výcvik vodících psů v Praze Jinonicích trvá předávání psa asi dva týdny. První část předávání by měla probíhat v prostředí, které je známé z doby výcviku pro psa, tedy u jeho cvičitelského subjektu, neboť pes je živý tvor s vlastní psychikou, a nedá se mu slovně vysvětlit, že nyní v jeho životě dojde k nějaké změně. Proto je lepší, když si na tuto situaci začne zvykat napřed ve známém prostředí. Další část předávání už probíhá v místě bydliště majitele. Protože doposud byl pes zvyklý pracovat se svým cvičitelem, musí se také naučit respektovat svého nového majitele. Předávání probíhá pod dohledem odborného instruktora, který je nápomocen při řešení vzniklých komplikací a problémů a učí dvojici společně absolvovat nejčastěji využívané trasy (SVVP SONS ČR, 2016, online).

Po předání psa ale kontakt s jeho dodavatelem rozhodně nekončí. Sžívání nové dvojice může trvat až několik měsíců. Během tohoto období je potřeba mnoho trpělivost ze strany nevidomého, a také mohou vyvstat různé problémy, které je potřeba řešit. Proto poskytují cvičitelské subjekty svým klientům i následné služby. V některých případech, kdy se nepodaří majiteli a psovi sehrát, může dojít až k vrácení nebo výměně psa (SVVP SONS ČR, 2016, online).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÁ ČÁST

Následující kapitola se věnuje samotnému výzkumnému šetření. Představuje výzkumný cíl, výzkumný vzorek a metodu jeho výběru. Následně také výsledky výzkumu.

5.1 Cíl výzkumu a výzkumná otázka

Ve své práci se zaměřuji na problematiku nevidomých osob a osob se zrakovým postižením. Tito lidé se musí v běžných životních situacích potýkat s různými problémy, které si my, tzv. zdraví lidé, mnohdy ani nedokážeme představit. Ke zmírnění následků svého handicapu využívají různé kompenzační pomůcky. Moje pozornost se v této práci obrací na jednu z těchto kompenzačních pomůcek, konkrétně na vodícího psa pro nevidomé. Zajímá mě, jaký význam má pro nevidomého člověka vodící pes. Jakým způsobem ovlivňuje jeho každodenní život.

Proto jsem si položila základní výzkumnou otázku: Co přináší do života nevidomého člověka vodící pes?

5.2 Metodologie

„Výhodou kvalitativního přístupu je získávání hloubkového popisu případů. Nezůstáváme na jejich povrchu, provádíme podrobnou komparaci případů, sledujeme jejich vývoj a zkoumáme příslušné procesy.“ (Hendl, 2016, s. 49)

Vzhledem k cíli výzkumu jsem zvolila formu kvalitativního výzkumu. Abychom zjistili odpověď na základní výzkumnou otázku, bude potřeba proniknout podrobněji do zkoumaných případů. Z tohoto důvodu se jeví kvalitativní výzkum jako ideální.

„Podstatou kvalitativního výzkumu je do široka rozprostřený sběr dat bez toho, že by na počátku byly stanoveny základní proměnné. Stejně tak nejsou předem stanoveny hypotézy a výzkumný projekt není závislý na teorii, kterou před tím již někdo vybudoval. Jde o to, do hloubky a kontextuálně zakotveně prozkoumat určitý široce definovaný jev a přinést o něm maximální množství informací.“ (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 24)

Na počátku výzkumu byla stanovena základní výzkumná otázka: Co přináší do života nevidomého člověka vodící pes? K odpovědi na tuto základní otázku by nám mělo pomoci 19 dílčích otázek.

Jako metodu kvalitativního výzkumu jsem zvolila případovou studii, respektive několik případových studií.

„Osobní případová studie. Jde o podrobný výzkum určitého aspektu u jedné osoby. Pozornost se věnuje např. minulosti, kontextovým faktorům a postojům, které předcházely určité události. Zkoumají se možné příčiny, determinanty, faktory, procesy a zkušenosti, jež k ní měly vztah.“ (Hendl, 2016, s. 103)

Pro získávání dat byla s ohledem na zrakové postižení informantů vybrána metoda rozhovoru, konkrétně polostrukturovaného rozhovoru. Účastníci šetření budou požádáni o zodpovězení 19 dílčích výzkumných otázek. Z uskutečněných rozhovorů bude pořízen audiozáznam a následně budou rozhovory doslovně přepsány. Pro zachování diskrétnosti a ochrany osobních údajů, bude během doslovného přepisu použita technika anonymizace dat, tzn. veškerá jména v rozhovorech, ať už osob, nebo psů, budou nahrazena jmény smyšlenými.

„Při přepisu dat se používá technika zvaná anonymizace dat, která slouží k ochraně jmen účastníků a organizací, během přepisu dat reálná jména nahrazují pseudonymy.“ (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 183)

Výběr výzkumného vzorku bude probíhat pomocí metody sněhové koule. To znamená, určitý informant bude vždy požádán, zda by mohl doporučit dalšího informanta.

Při analýze dat bude použito otevřeného kódování. Podle Švaříčka a Šed'ové (2007, s. 211) kódování *„představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem. Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje.“*

5.3 Příprava na rozhovor

Metodu rozhovoru jsem si vybrala s ohledem na zrakové postižení informantů. Rozhovor je v tomto případě nejvýhodnější pro informanta, protože z jeho pohledu je pravděpodobně nejméně časově náročnou a nejjednodušší metodou. Záměrně jsem nevybrala metodu dotazníku, ač v dnešní době by byli informanti schopni díky různým moderním kompenzačním pomůckám si i s tímto poradit. Ale bylo by to pro ně pravděpodobně časově mnohem více náročné. V neposlední řadě jsem usoudila, že tzv. není nad osobní

kontakt. Výzkumník se tak může dostat blíže k informacím a kromě jiného může i informantovi ukázat, že pro něj není jen statistickou veličinou.

Před započítím výzkumu jsem kontaktovala Školu pro výcvik vodících psů pana Dvořáka v Brně a sdělila svoji prosbu o možnost uskutečnit s několika klienty této školy rozhovor o jejich společném životě s vodícím psem.

„Kvalitativní výzkum je naturalistický. To znamená, že se do značné míry odehrává v prostředí, v němž se zkoumané jevy reálně vyskytují. Zároveň v kvalitativním výzkumu vždy platí, že míra důvěry a otevřenosti zkoumaných aktérů vůči výzkumníkovi velmi silně ovlivňuje kvalitu získaných dat. Z uvedených důvodů je vždy nutné přemýšlet, jakým způsobem vstoupíme do pole, které hodláme zkoumat, a jakým způsobem se v něm potom budeme pohybovat.“ (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 73)

V rámci toho, abych lépe pronikla mezi moje potencionální informanty, zúčastnila jsem se víkendového rekondičního pobytu v Nedvědicích pro klienty Školy pro výcvik vodících psů. Tyto rekondiční pobyty jsou pořádány především za účelem procvičování práce psů a řešení případných problémů při vedení člověka, které vzniknou během činné služby vodícího psa. Kromě toho v odpoledních a večerních hodinách probíhá nějaký doplňkový program pro klienty. Může se jednat například o různé hry nebo přednášky.

Jednu takovou přednášku jsem pro klienty Školy pro výcvik vodících psů připravila i já. Vzhledem k mým několikaletým zkušenostem s výcvikem psů pro záchranářskou kynologii, jsem povyprávěla o tom, co to vlastně je záchranářský výcvik psa, jak se pes učí hledat lidi a jak to potom vypadá v praxi. Soudě podle množství kladených dotazů, bylo toto pro klienty zajímavé. Z mého pohledu mi to zase umožnilo dostat se trochu do jejich povědomí. Věděli, že jsem svým způsobem tzv. „jeden z nich“, že jsem majitel psa, majitel nějakým způsobem vycvičeného psa, a že mám pochopení pro záležitosti týkající se psů.

Ještě musím vyzdvihnout jedno pozitivum, které jsem si odnesla z této přednášky. Pro mě to byla velmi zajímavá zkušenost, s kterou jsem se ještě nesetkala a kterou jsem si před tím ani neuvědomila. Při výkladu před publikem člověk, možná aniž by si to uvědomoval, očekává od publika zpětnou vazbu ve formě nějakého očního kontaktu, pohledu, v kterém se ukazuje pochopení nebo třeba i nepochopení. Ale tento oční kontakt s nevidomými lidmi není možný. Musím přiznat, že mi chvíli trvalo, než jsem si na tuto skutečnost zvykla.

Po účasti na rekondičním pobytu v Nedvědicích jsem si začala postupně domlouvat schůzky s informanty na uskutečnění rozhovoru. Výběr účastníků šetření probíhal metodou sněhové koule. Vždy jsem požádala dotyčného informanta, zda ví o někom, kdo by mi mohl a především chtěl poskytnout rozhovor a zda by mi na něj předal nějaký kontakt.

Musím podotknout, že není úplně jednoduché, získat dostatečný počet respondentů z této oblasti. Na této skutečnosti se podílí částečně to, že majitelů vodících psů není příliš mnoho, ale také ne každý je ochotný se o svém postižení a problémech s tím souvisejícími svěřovat někomu cizímu. Původně jsem měla domluvené čtyři informanty, jeden bohužel nakonec svoji účast z důvodu nemoci zrušil.

„Polostrukturované interview můžeme provádět ve standardizovaném prostředí, za jaké lze považovat například psychologickou ordinaci, kancelář atd., stejně tak jako je možné tuto metodu použít ve velmi různorodém prostředí (rozhovory prováděné v klidnějších koutech restaurací, barů atd.).“ (Miovský, 2006, s. 160)

Protože je důležité, aby polostrukturovaný rozhovor probíhal v prostředí přirozeném, příjemném a známém pro informanta, nechala jsem výběr místa uskutečnění rozhovoru i čas setkání přímo na nich. S jedním informantem jsme se tedy setkali na jeho pracovišti, s druhým ve vinárně a s dalším v restauraci.

Všichni informanti byli před započítím rozhovoru seznámeni s účelem výzkumu, a nahlas jsem jim přečetla připravený informovaný souhlas², který obsahoval informaci dobrovolnosti účasti na výzkumu, o možnosti odstoupení z výzkumu, o zachování mlčenlivosti ohledně citlivých dat a také souhlas s pořízením audiozáznamu. Následně každý informant tento souhlas podepsal.

5.4 Výběr a charakteristika výzkumného vzorku

Jak již bylo výše popsáno, všichni informanti jsou klienty brněnské Školy pro výcvik vodících psů nebo občanského sdružení Vodící pes. Výběr vzorku probíhal metodou sněhové koule, tzv. nabalování, kdy vždy jeden informant doporučil informanta dalšího.

² Formulář informovaného souhlasu v příloze této práce

Všichni dotazovaní jsou majiteli vodícího psa již několik let, tedy dostatečně dlouhou dobu, aby byli schopni objektivně posoudit, jaké změny jim do života přítomnost vodícího psa přinesla.

Výzkumný vzorek tvoří dvě ženy a jeden muž. Všichni informanti jsou v současné době nevidomí. Jeden je nevidomý od narození, další dva přišli o zrak během života. Všechna jména aktérů nebo jimi zmíněných osob byla pro účely tohoto výzkumu změněna.

Níže přikládám základní charakteristiku jednotlivých informantů:

Informant č. 1

Jméno:	Jana
Věk:	50 let
Rodinný stav:	vdaná
Typ a doba vzniku zrakové	Nevidomost, od narození
Zaměstnání:	Na oddělení dokumentace slepecké historie v Technickém muzeu v Brně
Doba vlastnictví vodícího psa:	9 let
Věk psa:	11 let
Plemeno psa:	Velký pudl

Informant č. 2

Jméno:	Mírek
Věk:	51 let
Rodinný stav:	Ženatý, 2 děti
Typ a doba vzniku zrakové vady:	Vrozený glaukom, od dětství postupná ztráta zraku
Zaměstnání:	Lektor v Tyflocentru, sociální pracovník
Doba vlastnictví vodícího psa:	7 let
Věk psa:	8,5 roku
Plemeno psa:	Velký pudl

Informant č. 3

Jméno:	Alena
Věk:	36
Rodinný stav:	Svobodná, žije s přítelem
Typ a doba vzniku zrakové	Praktická nevidomost, získaná v dětství
Zaměstnání:	Lektorka sdružení Vodící pes, z.s. ; Lektorka v projektu Chodící lidé
Doba vlastnictví vodícího psa:	4 roky
Věk psa:	6 let
Plemeno psa:	Flat coated retriever

5.5 Výzkumné otázky

„V komplexnějším výzkumném šetření si jen zřídka vystačíme s jednou výzkumnou otázkou. Poměrně běžným uspořádáním je volba jedné základní a velmi obecné otázky, která je dále rozložena na několik otázek specifických, jež jsou přesněji zaostřeny. Předpokladem je logická korespondence a hierarchický mechanismus takového uspořádání (odpovědi na jednotlivé specifické otázky skládají dohromady odpověď na otázku základní).“ (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 70)

Hlavní výzkumnou otázkou této práce je: Co přináší do života nevidomého člověka vodící pes?

K tomu abych našla odpověď na základní otázku, jsem zvolila 19 dílčích otázek z oblasti jednak soukromého ale i veřejného života informantů. Ty by měly blíže podhalit detaily života člověka zrakově postiženého ve vazbě na situaci před a po pořízení vodícího psa. Otázky 1 – 17 se týkají soukromého života informantů. Otázka 18 se týká čistě života veřejného a je písmeny a) – g) rozdělena na sedm podotázek dle jednotlivých oblastí veřejného života. Závěrečná otázka 19 si žádá od informantů jejich souhrnný subjektivní názor na život s vodícím psem.

- **Dílčí výzkumné otázky:**

1. Co Vás vedlo k rozhodnutí pořídit si vodícího psa?
2. Jak jste se o možnosti pořídit si vodícího psa dozvěděl(a)?
3. Měl(a) jste již někdy dříve zkušenosti se psy?

4. Jaké byly reakce rodiny na Vaše rozhodnutí pořídit si vodícího psa?
5. Změnil se nějak názor rodiny na psa před jeho příchodem a nyní, když už žije s vámi?
6. Jak byste popsal(a) Vaše vzájemné zvykání si na sebe, nyní prosím po osobní stránce?
7. Jak byste popsal(a) Vaše vzájemné zvykání si na sebe po pracovní stránce, tedy z hlediska Vašeho získávání důvěry ve Vašeho psa? Co pro Vás bylo nejtěžší v procesu zvykání si na sebe?
8. Splnil vodící pes Vaše očekávání?
9. Změnil příchod psa do Vaší rodiny nějakým zásadním způsobem Váš nebo rodinný denní režim?
10. Staráte se o psa sám(sama), nebo Vám s péčí o něj někdo pomáhá?
11. Dokážete si ještě představit Váš život bez vodícího psa?
12. Přemýšlel(a) jste již nad tím, co budete dělat, až Váš pes zestárne a nebude schopen Vám plnohodnotně sloužit?
13. Jaké jsou Vaše zájmy, koníčky?
14. Ovlivnil vodící pes nějak tuto oblast vašeho života? Přibyly Vám nějaké koníčky, nebo jsou pro Vás některé koníčky nyní dostupnější?
15. Mohl(a) byste mi nějak popsat rozdíly v pohybu a orientaci s bílou holí (tedy bez psa) a se psem?
16. Jak byste stručně a výstižně popsal(a), co pro Vás Váš pes znamená?
17. Zeptám se na Vaši celkovou psychickou pohodu bez psa a se psem?
18. U následujících otázek by mě zajímalo, zda můžete udělat nějaké stručné zhodnocení situace v období bez vodícího psa a nyní s vodícím psem:
 - a) Návštěva úřadů
 - b) Návštěva lékařů
 - c) Běžný kontakt s veřejností na ulici, nabídka pomoci od ostatních lidí
 - d) Zaměstnání (škola)

- e) Cestování veřejnými dopravními prostředky
- f) Trávení volného času
- g) Získávání přátel

19. Můžete, prosím, na závěr shrnout jaká pozitiva a jaká negativa přinesl do Vašeho života vodící pes?

5.6 Kategorizace dat

Pomocí otevřeného kódování byly rozlišeny následující kategorie

1. Vodící pes? Nikdy!
2. Změna názoru. Vodící pes? Ano!
3. Získávání důvěry
4. Samostatný pohyb a orientace
5. Úřady a lékaři
6. Vodící pes v městské hromadné dopravě
7. Veřejnost a přátelé
8. Dovolena
9. Bez psa? Už nikdy!

5.7 Interpretace dat

Kategorie č. 1: Vodící pes? Nikdy!

INF1: „Já jsem původně vodícího psa nechtěla, myslela jsem si, že zdržuje. Že mně to prostě bude na obtíž, ...“

INF2: „Ale no tak jako, já jsem třeba ze začátku, když ještě jsem měl ten zbytek zraku, tak jsem psa nechtěl. Protože jsem spíš viděl, že jsou to problémy. No jako problémy, no prostě musí se člověk o to zvíře starat, a tak jako to bylo taky to, že já jsem nechtěl moc teda zvíře v bytě. Já jsem spíš takovej ten typ z vesnice, že zvíře dom nepatří, zvíře patří na dvůr. Z těch psů padají chlupy, a je z nich nepořádek, a je to problém to uklízet, když na to nevidíš.“

INF3: „...ale protože já jsem předtím byla víceméně vždycky zvyklá se pohybovat za pomoci bílé hole, pohybovat se sama, tak já jsem jako neměla nikdy představu, v čem by mi ten pes mohl teda vlastně pomoci. Jako nedokázala jsem si to představit, nedokázala jsem to docenit.“

Přestože všichni informanti jsou v současné době již několik let majiteli a spokojenými uživateli vodících psů, naprosto jednomyslně se shodli v prvotním názoru na vodícího psa. Všichni shodně vypověděli, že vlastně vodícího psa nikdy nechtěli. Na základě výpovědí je možné rozdělit jejich zamítavé stanovisko do dvou podkategorií:

- Podkategorie 1.1 Důvod: samostatnost a soběstačnost

Dva informanti si připadali dostatečně jistí a samostatní v pohybu a orientaci v terénu i bez psa, že si neuměli představit, v čem by jim mohl být vodící pes nápomocen.

- Podkategorie 1.2 Důvod: pes má svá negativa

Jeden informant zase v soužití se psem viděl spíše negativa, jako je například nutnost se o zvíře starat, různý nepořádek, který sebou pes přináší apod.

Kategorie č. 2: Změna názoru. Vodící pes? Ano!

INF1: „Já jsem původně vodícího psa nechtěla, ... a dneska ti říkám rovnou, že bez psa už nebudu.“

„Mě k tomu přivedlo to, že jsem jako malá holka měla střed'áka, středního pudla. Protože můj strýc odešel do Ameriky, oni utekli do Ameriky a nechali tady psa. A ten pes se dostal k našim a já jsem právě v té době jsem měla 15 roků a bohužel jsem jezdila na internát. A ten pes si mě pamatoval a ona věděla, že mě musí přijít pod ruku, abych ji pohladila. Ona věděla, že musí, když něco chce, že musí si prostě do mě čumákem drbnout. A to mě dalo jasný cíl, že toho psa bych jednou v dospělosti chtěla.“

INF2: „No tak vlastně to bylo hlavně to, že jsem v roce 2008 přišel o zbytek zraku. Takže vlastně to se mě dost dotklo. Hlavně začal jsem mít docela dost velký problémy při nějakým vlastně pohybu a tak. Při chození po městě a tak. Přišel jsem o ten zbytek zraku který jsem používal v podstatě ze dne na den. Takže to byla pro mě docela taková změna a prostě najednou na některý místa, na který jsem se předtím dostával relativně neříkám jednoduše ale prostě byly pro mě dostupný, tak jsem se tam kolikrát nemoh ani dostat. A pak jsem měl i pár různých nějakých nehod, jo, že jsem prostě spadl do výkopu, rozsekl jsem si nohu, a

bylo to dost nepříjemný. Takže více méně tady jak téma takovejma zážitkama, tak jsem se vlastně rozhodl pro toho psa.“

INF3: *„Takže jsem se tam jenom šla podívat. No a samozřejmě známi: „, No tak když už jsme tady, tak se pojd' aspoň podívat, co tady mají za psy.“*

„No zkrátím to. Ukázali mi vlastně tři Flaty, kteří byli ve výcviku a byli ještě volní. S tím že vlastně jedna byla fenka a dva psi. A já jsem, a tohle si myslím, že pochopí asi zas jenom někdo. Já to mám v sobě daný tak, a je to na pocitové úrovni. Nedokážu to vysvětlit, ale já fenky nechci. Takže fenka to šlo bokem a zbyli dva psi. Byl Rolf, a byl Blek. No a Blek byl na můj vkus hmmm, Blek byl opravdu takovej hodně divokej, hodně kontaktní, měl trošku i výcvikový problémy, na mou povahu a na můj vkus takovej že nee. No a potom přišel Rolf,... Ne to prostě tak jako opravdu, on prostě přišel a bylo to. To jsou prostě věci mezi nebem a zemí, který prostě pochopí jenom někdo, kdo to podle mě zažil, protože on byl, on přišel a byl tam. Hotovo.“

Všichni informanti vlivem určitých životních událostí své zamítavé stanovisko vůči vodícímu psu změnili. Každého ze třech informantů k tomuto rozhodnutí vedly jiné důvody. Proto bychom tuto kategorii mohli na základě výsledků výzkumu rozdělit na tři podkategorie:

- Podkategorie 2.1 Zkušenost z mládí

Informantka č.1 se rozhodla pro pořízení vodícího psa na základě zkušenosti z mládí, kdy měla psa jako společníka a měla dojem, že pes si uvědomuje její postižení a přizpůsobuje tomu své chování.

- Podkategorie 2.2 Zhoršení zdravotního stavu

Informant č.2 změnil svůj názor ve prospěch vodícího psa po té, co definitivně přišel o zbytky zraku a měl výrazné problémy v samostatném pohybu, včetně několika drobnějších úrazů.

- Podkategorie 2.3 Osudové setkání

Informantka č.3 uvádí jako důvod svého rozhodnutí pořídit si vodícího psa náhodné osudové setkání s konkrétním psem.

Kategorie č. 3: Získávání důvěry

INF1: „občas se stávalo, že ona byla fikaná. Když jsme šly samy, tak třeba dělala hlouposti, například neukazovala schody nebo obrubníky, a jakmile pracovala s panem Procházkou, tak ukazovala okamžitě všecko a pracovala jak hodinky. A to se táhlo ale skoro půl roku, než ona si zvykla, že musí pracovat i s někým jiným, než s panem Procházkou.“

INF2: „To bylo dýl. Ale to mě lidi říkali, co s tím měli zkušenosti, tak mě říkali už dopředu, že to trvá zhruba tak půl roku, než se člověk s tím psem a naopak sžije. Protože když jsem ji dostal, tak samozřejmě první dny byla dobrá, všechno byla ještě ze školy vyceповaná, a po pár dnech začala. Začala zkoušet, no takže to jako to mě tady povodila po celým Královým poli, si to tady prošla. No já jsem z toho byl teda po 14 dnech úplně hotovej, že jsem nevěděl, co s ní mám dělat. To bylo jako dost drsný teda. Takže to chce prostě čas, aby člověk tomu psovi uvěřil, že rozhodně je to lepší, než když chodí sám.“

INF3: „To se ptáš ted' zrovna toho pravýho. Protože to byl zase opačnej extrém teda. Ale to byla jako moje chyba. Ono totiž zase, vychází to z toho, že já jsem předtím byla zvyklá chodit sama s tou bílou holí, takže jsem byla zvyklá se v podstatě spoléhat sama na sebe.“

„Takže pro mě pochopení toho, že ten pes mi může být nápomocnej, a je, mi trvalo strašně dlouho. Opravdu jo. A do dneška říkám, že nebýt to Rolf, a zase, nemít takovou povahu a nemít já k němu takovej osobní vztah, tak čoveče nevím, nevím, jestli to nevzdám. Todle byly boje.“

„On ten pes nepracoval špatně, ale já jsem mu prostě nevěřila. Já jsem si nedokázala prostě představit, že mu mám věřit. Že prostě to se mnou myslí dobře. A jak mám věřit psovi? No a prolomilo se to až cca po půl roce, což je teda docela dlouhá doba.“

V kategorii získávání vzájemné důvěry se všichni informanti shodují v tom, že důvěra ve vlastního psa i přes to, že je řádně vycvičen, nepřichází okamžitě po předání, ale až po určité společně strávené době a společných zážitcích. I psi si musí na tuto novou situaci postupně zvykat. Jak je výše uvedeno, během výcviku byli zvyklí poslouchat svého cvičitele a nyní se musí naučit respektovat svého nového majitele.

Dva z informantů se dokonce vyjadřují v tom smyslu, že společné začátky byly hodně těžké a dokonce měli tendence všechno vzdát. Třetí informant se k tomuto tématu nevyjadřuje.

Kategorie č. 4: Samostatný pohyb a orientace

INF1: „S bílou holí chodím, ale prostě jde mně to strašně pomalu, to za první. Já tou holí si musím nahmatávat kam jdu, kdyžto když mám psa, tak ten pes mě na všechno upozorní. To všechno co pes zastavuje, tak pokud jdu jen s holí, tak si to musím nahmatat. Takže se psem ten pohyb je bezpečnější a rychlejší.“

INF2: „Ono jako chodit se psem a s hůlkou to je úplně něco jiného. Protože když chodím se psem, tak o některých věcech vůbec nevím. Já můžu třeba chodit po ulici po chodníku, a vůbec nemusím vědět, že je tam díra, nebo že je tam lešení, to vůbec nemusím ani vědět. Protože ten pes to se mnou prokličkuje a já o některých překážkách vůbec nemusím ani vědět. Takže v podstatě když člověk chodí s hůlkou, tak je odkázaný lézt podél těch zdí, vymetá tam bordel. Takhle se psem normálně chodím prostředkem chodníku.“

„Já jako dojdu, jo? Ale prostě jako s tím psem jsem tam asi čtyřikrát rychlejc. Rychlejc, víc v pohodě, jako když jdu sám, tak mě to stojí fakt nervy.“

INF3: „Ten pohyb s bílou holí je, svým způsobem oproti psovi pomalejší, a tím že máš v cestě všechny ty překážky, všechny ty sloupy, lešení, všechno prostě, tak musíš být mnohem obezřetnější, mnohem víc dávat pozor na tu cestu, jo tam víc opravdu být ve střehu. Když jdeš opravdu s tím psem, ne že bys mohla úplně vypnout, nebo aspoň já to teda nedělám, protože přeci jenom, pořád pes je jenom pes. Ale jak už jsem řekla, pes tu cestu zrychlí a zbezpeční. Prostě potom když s tím psem jdeš, tak o velké většině překážek ani nevíš, že tam byly.“

V kategorii 1 bylo řečeno, že dva informanti původně vodícího psa nechtěli, protože si připadali dostatečně samostatní při pohybu s bílou holí, a neuměli si představit, v čem by jim byl vodící pes ku prospěchu. A nyní, v kategorii týkající se samostatného pohybu a orientace, všichni informanti shodně označují pohyb s vodícím psem za rychlejší a bezpečnější než pohyb pouze s bílou holí. Jeden z informantů navíc ještě uvádí větší psychickou pohodu při pohybu se psem.

Kategorie č. 5: Úřady a lékaři

INF1: „Pravda je, že před tím, než jsem měla psa, tak mě brali jako nevidomou ženu, která si dojde, kam potřebuje pomoci té hole. Ale komunikace byla dobrá. Ale s tím pejskem je to snadnější, protože už se na tebe obrací lidé s nabídkou o pomoc, když vidí toho pejska. Ten

pes je takovej komunikační prostředek, který je mezi mnou a těma lidma. Obvykle to začíná: „Vy máte krásného pejska, nepotřebujete pomoc?“ Pravda je, že víc lidí nabízí pomoc, když máš toho psa.“

INF2: „..., ten úředník začne ten kontakt třeba přes psa. Samozřejmě můžeš narazit na někoho, kdo se psa bojí, nebo psy nesnáší. Ale spíš to bývá tak, že je to spíše to pozitivum. Že ten pes za tebe komunikuje.“

„U doktorky určitě problém nemám, spíš naopak, doktorka a sestřička mi ji tam neustále něčím krmí, a pořád hledá, co by jí dala.“

INF3: „Tak úplně upřímně třeba zrovna návštěva úřadů nemám pocit, že by mi ten pes byl v něčem nápomocen, než že když tam jdu sama. Ani moc ne.“

„...,Ale samo o sobě, že by už tam něco bylo jinak, tak to ne. Třeba zrovna u těch lékařů je to velice individuální, jsou doktoři, kteří jako chtějí aby ten pes čekal třeba v čekárně, po pravdě já to celkem nerada dělám. Ale rozdíl, jako takovej tam není.“

V této kategorii se názory informantů na působení vodícího psa při návštěvě úřadů a lékařů liší. Proto je možné jejich výpovědi setřídit do dvou podkategorií:

- Podkategorie 5.1 Pozitivní vliv psa na okolí

Dva informanti shodně uvádějí, že si uvědomují přínos psa v tom, že usnadňuje komunikaci s úředníky i lékaři. Častěji se jim dostává nabídky pomoci, než kdyby byli bez psa.

- Podkategorie 5.2 Neutrální vliv psa na okolí

Třetí informantka nevidí nijaký zásadní rozdíl při jednání na úřadech nebo s lékaři v situaci kdy je tam společně se psem nebo bez něj.

Kategorie č. 6: Vodící pes v městské hromadné dopravě

INF1: „..., já už jsem si na toho psa tak zvykla, že už si nedokážu představit, že bych cestovala bez psa. ... Pravda je, že ona mě naučila zaujmout to jedno místo za řidičem, a tam prostě chodím, i když jsem bez psa.

INF2: „Občas se najde nějaká bába chytrá, že začne vykřikovat, že nemá košík. Ale tady v Brně je to v pohodě, tady jako s tím problémem nikdo moc nemá.“

„ Ti psi jsou naučení, že mají dovést majitele na určené místo, ale občas se stává, že tam sedí nějaký člověk, a ten se z toho místa prostě nehne. Ale to už je asi jiná kapitola. “

INF3: „To je taková kapitola sama pro sebe. Protože ono by se mělo nastupovat předními dveřmi, když jdeš se psem. Tak jsou psi učení, jednak tě řidič vidí, a jednak protože vlastně tam je to přední sedadlo vyhrazeno tím piktogramem pro nás. Nicméně vzhledem k tomu, že teď už jezdí různé typy šalin, a různé typy autobusů a trolejbusů tak je to hodně velké problém. Protože zvlášť třeba ty nízkopodlažní, tam se pes dopředu nevejde, když máš třeba vyvýšené sedadlo, tak tam se prostě nevejde. “

„Takže ohledně dopravních prostředků je potřeba s tím psem dost ty nástupy řešit. To když jdeš bez psa, tak to je úplně jedno, protože to si prostě sedneš kamkoliv. “

○ Podkategorie 6.1 Se psem téměř bez problémů

Cestování městskou hromadnou dopravou shledávají dva informanti v zásadě jako bezproblémové, i když jeden z nich uvádí jako jistý problém neinformovanost laické veřejnosti, která není poučena o tom, že přední sedadlo je označeno piktogramem a je tudíž vyhrazeno pro nevidomého se psem.

○ Podkategorie 6.2 Se psem velký problém

Třetí informant shledává cestování se psem jako problematičtější než bez něj. Jako velkou komplikaci vidí jiné uspořádání a jinou konstrukci moderních, nových dopravních prostředků, kde není místo na to, aby pes mohl zaujmout takovou pozici, že by nikomu nepřekážel.

Kategorie č. 7: Veřejnost a přátelé!

INF1: „Lidé jsou víc komunikativní, když vidí s člověkem toho pejska. “

„Musím říct, že Blis to dokáže, protože jsou mezi náma pejskaři, a tím že je Blis se mnou, tak dokáže přes psa navazovat kontakt s jinýma lidma i s jinýma psama. Takže kontaktů s lidma je o hodně víc, než když jsem ji neměla. “

INF2: „Jo, tak to je lepší. To je tak jak jsem předtím říkal, prostě člověk s tím psem má víc příležitostí dát se s lidma do řeči. “

„...pes ten kontakt usnadňuje. Lidí si víc všimnou a spíš nabídnou tu pomoc, když jsem se psem, než bez psa. “

„No pak samozřejmě simuluje určitou komunikaci s těma lidma. To je pravda, protože vlastně jak lidi spolu komunikují? Navážou spolu oční kontakt, a pak spolu mluví. A to je v podstatě u slepců jeden problém, že se slepcem nenavážeš oční kontakt.“

„Takže většinou to bývá: „Jé, to je hezkej pejsek, nepotřebujete něco?““

INF3: „Jó, tak to funguje. Je to hezký prostředek k získávání nových přátel. Ale popravdě opravdu, když jsem se nad tím shodou okolností nedávno zamýšlela, tak jsem zjistila, že přátelé a kamarádi bez psů a se psy se začínají povážlivě vyrovnávat, jakože těch pejskařů začíná být čím dál tím víc.“

Co se týče styku s veřejností, komunikace a nabídky pomoci, tak bychom dle shodného tvrzení informantů mohli říct, že vodící pes láme komunikační bariéry. Lidé skrz psa snadněji naváží kontakt s nevidomým. Napřed se jejich pozornost obrátí ke psu a posléze bez problémů k nevidomému.

Stejně tak se informanti shodují v tom, že pes ulehčuje navazování nových přátelství a spousta jich také našla nové přátele mezi tzv. pejskaři.

Kategorie č. 8: Dovolená

INF1: „že vlastně tím, že ji mám, tak si nemůžu dovolit létat třeba moc někam do ciziny..., já bych třeba chtěla do Tuniska, ale nevím, co bych dělala s Blis.... Ale lítám s ní třeba pracovníčně do Moskvy, ale tam je to dané tím, že oni mají už evropské standardy. Ale v tom Tunisku bych nemohla, protože tam jsou asi i jiné nemoci, než tady u nás. Takže i ze zdravotního hlediska. Mě ten pes omezuje tady v tom výběru těch dovolených,“

INF2: „Tak třeba při plánování dovolené, asi by se s ní dost těžko dalo jet do takových těch zemí, jak třeba do Egypta, nebo do Řecka. Jo, teď třeba jsme jezdili do Chorvatska a tam taky ne všichni lidi ty psy musí. No prostě musíš to řešit.“

INF3: „tak vlastně když s tím psem, tak mě napadá třeba je nutné plánování těch dovolených. Nebo víkendů někde u někoho. Vždycky musíš zvážit to, jaké ty lidi mají vztah k psovi, jestli když tam přespáváš, jestli není problém pes.“

V plánování dovolené vidí všichni informanti určité negativum. Je nutné se v tomto případě velmi ohlížet na psa. Ať už se jedná zdravotní hledisko v případě zahraniční dovolené, například v exotických krajích, anebo o to, že ne ve všech ubytovacích zařízeních mohou být vůči psovi tolerantní.

Kromě jiného z výzkumu vyplývá, že i nevidomí lidé velmi rádi cestují. Lidé zdraví, bez zrakového postižení cestují především proto, aby z nových krajů měli určitý vizuální požitek, a jak je vidět, i lidé bez zraku, si umí cizí místa vychutnat po svém.

Kategorie č. 9: Bez psa? Nikdy!

INF1: *„Nedokážu. Už ne.“*

INF2: *„Ne. Jako to že bych měl někam jít bez psa, to je pro mě horor.“*

INF3: *„Ne! Nedokážu.“*

INF1: *„ona vlastně mě velice usnadňuje život, a s ní je to lepší.“*

„No, je to úžasnej pomocník v prostorové orientaci a hlavně to, že je taky úžasný to, že já když se s ní mazlím, tak jí prostě můžu všechno říct, a ona nikomu nic neřekne.“

„Řekla bych, že jsem teď víc psychicky srovnaná, než když jsem ji neměla.“

INF2: *„že když seš třeba někde venku, a aji když třeba řešíš něco, nějaký problém, tak tam nejsi sama. To je taky hodně velký plus. A dá se říct, že ten pes je svým způsobem takovej trošku hromosvod. Že když něco zkoníš, tak to klidně na toho psa svedeš, ten to unese. Ono je to taky důležitý, protože pak řekneš „blbej pes“, ty ses škrábla, ale tomu psovi je to jedno. Člověk nepadne do takových depresí a kolikrát třeba tu situaci vyřeší líp, než když je člověk někde sám bez psa“*

„A taky ten, že ti dává pocit bezpečí. Protože hodně lidí se psa bojí, a i když vypadá plyšově, tak si na tebe třeba nedovolí zaútočit.“

„Jo prostě, jako je to společník. Nemyslím jenom na té cestě, ale jako vůbec.“

INF3: *„Pes je můj kamarád, parták a pomocník.“*

Na jednoduchou otázku, zda si dokážou představit svůj život bez vodícího psa, odpověděli shodně všichni informanti bez rozmyšlení a razantně: „Ne.“ Z dalších částí výzkumu vyplývá, že jim jejich pes přinesl do života spoustu příjemných zážitků a kladných zkušeností, že si neumějí představit, že by o toto přišli.

5.8 Příběh Aleny

Na závěr výzkumné části, bych zde chtěla uvést příběh jedné informantky - Aleny, která přišla o zrak postupně během života. Je tak možné si lépe představit, čím vším člověk při ztrátě zraku prochází. Jedná se o doslovný přepis části rozhovoru, kdy Alena vyprávěla o své zrakové vadě.

Alena: Tak já jsem vlastně prakticky nevidomá, což znamená, že mám vlastně zachovaný už bohužel pouze světlocit. Narodila jsem se zdravá, ale v průběhu dětství jsem dostala onemocnění vlastního imunitního systému, které dodnes doktoři nepřišli na to, proč u mě vzniklo. Mohlo to být prostě z nějakých potravin, ze vzduchu nějaká infekce, a protože to ještě bylo za minulého režimu, tak ono podle mě to nikdo ani moc řešit nechtěl. No a já jsem skončila na jednotce intenzivní péče, kde vlastně mě tři dny zachraňovali, s tím že toto si prostě myslím, že pro naše muselo být nepředstavitelné a podařilo se jim mě zjevně zachránit, ale bylo jim řečeno, že protože to byl tak velký nápor na organizmus, takže to pravděpodobně časem odnese nějaký z orgánů. A nedokázali říct, jestli to budou oči, pohybový aparát, nervová soustava, cokoliv. No a mě teda začaly odcházet ty oči. S tím že nejvíc zraku jsem asi ztratila zhruba v 15 – 16 letech. Já jsem vlastně v průběhu toho dětství absolvovala i spoustu operací, kdy ale bohužel se prostě víceméně nic zachránit nepodařilo, no a v těch 15ti bych řekla, že mi to i docela pokazili ještě bohužel. Takže zrovna v takovém tom náročném věku jsem přišla o většinu toho zraku, s tím že já do dneška říkám, že nemít kolem sebe takové rodinné zázemí a takový dobrý kolektiv na střední škole, tak si myslím, že by pro mě bylo všechno mnohem těžší. No a vlastně to už jsem v těch patnácti, šestnácti začala být více méně prakticky nevidomá, ale ještě jsem měla zachované barevné vidění. No a o to barevné vidění jsem přišla zhruba teď před nějakými šesti sedmi roky a to teda musím upřímně říct, že mi teda chybí hrozně. To je, protože pořád jsem ještě na něčem jakoby stavěla. Pořád to bylo jako tak, že byť jsem to viděla jako šmouhy třeba, ale byly to barvy. Čili já jsem věděla že tady je tráva, tady je kytka, dokázal si to ten mozek jakože zpracovat. Sice jsi to odhadovala, ale barevně jsi to viděla. No a ve chvíli, kdy jsem přišla o ty barvy, to teda musím říct, že to teda paradoxně bylo ještě těžší, ještě horší okamžik než tehdy. Protože tohle mi teda hrozně chybí, a barevný sny mám ještě doteď. Občas jo, není už to tak často, blbě je, ono je to i logické, že ve chvíli, kdy ty vizuální podněty dennodenně nepodporuješ, tak oni prostě vyblednou. Oni se prostě ztrácej, to je prostě jak vybledlá fotka. To znamená, že..., jediné co jsem si stoprocentně jistá je, že jsem si jistá, že si ty barvy ještě pamatuju dobře. Ale třeba věci,

baráky a podobně, to už prostě tím, že je to nějakých 15, 20 let to už si myslím, že je hodně zkruseno tou představivostí. Já mám tu představivost, ale už nemám podle mě ten jasnej obraz té věci. Že je to prostě vybledlé a už je to něco jiného. A tam vlastně opravdu došlo primárně hlavně k tomu, že jim se nedařilo ty oči dovyživovat. Takže oni nedokázali vlastně těm očím dát tak adekvátní výživu, aby oni vlastně fungovaly tak jak mají. Takže mám zachované oční nervy, všechno, ale tím jak ty oči nebyly vyživovány tak oni odumírají. Takže ve chvíli, kdy by se třeba někdy něco v budoucnu vynalezlo, tak já s tím vlastně nebudu mít problém, protože mi fungují oční nervy. Takže mě fungují ty spoje mezi mozem a okem. Což je nejpodstatnější pro ten přenos toho obrazu. Takže ty máš ještě šanci, že budeš vidět? Takže já mám šanci teoretickou, že to není úplně nemožné, kdyby se ještě někdy něco, vývoj techniky, bla, bla, žejo, prostě něco ještě stalo. Samozřejmě tím ale nežiju.

ZÁVĚR

Téma Vliv vodícího psa na kvalitu života nevidomých jsem si vybrala pro svoji bakalářskou práci proto, že díky mému zájmu o výcvik psů, jsem se dostala do styku s nevidomými a jejich vodícími psy. Tato setkání nebyla nijak profesionální, spíše přátelská na místech, kde se obvykle venčí a cvičí psi. Při přátelském rozhovoru s těmito lidmi, se obvykle téma hovoru stočilo samozřejmě ke psům. Ale nikdy jsem hlouběji nezabředla do otázek ohledně zrakového postižení těchto lidí, a třeba i ohledně jejich vnímání světa a života. Možná i proto, že jsem se k tomu neodvažovala. Nebyla jsem si jistá, jak by tito lidé moje otázky přijali. Proto jsem při vývěru tématu bakalářské práce zvolila právě toto téma, abych konečně měla důvod opravdu se zeptat a dozvědět se více podrobností ze života lidí se zrakovým postižením.

Zaměřila jsem se podrobněji na oblast jejich soužití s vodícím psem. Cílem práce bylo zjistit, co přináší nevidomým do života vodící pes. Jaký je jejich vlastní názor na rozdíly v životě s vodícím psem a bez něj.

Z výzkumu vyplynula zajímavá skutečnost. Všichni účastníci rozhovorů jsou v současné době již několik let spokojenými majiteli vodících psů, kteří jsou pro ně nejen velmi důležitou pomůckou, ale také společníkem, přítelem apod. Přesto ani jeden z účastníků rozhovoru původně vodícího psa nechtěl. Díky různým životním událostem, ať už to bylo zdraví, nebo pouhá náhoda, svůj názor změnili a dnes již oceňují výhody a přínos vodícího psa.

Cesta ke spokojenému životu, kdy nevidomý chodí bok po boku se svým psem a vzájemně si plně důvěřují, bývá náročná a leckdy i stresující pro oba. Dozvěděli jsme se, že získání vzájemné důvěry trvá zhruba půl roku a toto období může být někdy tak náročné, že člověka napadají i myšlenky, že chůzi se psem nikdy nezvládne a že by to měl vzdát.

Pokud ale člověk těmto myšlenkám nepodlehne, vytrvá ve svém úsilí a dokonale se sžije se svým psem, může si potom užívat bezproblémového samostatného pohybu v doprovodu psa v jakémkoliv prostředí. V oblasti samostatného pohybu a orientace se psem, je patrný zásadní obrat u všech informantů. Zatímco původně nikdo z informantů vodícího psa nechtěl, protože měli dojem, že jsou dostatečně samostatní a soběstační a že by je pes zdržoval, dnes se všichni shodují na tom, že chůze se psem je rychlejší a bezpečnější.

Vodící pes je velkým přínosem při kontaktu s širokou veřejností, ať už běžně na ulici, na úřadech nebo jiných veřejných prostranstvích. V žádné z těchto oblastí nezaznamenali informanti výraznější problém, naopak uvádějí, že lidé se více odváží prostřednictvím psa nevidomého oslovit nebo mu nabídnout pomoc.

Pro nevidomé v životě s vodícím psem převažují pozitiva, ale existují i nějaká negativa. Jedním z nich je určité omezení, které se týká plánování a výběru dovolené. Všichni shodně uvádí, že je nutné brát ohledy na psa. A to například ze zdravotního hlediska v případě, že by chtěl majitel cestovat do exotických zemí, ale také z hlediska tolerantnosti ubytovatelů vůči psům. Ani cestování městskou hromadnou dopravou není se psem vždy ideální. Toto ale obvykle pramení z neinformovanosti veřejnosti o tom, že přední sedadlo je určeno pro nevidomého člověka s vodícím psem.

Přestože se v životě s vodícím psem občas objeví nějaká negativa, není jich mnoho a stále nad nimi převažují pozitiva. Pravděpodobně proto si už nevidomí svůj život bez vodícího psa nedokáží a ani nechtějí představit. Jejich vodící pes je nejen tím, komu jsou vděční za svoji samostatnost, za možnost rychlejšího a bezpečnějšího pohybu, ale jsou to také jejich parťáci, přátelé, kamarádi... a jak pěkně uvedl jeden účastník rozhovoru: „Je to takový hromosvod, když uděláš chybu, řekneš, že tě pes špatně vedl a hotovo. Tobě se uleví a tomu psovi to nevadí.“

Lidé se zrakovým postižením, se stejně jako s jakýmkoliv jiným postižením, mohou mít problém při integraci do společnosti. Vodící pes tuto integraci významným způsobem zjednodušuje. Mohli bychom říci, že láme bariéry a bourá ostych mezi světem zrakově postižených a lidí bez zrakového postižení. Sami nevidomí se shodují na tom, že jim vodící pes život velmi usnadňuje, ulehčuje jim komunikaci s okolím, napomáhá vzniku nových přátelství a je jim dobrým kamarádem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

AUTRATA, Rudolf a Jana VANČUROVÁ. *Nauka o zraku*. Vyd. 1. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 2002, 226 s. ISBN 80-7013-362-7.

FINKOVÁ, Dita. *Rozvoj hapticko-taktilního vnímání osob se zrakovým postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. Monografie. ISBN 978-80-244-2742-3.

FINKOVÁ, Dita a Libuše LUDÍKOVÁ. *Specifika v přístupu k dospělým a seniorům se zrakovým postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. Studijní opory. ISBN 978-80-244-3743-9.

FLENEROVÁ-WAGNEROVÁ, Helena. *Kapitoly z tyflopédie*. 2., (v SPN 1.) vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985, 72 s.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HLUŠÍ, Eliška. *Z historie slepeckého muzejnictví*. Brno: Oddělení pro slepeckou historii Technického muzea v Brně, 2002. ISBN 80-86413-05-5.

KIMPLOVÁ, Tereza. *Ztráta zraku: úvod do psychologické problematiky*. Vyd. 1. Ostrava: Pedagogická fakulta, Ostravská univerzita v Ostravě, 2010, 120 s. ISBN 978-80-7368-917-9.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. Psyché. ISBN 80-247-1362-4. Dostupné také z: <http://kramerius.mzk.cz/search/handle/uuid:f1fcf280-7893-11e5-99af-005056827e52>

MORAVCOVÁ, Dagmar. *Zraková terapie slabozrakých a pacientů s nízkým vizem*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2004, 203 s., [11] s. příl. ISBN 80-7254-476-4.

PAVLÁSEK, Michal a Jana NOSKOVÁ. *Když výzkum, tak kvalitativní: serpentínami bádání v terénu*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2013. Etnologické studie. ISBN 978-80-210-6480-5.

SMÝKAL, Josef. *Pohled do dějin slepeckého písma*. Praha: Česká unie nevidomých a slabozrakých, 1994. Knihnice Slepeckého muzea v Brně.

SMÝKAL, Josef. *Tyflopédické kalendárium*. Praha: Česká unie nevidomých a slabozrakých, 1995. Knihnice Slepeckého muzea v Brně.

SMÝKAL, Josef. *Tyflopedický lexikon jmenný*. 2. vyd. Brno: Technické muzeum v Brně, 2006. Knižnice oddělení dokumentace tyflopedických informací. ISBN 80-86413-38-1.

SVOBODOVÁ, Ivona. *Praktické využití psů v zoorehabilitaci: skripta pro studenty*. Vyd. 1. V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2011. ISBN 978-80-213-2197-7.

ŠTRÉBLOVÁ, Miroslava. *Poznáváme svět se zrakovým postižením: úvod do tyflopedie*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2002, 67 s. ISBN 80-7044-448-7.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

VAĐUROVÁ, Helena a Pavel MÜHLPACHR. *Kvalita života: teoretická a metodologická východiska*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005, 143 s. ISBN 80-210-3754-7.

Velký sociologický slovník. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 747 s. ISBN 80-7184-164-1.

Velký sociologický slovník. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, S. 749-1627. ISBN 80-7184-310-5.

VLKOVÁ, Eva, Šárka PITROVÁ a František VLK. *Lexikon očního lékařství: výkladový ilustrovaný slovník*. 1. vyd. Brno: František Vlk, 2008, 607 s. ISBN 978-80-239-8906-9.

VYMĚTAL, Jan. *Úvod do psychoterapie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2003, 262 s. ISBN 80-247-0253-3.

Odborné časopisy:

JASENOVCOVÁ, Hana. Historie výcviku vodících psů. *Svět psů*. 2007, č. 11, s. 60 – 61.

Internetové zdroje:

CENTRUM CHRLLICE. Poslání centra sociálních služeb. *Centrumchrlice.cz*. [online]. ©2013. [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://www.centrumchrlice.cz/poslani.html>

DOMOV PALATA. O Palatě. *Palata.cz*. [online]. ©2015. [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://www.palata.cz/o-palate/>

HELPPES. O nás. *Helppes.cz*. [online]. [cit.2016-02-01]. Dostupné z: <http://www.helppes.cz/o-nas/>

CHARITA OPAVA. Dům sv. Cyrila a Metoděje pro zrakově postižené. *Charitaopava.cz*. [online]. ©2010. [cit. 2016-04-01]. Dostupné z:

<http://www.charitaopava.cz/?page=texty&id=14&Igen=11>

IFAUNA. Výcvik vodících psů od historie až po současnost. *Ifauna.cz*. [online]. ©1999-2016. [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: <http://www.ifauna.cz/psi/clanky/r/detail/7428/vycvik-vodicich-psu-od-historie-az-po-soucasnost>

KLUB DRŽITELŮ VODÍCÍCH PSŮ. Z historie výcviku vodících psů ve světě. *kdvp.brailnet.cz* [online]. ©2006-2016 [cit.2016-02-01]. Dostupné z: http://kdvp.brailnet.cz/histor_svet.php

LOUIS BRAILLE. *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. 2001. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Louis_Braille

PESTRÁ SPOLEČNOST. O nás. *Pestraspolecnost.cz*. [online]. ©2016. [cit.2016-02-01]. Dostupné z: <http://www.pestraspolecnost.cz/o-nas>

POBYTOVÉ REHABILITAČNÍ A REKVALIFIČNÍ STŘEDISKO PRO NEVIDOMÉ DĚDINA. Úvod. *Dedina.cz*. [online]. ©2010. [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://www.dedina.cz>

SPOLEČNOST PRO RANOU PÉČI. *Ranapece.cz*. [online]. [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://www.ranapece.cz/>

SVVP SONS ČR. Středisko výcviku vodících psů SONS ČR. *Vodicipsi.cz*. [online]. ©2014. [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://www.vodicipsi.cz/index.php>

ŠKOLA PRO VÝCVIK VODÍCÍCH PSŮ PRO NEVIDOMÉ. *Vycvikvodichpsu.cz*. [online]. ©2009-12. [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://vycvikvodichpsu.cz/cs/>

TYFLOCENTRUM. Poslání a náplň činností těchto společností. *Tyflocentrum.cz*. [online]. ©2002-15. [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://www.tyflocentrum.cz/poslani.php>

TYFLOKABINET. O nás. *Tyflokabinet.cz*. [online]. ©2008-14. [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://www.tyflokabinet.cz/onas/onas.php>

TYFLONET. Historie vzdělávání nevidomých a slabozrakých. *Tyflonet.cz*. [online]. ©2010. [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.tyflonet.cz/informacni-zdroje/historie-pece-o-osoby-se-zp-1>

TYFLOSERVIS. Základní údaje o Tyfloservisu. *Tyfloservis.cz*. [online]. ©2005-11. [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://www.tyfloservis.cz/zakladni-udaje.php>

WHO. *Blindness: Vision 2020 - The Global Initiative for the Elimination of Avoidable Blindness* [online]. [Cit.1.10.2015]. Dostupné z: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs213/en>

Zákony:

Zákon číslo 329/2011 Sb. o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

INF1 Informant č. 1- Jana

INF2 Informant č. 2 - Mirek

INF3 Informant č. 3 - Alena

SEZNAM PŘÍLOH

P1 – Doslovný přepis rozhovorů

P2 – Dovednosti vodícího psa

P3 – Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu

PŘÍLOHA P I: DOSLOVNÝ PŘEPIS ROZHovorŮ

R O Z H O V O R – Informant č.1

Osobní údaje

Jméno:	Jana
Věk:	50 let
Rodinný stav:	vdaná
Typ a doba vzniku zrakové vady:	Nevidomost, od narození
Zaměstnání:	Na oddělení dokumentace slepecké historie v Technickém muzeu v Brně
Doba vlastnictví vodícího psa:	9 let
Věk psa:	11 let
Plemeno psa:	Velký pudl

Soukromý život

1. Co Vás vedlo k rozhodnutí pořídit si vodícího psa?

Já jsem původně vodícího psa nechtěla, myslela jsem si, že zdržuje. Že mně to prostě bude na obtíž, a dneska ti říkám rovnou, že bez psa už nebudu. Dokladem toho je, že budu mít dalšího psa. Mě k tomu přivedlo to, že jsem jako malá holka měla středáka, středního pudla. Protože můj strýc odešel do Ameriky, oni utekli do Ameriky a nechali tady psa. A ten pes se dostal k našim a já jsem právě v té době jsem měla 15 roků a bohužel jsem jezdila na internát. A ten pes si mě pamatoval a ona věděla, že mě musí přijít pod ruku, abych ji pohladila. Ona věděla, že musí, když něco chce, že musí si prostě do mě čumákem drbnout. A to mě dalo jasný cíl, že toho psa bych jednou v dospělosti chtěla. Už tenkrát jsem věděla, že chci vodícího pudla. Protože ona vlastně sice nebyla nikdy nikým trénovaná, ale uměla zastavit před každou kaluží, uměla mě obvést, a myslím si, že by dokázala i jiné věci, ale nebyla trénovaná. Uměla se zastavit dokonce ají u schodů a tenkrát jsme ani jeden nevěděli, co to znamená, ale dávala mi tím najevo, že jdeme po schodech.

2. Jak jste se o možnosti pořídit si vodícího psa dozvěděl(a)?

No já jsem původně, ono těch škol bylo několik, teda tenkrát v Praze byla pouze jedna škola – Středisko pro výcvik vodících psů. A potom když se pan Procházka přestěhoval sem do Brna, tak jsem zažádala o pejska. Po nějakých letech, až jsem zjistila, že teda on tady cvičí pejsky, tak jsem ho poprosila, jestli by se nedal vycvičit pudl. On napřed nechtěl, ale pak jako mě řekl, pak se tak dlouze zamyslel, a řekl: „Já to zkusím.“ Neslibuju Vám to, ale zkusím to. On mě sám řekl, že mě to chtěl hodně rozmlouvat. Takže já se považuju za prvního člověka, který má pudlika tady na Moravě a jsem na to patričně hrdá. V Praze tenkrát už byla jedna paní, která měla pudla.

3. Měl(a) jste již někdy dříve zkušenosti se psy?

Ano, viz. výše.

4. Jaké byly reakce rodiny na Vaše rozhodnutí pořídit si vodícího psa?

Zvláštní. Protože rodiče čekali střed'áka a najednou přišel takový královák. Já jsem řekla rodičům, že budu mít vodícího pudla a oni si asi představili střed'áka. Potom první reakcí maminky bylo: „ To je hrozný“.

5. Změnil se nějak názor rodiny na psa před jeho příchodem a nyní, když už žije s vámi?

Ano, už si zvykli. Maminka pochopila, že ten pes mně pomáhá. Ale už se pro mě cvičí další fenka, a s tím rodiče moc ještě nesouhlasí, říkají, že bych měla ještě chvíli počkat. Jenže já jsem jí říkala, že nechci přijít zároveň o Blis a zároveň o psa. Protože já bych bez psa neudělala ani krok.

6. Jak byste popsal(a) Vaše vzájemné zvykání si na sebe, nyní prosím po osobní stránce?

Když k nám Blis přišla, tak jsem si říkala: „No tak to v životě nebudu umět.“ Ona vypadala strašně nervózně, chodila pít, protože najednou byla bez pana Procházky. Ale to zvykání bylo nakonec dobrý. Blis se na nás okamžitě navázala. Pravda je, že jednou, když jsme šli na vycházku do Lužánek, tak se nám tam ztratila. Ona tam blízko totiž bydlela se svýma pečovatelama. Tak je šla hledat.

7. Jak byste popsal(a) Vaše vzájemné zvykání si na sebe po pracovní stránce, tedy z hlediska Vašeho získávání důvěry ve Vašeho psa? Co pro Vás bylo nejtěžší v procesu zvykání si na sebe?

Asi měsíc mě to trvalo, než jsem jí důvěřovala opravdu plně. Protože občas se stávalo, že ona byla fikaná. Když jsme šly samy, tak třeba dělala hlouposti, například neukazovala schody nebo obrubníky, a jakmile pracovala s panem Procházkou, tak ukazovala okamžitě všecko a pracovala jak hodinky. A to se táhlo ale skoro půl roku, než ona si zvykla, že musí pracovat i s někým jiným, než s panem Procházkou. Nejtěžší bylo, abych já si stanovila, jakým způsobem budeme spolu vystupovat a nastupovat do dopravních prostředků. Pes by měl totiž chodit vedle pánečka, ale protože já jsem malá, tak jsem to dělala tak, že jsem vystoupila první já, a pak teprve pes.

8. Splnil vodící pes Vaše očekávání?

Ano, splnil, protože ona vlastně mě velice usnadňuje život, a s ní je to lepší. A já vždycky říkám: „Ona, se stará o mě, tak se musím starat i já o ni.“ Je pravda, že je to závazek, protože já jezdím hodně po těch služebních cestách, tak ji беру všude sebou. Proto říkám, že už toho hodně odchodila. Ona v té cizině je úplně jiná. Prostě v cizím prostředí poslouchá na slovo, a v česku, ve známém prostředí občas zlobí.

9. Změnil příchod psa do Vaší rodiny nějakým zásadním způsobem Váš nebo rodinný denní režim?

Ano změnil. Hlavně to, že se s ní musí chodit ven, to je jedna věc, a pak vlastně to, že už nejsme dva ale jsme tři. Dostala svůj pelíšek, takže spí ve svém pelišku, to je jasný. A vlastně to, že Blis je takový naše dítě.

10. Staráte se o psa sám(sama), nebo Vám s péčí o něj někdo pomáhá?

Ve spolupráci s manželem. Chápu, že je to zároveň radost i starost, ale my tím, že jsme dva, tak to jde líp, než kdybych byla sama na Blis. Pravda je, že manžel občas jí vyčistí oči, což já si netroufám, protože mám strach, že bych jí ublížila. On jí občas se podívá do uší a tak. Je to pravda, že tím, že jsme na to dva, tak je to lepší. Byla bych schopná i sama se postarat, ale trvalo by to samozřejmě dýl. A musela bych si najít někoho, kdo vidí, aby mi řekl, jestli má špinavý uši, nebo oči. Nebo bych si víc využívala veterináře.

11. Dokážete si ještě představit Váš život bez vodícího psa?

Nedokážu. Už ne.

12. Přemýšlel(a) jste již nad tím, co budete dělat, až Váš pes zestárne a nebude schopen Vám plnohodnotně sloužit?

Ano, už to mám vyřešené. Za pár měsíců by se pro mě měla začít cvičit další fenka vodícího pudla, a na vánoce by mi ji měl pan Procházka předat. Fenky u nás zůstanou obě dvě. Blis bude chodit s mým manželem do práce a já budu chodit s novým pejskem.

13. Jaké jsou Vaše zájmy, koníčky?

Moje zájmy a koníčky se hodně přizpůsobují Blis, protože já strašně ráda chodím na koncerty klasické hudby i vážné. Občas ji sebou беру. Můj další koníček je plavání, ale tam musím bez Blis.

14. Ovlivnil vodící pes nějak tuto oblast vašeho života? Přibyly Vám nějaké koníčky, nebo jsou pro Vás některé koníčky nyní dostupnější?

Ano ovlivnil. Ano přibyly, hlavně to, že se chodíme venčit. Díky tomu znám třeba tebe, díky těm pejscarům se známe i s pejskama na vodících psech. Ano, koníčky jsou určitě dostupnější, jednak tím, že se můžu pustit sama kamkoliv.

15. Mohl(a) byste mi nějak popsat rozdíly v pohybu a orientaci s bílou holí (tedy bez psa) a se psem?

No, to ti řeknu jednoduše. S bílou holí chodím, ale prostě jde mně to strašně pomalu, to za prvé. Já tou holí si musím nahmatávat kam jdu, kdyžto když mám psa, tak ten pes mě na všechno upozorní. To všechno co pes zastavuje, tak pokud jdu jen s holí, tak si to musím nahmatat. Takže se psem ten pohyb je bezpečnější a rychlejší. Pravda je, že jsem chodívala hodně s holí, když jsem byla mladší, ale teď už jsem si na toho psa tak zvykla, že už bez psa nikam. Ale je fakt, že předkrok před pořízením vodícího psa byl to, že jsem musela mít potvrzení o tom, že se umím orientovat s holí. Bez toho by mi pan Procházka nedal psa. A pak druhá věc byla to, že jsem toto všechno musela ukázat.

16. Jak byste stručně a výstižně popsal(a), co pro Vás Váš pes znamená?

Co pro mě můj pes znamená? No, je to úžasnej pomocník v prostorové orientaci a hlavně to, že je taky úžasný to, že já když se s ní mazlím, tak jí prostě můžu všechno říct, a ona nikomu nic neřekne.

17. Zeptám se na Vaši celkovou psychickou pohodu bez psa a se psem?

Bez psa jsem byla taková napružená pořád, napjatá, protože pravda je, že sem tam někdy bylo potřeba dávat pozor na výkopy, což teďka nemám, protože Blis mi všechno označí a obejde. Pohoda psychická je teďka lepší, než bývala. I když jsem byla mladá, pravda, ale přece jenom. Ten pes mi opravdu všechno usnadňuje.

Veřejný život

18. U následujících otázek by mě zajímalo, zda můžete udělat nějaké stručné zhodnocení situace v období bez vodícího psa a nyní s vodícím psem:

a) Návštěva úřadů

Takhle, komunikace byla celkem dobrá i teď i potom. Pravda je, že před tím, než jsem měla psa, tak mě brali jako nevidomou ženu, která si dojde, kam potřebuje pomoci té hole. Ale komunikace byla dobrá. Ale s tím pejskem je to snadnější, protože už se na tebe obrací lidé s nabídkou o pomoc, když vidí toho pejska. Ten pes je takovej komunikační prostředek, který je mezi mnou a těma lidma. To je hlavní věc. Ta hůl je vlastně jako nicneříkající, pouze tě označuje, jakože jsi nevidomá a nic víc. Ten pes tě dokáže dovést do komunikace s těma lidma. Obvykle to začíná: „Vy máte krásného pejska, nepotřebujete pomoci?“ Pravda je, že víc lidí nabízí pomoc, když máš toho psa.

b) Návštěva lékařů

U lékaře je to to samé.

c) Běžný kontakt s veřejností na ulici, nabídka pomoci od ostatních lidí

Ano to je pořád to stejné. Lidé jsou víc komunikativní, když vidí s člověkem toho pejska.

d) Zaměstnání (škola)

S psem v zaměstnání jsem neměla nikdy problém.

e) Cestování veřejnými dopravními prostředky

Víš co, já už jsem si na toho psa tak zvykla, že už si nedokážu představit, že bych cestovala bez psa. A když třeba byla na operaci... Pravda je, že ona mě naučila zaujmout to jedno místo za řidičem, a tam prostě chodím, i když jsem bez psa.

f) Trávení volného času

Jsem teď taková samostatnější, vlastně kam potřebuju tam se s Blis dostanu. A navíc mi dává to, že já můžu jít na Kraví horu a tam se setkávat s pejskama.

g) Získávání přátel

Musím říct, že Blis to dokáže, protože jsou mezi náma pejskaři, a tím že je Blis se mnou, tak dokáže přes psa navazovat kontakt s jinýma lidma i s jinýma psama. Takže kontaktů s lidma je o hodně víc, než když jsem ji neměla.

19. Můžete, prosím, na závěr shrnout jaká pozitiva a jaká negativa přinesl do Vašeho života vodící pes?

Pozitiva mně přinesl v tom, že se s ním můžu rychle pohybovat, a tak dále. A negativa mi přinesl to, že vlastně tím, že ji mám, tak si nemůžu dovolit létat třeba moc někam do ciziny. Protože tam třeba, já bych třeba chtěla do Tuniska, ale nevím, co bych dělala s Blis. Asi bych ji mohla dát někomu hlídat, ale měla bych strach. Ale litám s ní třeba pracovně do Moskvy, ale tam je to dané tím, že oni mají už evropské standardy. Ale v tom Tunisku bych nemohla, protože tam jsou asi i jiné nemoci, než tady u nás. Takže i ze zdravotního hlediska. Mě ten pes omezuje tady v tom výběru těch dovolených, to je pravda, ale na druhou stranu mi zas dává to, že je to takový s ní pozitivnější. Řekla bych, že jsem teď víc psychicky srovnaná, než když jsem ji neměla.

R O Z H O V O R – Informant č. 2

Osobní údaje

Jméno:	Mirek
Věk:	51 let
Rodinný stav:	Ženatý, 2 děti
Typ a doba vzniku zrakové vady:	Vrozený glaukom, od dětství postupná ztráta zraku (vyprávění viz. konec rozhovoru)
Zaměstnání:	Lektor v Tyflocentru, sociální pracovník
Doba vlastnictví vodícího psa:	7 let
Věk psa:	8,5 roku
Plemeno psa:	Velký pudl

Soukromý život

1. Co Vás vedlo k rozhodnutí pořídit si vodícího psa?

No tak vlastně to bylo hlavně to, že jsem v roce 2008 přišel o zbytek zraku. Takže vlastně to se mě dost dotklo. Hlavně začal jsem mít docela dost velký problémy při nějakým vlastně pohybu a tak. Při chození po městě a tak. Přišel jsem o ten zbytek zraku který jsem používal v podstatě ze dne na den. Takže to byla pro mě docela taková změna a prostě najednou na některý místa, na který jsem se předtím dostával relativně neříkám jednoduše ale prostě byly pro mě dostupný, tak jsem se tam kolikrát nemoh ani dostat. A pak jsem měl i pár různých nějakých nehod, jo, že jsem prostě spadl do výkopu, rozsekl jsem si nohu, a bylo to dost nepříjemný. Takže více méně tady jak téma takovejma zážitkama, tak jsem se vlastně rozhodl pro toho psa. Jako samozřejmě byly taky i návrhy jako běž do psa a tak dále. Jako i mně to lidi doporučovali. A pak jsem si to teda ají vyzkoušel, než jsem se definitivně rozhodl, tak jsem si to vyzkoušel se psem chodit. Jako s jiným teda, no a tak jako tak jsem zjistil, že to až tak špatný není.

2. Jak jste se o možnosti pořídit si vodícího psa dozvěděl(a)?

Tak to jsem věděl, protože spousta lidí kolem mě ho měla.

3. Měl(a) jste již někdy dříve zkušenosti se psy?

No jenom jako v dětství jsme měli doma psa. Vyrůstal jsem se psem zhruba do těch 15ti roků.

4. Jaké byly reakce rodiny na Vaše rozhodnutí pořídit si vodícího psa?

Tak já nevím, tak jako v rodině rozhoduju já, tak co by říkala. Ale no tak jako, já jsem třeba ze začátku, když ještě jsem měl ten zbytek zraku, tak jsem psa nechtěl. Protože jsem spíš viděl, že jsou to problémy. No jako problémy, no prostě musí se člověk o to zvíře starat, a tak jako to bylo taky to, že já jsem nechtěl moc teda zvíře v bytě. Já jsem spíš takovej ten typ z vesnice, že zvíře dom nepatří, zvíře patří na dvůr. Z těch psů padají chlupy, a je z nich nepořádek, a je to problém to uklízet, když na to nevidíš. Ale jenomže Sindy to je něco úplně jinýho. Ona je prostě čistá, do ničeho nevráží, ona se doma

pohybuje naprosto jak kočka. Chlupy z ní nepadají. No prostě ideál. Ale samozřejmě jsme o tom pořízení psa s manželkou mluvili a shodli jsme se na tom. Jako vyloženě proti nikdo nebyl. Akorát děcka byly relativně malý.

5. Změnil se nějak názor rodiny na psa před jeho příchodem a nyní, když už žije s vámi?

Ne, bylo to v pohodě.

6. Jak byste popsal(a) Vaše vzájemné zvykání si na sebe, nyní prosím po osobní stránce?

No tak jako protože jsem ji měl z té školy vodících psů, tak tam to zvykání je součástí. No takhle já jsem vlastně Sindy znal a ají jsem si s ní trošku hrál, a ještě jsem ani netušil, že u mě skončí. Když Sindy byla v předvýchově, tak jí bylo asi půl roku, narodila se v srpnu 2007 a mě se prostě ta nehoda s tím okem stala v červnu 2008. Ona měla jít po těch prázdninách už do školy. No a tak jako, jo jako, vem si ju, a toho pudla. Je to dobrý. Ale už jsem znal Blis (od Jany). Věděl jsem, že teda jako to nedělá binec a takhle jo. Takže jsem ají jako připustil, že ten pudl může vodit. No a se Sindy, to jsem se tak nějak rozhodoval přes ty prázdniny, jestli teda do ní půjdu. Protože ona byla volná, a přitahovalo mě na těch pudlech to, že fakt jsou čistý. No a pak nakonec víceméně rozhodlo i to, že náš syn má alergii, a Sindy mu moc nevadila. A potom jsem se rozhodl, že do toho jdu, když se mi stala ta nehoda že jsem spadl a rozsekl si to koleno. Potom když už Sindy začala chodit do té školy, tak už jsem za ní začal chodit jakože na vážno. Že jsem jí třeba něco dones a ona potom už mě poznala. Neměli jsme nějaké moc velké problémy se sžít. Potom mě ji pan Procházka párkrát zavezl do práce, a ona tam teda se mnou byla, celej den ležela, asi jako teď. A dá se říct, když mi ji potom předával, tak jsme byli domluvení, že si pro ni večer přijde, kdyby byl nějaký problém. Ale nebyl. Prostě přišla a už u mě zůstala.

7. Jak byste popsal(a) Vaše vzájemné zvykání si na sebe po pracovní stránce, tedy z hlediska Vašeho získávání důvěry ve Vašeho psa? Co pro Vás bylo nejtěžší v procesu zvykání si na sebe?

To bylo dýl. Ale to mě lidi říkali, co s tím měli zkušenosti, tak mě říkali už dopředu, že to trvá zhruba tak půl roku, než se člověk s tím psem a naopak sžije. Protože když jsem ji dostal, tak samozřejmě první dny byla dobrá, všechno byla ještě ze školy vyceповaná, a po pár dnech začala. Začala zkoušet, no takže to jako to mě tady povodila po celým Královým poli, si to tady prošla. No já jsem z toho byl teda po 14 dnech úplně hotovej, že jsem nevěděl, co s ní mám dělat. To bylo jako dost drsný teda. A to ještě měla takový úlety, že já jsem s ní nemoh jít do města, protože ona mi chodila od holuba k holubovi. No úplně hrozný, ona byla posedlá po ptácích. Potom jsme to řešili s cvičitelem a odnaučila se to. No a ještě samozřejmě člověk když s tím psem chodí, tak všichni mu říkají on tě tam dovede, tak mu dej šanci. Ale hodně dlouho jsem se bál, co když se mnou do něčeho vrazí, co když mě povede špatně, hodně dlouho jsem se bál, že se mnou prostě ty rohy vomlátí, sloupy. Takže to chce prostě čas, aby člověk tomu psovi uvěřil, že rozhodně je to lepší, než když chodí sám. Ale od té doby, co jsem chodil se psem, tak jsem neměl tak rozbitou hlavu, jako když jsem chodil sám. Samozřejmě, občas nějaká ta větve, občas zahne za roh trošku prudčej, ale je to oproti tomu, jak když chodí člověk bez psa je to prostě tak desetina toho

řekněme. No a potom teda další věc, že člověk si myslí, že někam by měl jít takhle a přitom tam je nějaký problém, a ten pes ho chce nějak vyřešit, a člověk mu to nedovolí vyřešit. To se mě stávalo hodně často, no a pak jsem přišel na to, že kdybych to nechal bejt na ní, tak by to bylo lepší. Ale tohleto prostě jediné tím, že mu člověk těma zkušenostma začne postupně věřit. Takže teď když se dostaneme do nějaké složité situace, tak už ji to nechávám vyřešit. Protože ať je to jak chce, i když je to pes, tak ona vidí, že. Nejtěžší? Nejdýl jsem jí nevěřil asi v tom, že se mnou do ničeho nepráskne. A nebo že třeba z toho ostrůvku od tramvaje nepůjde někam jinam než na chodník.

8. Splnil vodící pes Vaše očekávání?

Jo! To určitě jo. Já jsem v podstatě ani moc nevěděl, co jak to bude. Protože nemám zkušenost s vodícím psem. Jako s tím psem teoreticky dojdu skoro všude. Ale bez psa teda je to horor. Teď jsem byl třeba bez psa v neděli v Praze, a to bylo teda na nervy.

9. Změnil příchod psa do Vaší rodiny nějakým zásadním způsobem Váš nebo rodinný denní režim?

Tak jako žejo, tak trochu jo, i když nebylo to zase tak hrozný. Člověk musel jít večer venčit, nebo tak jo, ale jako není to tak hrozný. Prostě ona je fakt nenáročná. Totiž takhle, měl jsem představu, že se člověk tomu psovi musí věnovat mnohem víc. A není to tak. Nebo nevím, možná já jsem darebák. Ale ona nikdy moc nějakou velkou pozornost nevyžadovala. Ona měla prostě svůj vlastní klid. Ale ona měla takovou povahu i když byla mladá, já když jsem přišel třeba za ní do té školy, všichni psi lítali, prostě blbli, a ona ležela v pelechu a na všechny kašlala. Až jsem přišel já, tak ona teda vstala a šla za mnou. Takže ani moc nijak, já myslím, že nijak vážně ne. Jenom to venčení.

10. Staráte se o psa sám(sama), nebo Vám s péčí o něj někdo pomáhá?

No tak jako starám se hlavně já. Žrádlo jí dávám já, venčím ji hlavně já, někdy děcka ju vezmou ven. Ale vzhledem k tomu, že více méně veškerý čas tráví ten pes se mnou, tak je to jasný. Třeba o víkendy si ju ven vezmou děcka. My to máme rozdělený, já ji krmím a manželka jí dává vodu.

11. Dokážete si ještě představit Váš život bez vodícího psa?

Ne. Jako to že bych měl někam jít bez psa, to je pro mě horor. Jako asi jo, došel jsem prostě třeba ají já nevím, bez psa na zvonářku. Já jako dojdu, jo? Ale prostě jako s tím psem jsem tam asi čtyřikrát rychlejc. Rychlejc, víc v pohodě, jako když jdu sám, tak mě to stojí fakt nervy. Je fakt, že jsem si taky vodvyk, jo? Že prostě jak bych řekl, když člověk chodí jen s hůlkou, tak to vyžaduje daleko větší znalost toho terénu. Kolem čeho jdu, že daleko snadnějc člověk zakufruje. Jde podél zdi, najednou se to nějak stáčí. Jo, prostě když jdu s tím psem, tak držím příměj směr a nijak neřeším nějaký věci, nějaký překážky, co jsou podél těch baráků, jo? Třeba příklad, když bych šel na Zvonářku, a šel bych jen s hůlkou, tak bych asi šel po Trnitě. Protože pro mě je to jednodušší, držím si směr a hned tam slyším semafor a přejdu. Jednou jsem to zkoušel, tak jak chodím se psem, že jdu z druhé strany jak je Dornych. No a můžu říct, že v momentě, jak je tam někde ta Husa, nebo jak se ta hospoda jmenuje, tak tam jsem se prostě zamotal, že jsem se musel vrátit. Spíš teď chodím Vaňkovkou. Ale zase, když bych šel Vaňkovkou s hůlkou, tak to půjdu tak 10 minut. Se psem

to prolitnu za dvě minuty. To mám změřený, protože jsem spěchal na autobus. Jako pokud já a pes víme, kam chceme oba, tak je to v pořádku. Horší je, když ten pes neví, a nebo na to máme jinej názor.

12. Přemýšlel(a) jste již nad tím, co budete dělat, až Váš pes zestárne a nebude schopen Vám plnohodnotně sloužit?

Jo, přemýšlel, ale vždycky si jako řeknu, že odmítám o tom dál přemýšlet. Nevím, říkám si, tak snad ještě nějakou dobu vydrží. Nevím, já vůbec nevím, co bych dělal, jestli bych si zvykl na jinýho psa. A hlavně teda my jsme naprostý závisláci. Nevím, jak to bude. Jo protože to je, já si nedovedu představit, že bych ju dal někam jinam. Nevím, jestli si to ona dovede představit. Asi to není úplně nejlepší, ale nevím, fakt. Já nevím, jestli bych musel mít dva psy. Tak nevím, jak to dopadne. Ale je teda fakt, že dva psy by bylo asi dost náročný doma u nás. Nevím, já fakt nevím. Odkládám to. No ale asi jako když to řeknu po praktické stránce, asi bych šel do dalšího psa. Sice já si ten život neumím spíš představit bez Sindy, já jsem na ni zvyklej, mně ta její povaha prostě vyhovuje.

13. Jaké jsou Vaše zájmy, koníčky?

Jé, na to nemám moc čas. Já jsem buď v práci a nebo spím. A nebo přemýšlím o tom, co jsem doma měl udělat a neudělal. Baví mě knížky, číst, když můžu, sledovat nějaký filmy, baví mě hudba celkem.

14. Ovlivnil vodící pes nějak tuto oblast vašeho života? Přibyly Vám nějaké koníčky, nebo jsou pro Vás některé koníčky nyní dostupnější?

Koníčky? Myslím, že ani více méně ne. Vyloženě až tak jako ne.

15. Mohl(a) byste mi nějak popsat rozdíly v pohybu a orientaci s bílou holí (tedy bez psa) a se psem?

Ono jako chodit se psem a s hůlkou to je úplně něco jinýho. Protože když chodím se psem, tak o některých věcech vůbec nevím. Já můžu třeba chodit po ulici po chodníku, a vůbec nemusím vědět, že je tam díra, nebo že je tam lešení, to vůbec nemusím ani vědět. Protože ten pes to se mnou prokličkuje a já o některých překážkách vůbec nemusím ani vědět. To mě třeba lidi říkají: „Ty, dávej pozor, tak je na chodníku nějaká díra.“ A já na to: „Aha, tak proto ona to tam se mnou tak obcházela. A já jí za to ještě nadával.“ Nebo to se mně taky stalo, po cestě do práce najednou zastavila na chodníku, kde jsme normálně chodívali. Tak já jsem samozřejmě neměl hůlku, tak jí říkám: „No co je, co stojíš, spěchám do práce. Jdem, vpřed!“ No a byl tam rygol a ona ho teda přeskočila. Tak jsem si říkal: „Aha, tak proto.“ Takže v podstatě když člověk chodí s hůlkou, tak je odkázanej lézt podél těch zdí, vymetá tam bordel. Takhle se psem normálně chodím prostředkem chodníku. Je teda fakt, že je trošku náročnější některé věci odhadnout. Když třeba chodí nevidomí s hůlkou a přijdou na roh, tak ví, že je tam ulice, ale když jde člověk se psem tak nejde podél zdi, takže člověk to musí trochu buď teda ušima slyšet, a nebo znát to, a nebo to prostě odhadovat. Ale pořád je to lepší než bez psa. Protože třeba já když jsem vůbec neviděl, tak bez psa jsem se do toho středu města vůbec neodvážil. Navíc ona ještě jedna věc, člověk když se tam zamotá, tak ona chce jít domů, takže ona vždycky trefí. Prostě ona mě na Maliňák vždycky dovede.

16. Jak byste stručně a výstižně popsal(a), co pro Vás Váš pes znamená?

No tak hlavně ten samostatnej pohyb. Že teda člověk se dostane tam kam potřebuje, relativně rychle, relativně bezpečně. No pak samozřejmě simuluje určitou komunikaci s těma lidma. To je pravda, protože vlastně jak lidi spolu komunikují? Navážou spolu oční kontakt, a pak spolu mluví. A to je v podstatě u slepců jeden problém, že se slepcem nenavážeš oční kontakt. Pokud ti ho on nějak nesimuluje. Takže protože když nějaký člověk se na něco ptá, a nedívá se na tebe, tak nereaguješ. A naopak, když někoho oslovíš a on se na tebe ani nepodívá, tak nereaguješ. Takže většinou to bývá: „Jé, to je hezkej pejsek, nepotřebujete něco?“ Když jdu bez psa, tak spousta lidí mě prostě obejde a jde pryč. A ještě durhá věc, že když seš třeba někde venku, a ať když třeba řešíš něco, nějaký problém, tak tam nejsi sama. To je taky hodně velký plus. A dá se říct, že ten pes je svým způsobem takovej trošku hromosvod. Že když něco zkoníš, tak to klidně na toho psa svedeš, ten to unese. Ono je to taky důležitý, protože pak řekneš „blej pes“, ty ses škrábla, ale tomu psovi je to jedno. Člověk nepadne do takových depresí a kolikrát třeba tu situaci vyřeší líp, než když je člověk někde sám bez psa. Když něco nemůžeš najít, tak to svedeš na toho psa, jaký je blbec, že ty dveře nemůže najít. I když on ti je třeba už čtyřikrát ukázal, a tys to nepochopil. Ale on ti to nevyčte. Taky to, že ten pes komunikuje za tebe, takovej ten první kontakt. A taky ten, že ti dává pocit bezpečí. Protože hodně lidí se psa bojí, a i když vypadá plyšově, tak si na tebe třeba nedovolí zaútočit.

17. Zeptám se na Vaši celkovou psychickou pohodu bez psa a se psem?

Noo, tak já nevím. Mě to připadá pořád stejný.

Veřejný život

18. U následujících otázek by mě zajímalo, zda můžete udělat nějaké stručné zhodnocení situace v období bez vodícího psa a nyní s vodícím psem:

a) Návštěva úřadů

Více méně tam platí to co jsem říkal, ten úředník začne ten kontakt třeba přes psa. Jako může to být dvojitý. Buďto je to tak, že díky tomu psovi ten kontakt nějak navážeš, nebo prostě ten úředník může jít, nemusí tě tam vyloženě tahat, že třeba ten pes jde za ním. Nebo už to taky záleží na těch lidech. Samozřejmě můžeš narazit na někoho, kdo se psa bojí, nebo psy nesnáší. Ale spíš to bývá tak, že je to spíše to pozitivum. Že ten pes za tebe komunikuje. Protože dneska prostě ten slepeckej pes je takový plus. To je prostě, je to taková ta, že je to prostě všude. Je to prostě in. Všichni před tím smekají a myslí, že je to šilenej zázrak. Trošku jsou ti psi mýtizováni. Je tam taková pozitivní diskriminace.

b) Návštěva lékařů

U doktorky určitě problém nemám, spíš naopak, doktorka a sestřička mi ji tam neustále něčím krmí, a pořád hledá, co by jí dala.

c) Běžný kontakt s veřejností na ulici, nabídka pomoci od ostatních lidí

Tady asi platí to, co jsem říkal předtím, že pes ten kontakt usnadňuje. Lidi si víc všimnou a spíš nabídnou tu pomoc, když jsem se psem, než bez psa. Spíš třeba taková zajímavost, už

se mi párkrát stalo, že takové ty vietnamské obchůdky nemají rádi, když jim tam lezu se psem.

d) Zaměstnání (škola)

Nemám problém se psem v práci.

e) Cestování veřejnými dopravními prostředky

Občas se najde nějaká bába chytrá, že začne vykřikovat, že nemá košík. Ale tady v Brně je to v pohodě, tady jako s tím problémem nikdo moc nemá. Ale jsou třeba města, kde fakt jako měli problém s vodícíma pásmi, který je v dopravním prostředku bez košíku. Ti psi jsou naučení, že mají dovést majitele na určené místo, ale občas se stává, že tam sedí nějaký člověk, a ten se z toho místa prostě nehne. Ale to už je asi jiná kapitola.

f) Trávení volného času

Hmmm, tak možná že to venčení přibylo.

g) Získávání přátel

Jo, tak to je lepší. To je tak jak jsem předtím říkal, prostě člověk s tím psem má víc příležitostí dát se s lidma do řeči.

19. Můžete, prosím, na závěr shrnout jaká pozitiva a jaká negativa přinesl do Vašeho života vodící pes?

Tak třeba při plánování dovolené, asi by se s ní dost těžko dalo jet do takových těch zemí, jak třeba do Egypta, nebo do Řecka. Jo, teď třeba jsme jezdili do Chorvatska a tam taky ne všichni lidi ty psy musí. No prostě musíš to řešit. Musíš to domlouvat s cestovkou, jestli ti ho vezmou nebo nevezmou. Musíš to řešit v místě ubytování. Možná je negativem i taková vzájemná závislost, že člověk musí toho psa vláčet všude sebou. Pozitiva, hlavně to, pro co ten pes vlastně je, pro to doprovázení při té chůzi. Jo prostě, jako je to společník. Nemyslím jenom na té cestě, ale jako vůbec. Člověk když někam jede, tak tam fakt není sám. Pomůže při té komunikaci.

Ad vrozený glaukom

Do 12 let jsem viděl téměř skoro normálně, i s tou vadou. Na jedno oko jsem teda viděl blbě, na to druhý jsem viděl relativně dobře. Potom se mi to zhoršilo, o dost teda, hodně, že jsem nemohl už přečíst, ale takhle na ten pohyb mi to stačilo. No a zhruba od těch, já nevím, 25 let se mi to už postupně zhoršovalo rok od roku. Takže řekněme od těch 30 roků jsem začal chodit s hůlkou. Ale ještě jsem pořád jako viděl. Takže jsem viděl jako přechody, když bylo šero tak semaforey, sice třeba čísla tramvají, ty jsem neviděl. Ale na to, abych viděl nějaký předměty před sebou, tak to tak ještě nějak šlo.

ROZHOVOR – Informant č. 3

Osobní údaje

Jméno:	Alena
Věk:	36
Rodinný stav:	Svobodná, žije s přítelem
Typ a doba vzniku zrakové vady:	Praktická nevidomost, získaná v dětství (povídání o postupné ztrátě zraku viz. konec rozhovoru)
Zaměstnání:	Lektorka sdružení Vodící pes, z.s. Lektorka v projektu Chodící lidé (podrobnější popis viz. konec rozhovoru)
Doba vlastnictví vodícího psa:	4 roky
Věk psa:	6 let
Plemeno psa:	Flat coated retriever

Soukromý život

1. Co Vás vedlo k rozhodnutí pořídit si vodícího psa?

Přítel (smích). No ale po pravdě to částečně tak je. Já se přiznám, že jsem o vodícím psovi nikdy moc neuvažovala. A je to paradoxní, protože já jsem ještě, hmmm, Rolfa mám 4 roky a před tím jsem tři, čtyři, roky fungovala v jednom občanském sdružení, které vlastně fungovalo u jedné pražské cvičitelky vodících psů, a dělalo jí vlastně takovou podporu jak je tady brněnský Vodící pes. Byli jsme taková skupinka lidí z celé české republiky, která vlastně na její podporu založila občanské sdružení, které například na její podporu dělalo různé i pobytové akce a podobně, a takto jsme jí z kamarádství té cvičitelce jako pomáhali. Takže já už tam jsem se s vodícími psy setkávala. Nicméně pořád to nebyl takový ten motiv, že bych si řekla: „Ano teď ho chci, protože ho potřebuju.“ Nebo něco takového. Já jsem byla ráda, že jsem byla o víkendu se psama, ale tím byla moje potřeba psů vlastně naplněna. Hmmm, asi právě před těma 4,5 roku zpátky, jsem úplně čistě náhodou jsme se o tom s přítelem začali jako bavit jenom, ale protože já jsem předtím byla víceméně vždycky zvyklá se pohybovat za pomoci bílé hole, pohybovat se sama, tak já jsem jako neměla nikdy představu, v čem by mi ten pes mohl teda vlastně pomoci. Jako nedokázala jsem si to představit, nedokázala jsem to docenit. No a úplně náhodou jsem se dostala tady do té brněnské výcvikové školy, s tím že někdo tam ze známých jakože jen pro něco šel, a tak jako „Pojď se mnou“. Takže jsem se tam jenom šla podívat. No a samozřejmě známi: „No tak když už jsme tady, tak se pojď aspoň podívat, co tady mají za psy.“ No a já si prostě myslím, že to tak napůl bylo možná jako hned vymyšlené, že mě trošku s těmi psy seznámí. No zkrátím to. Ukázali mi vlastně tři Flaty, kteří byli ve výcviku a byli ještě volní. S tím že vlastně jedna byla fenka a dva psi. A já jsem, a tohle si myslím, že pochopí asi zas jenom někdo. Já to mám v sobě daný tak, a je to na pocitové úrovni. Nedokážu to vysvětlit, ale já fenky nechci. Takže fenka to šlo bokem a zbyli dva psi. Byl Rolf, a byl Blek. No a Blek byl na můj vkus hmmm, Blek byl opravdu takovej hodně divokej, hodně kontaktní, měl trošku i výcvikové problémy, na mou povahu a na můj vkus takovej že nee. No a potom přišel Rolf a já vždycky říkám Honzovi Procházkovi, každej jako „jé ty sis vybrala takovýho supr psa“ a tohle, a já vždycky Honzovi říkám: „Víte co, vždycky říkejte, že ne já jsem si ho vybrala, ale on si vybral mě.“, a on vždycky říká: „To je tak hezký, že si to

někdo uvědomuje. “ Ne to prostě tak jako opravdu, on prostě přišel a bylo to. To jsou prostě věci mezi nebem a zemí, který prostě pochopí jenom někdo, kdo to podle mě zažil, protože on byl, on přišel a byl tam. Hotovo. To nevokecáš prostě. My jsme si tam půl hodiny hráli, blbli, všechno, on ode mě prostě nechtěl. A do dneška si říkám, dopřic jak je možný, že takhle milej sociální přítulnej, pohodovej, flegmatickej pes, mohl být ještě volnej? Já si neumím pro sebe představit vhodnějšího psa. A protože to bylo tehdy takový všechno nový a čerstvý, tak jsem se s Procházkovými domluvila, že si vezmu 14 dnů na rozmyšlení. Přeci jenom prostě pro mě nová informace, nové věci a tak dále, takže já jsem během těch 14 dnů snažila jako víceméně nepejskař zjistit si, co to vlastně obnáší takovýho psa mít, povinnosti, zodpovědnost. Co všechno teda budu muset a tak dále. No a po těch 14 dnech, a kvantu rozhovorů a informací, i jsme to s přítelem rozebírali, úplně, ale opravdu úplně upřímně říkám, že opravdu ty dva faktory byl ten přítel a to že to byl Rolf. Jinak bych si psa nezvala. Prostě nezvala. Já jsem nebyla jako většina nevidomých, kteří prostě přijdou už s tím, že vědí, že toho psa potřebujou, že ho chtějí. Já jsem tam opravdu prostě přišla jenom tak. A do dneška fakt říkám, že nebýt tam jenom ten Rolf, tak já odejdu bez psa a určitě bych se tam jenom tak jakoby nevrátila. Jo, čili to prostě muselo zafungovat. No a tak jsem po 14 dnech panu Procházkovi řekla, že ano, že jdeme do toho. S tím, že to bylo na začátku prosince, a Rolf se mi po třech měsících, na začátku března se mi předával. Čili tam potom už docházelo k tomu, že já jsem se vlastně už během těch tří měsíců s Rolfem párkrát potkala, abychom se seznámili, abychom si vzájemně na sebe zvykli, takže on už potom když příště přišel, tak nešel k neznámému člověku. Já si myslím, že my jsme se našli. A jako opravdu, jestli mám říct nějakýho svýho učitele, tak je to Rolf. Protože skrze něho jsem opravdu získala prostě vztah k těm psům. Skrze něho. A nebýt to takovejhle pes, nemít takovou povahu jakou on má, tak věřím tomu, že se svým spíše nevztahem ke psům by to pro mě bylo mnohem těžší. A vždycky si tak jako ze srandy říkám, že by mě zajímalo, kdo z nás dvou je trpělivější. Jestli já nebo on, ale někdy mám pocit, že to bude spíš on, protože jo on je ten kterej mě toho hrozně moc naučil. Co se týká vnímání těch psů. To teda jo.

2. Jak jste se o možnosti pořídit si vodícího psa dozvěděl(a)?

Tato odpověď je obsažena již v předešlé otázce.

3. Měl(a) jste již někdy dříve zkušenosti se psy?

Jenom skrze to občanské sdružení vlastně ty tři čtyři roky, který vlastně jsem tam trávila tou prací pro ně, tím pomáháním, třeba na těch víkendovkách. Tak to ano, ale vždycky ten vztah byl takový prostě ne odtazitý, ale já jsem to brala tak, že prostě ti psi tam jsou, pomáhají, ale že bych k nějakému měla nějaký osobnější vztah, tak to ne. A doma jsme třeba zvířata nikdy neměli.

4. Jaké byly reakce rodiny na Vaše rozhodnutí pořídit si vodícího psa?

Vzhledem k tomu, že my jsme bydleli s přítelem, takže to více méně nikdo jakoby neřešil, brali to jako moje rozhodnutí, ale třeba maminka z toho byla hodně potěšená. Ta spíš mi říkala, že věří tomu, že to pro mě může být pomocník, že to může být prostě parták a tak dále, takže jako veskrze v pohodě. Nikdo mě nijak třeba neodrazoval.

5. Změnil se nějak názor rodiny na psa před jeho příchodem a nyní, když už žije s vámi?

Ne, nezměnil, protože všichni to tak nějak brali jako moje rozhodnutí a přijali toho Rolfa jako moc hezky. Mají ho rádi, a v rámci svých možností jako k němu mají hezkej vztah.

6. Jak byste popsal(a) Vaše vzájemné zvykání si na sebe, nyní prosím po osobní stránce?

Pokud jde o osobní stránku, tak tam budu velice stručná. Pro mě osobně to bylo překvapivě strašně hladký. Já zase tím, že jsem předtím psa neměla, tak jsem si říkala jak to jako bude a to. Ale Rolf první den přišel, no v podstatě vzhledem ke své povaze prostě prošel byt, zjistil tady mám pelech, tady mám hračky, tady mám misku, pohoda. Prostě maximálně první den samozřejmě tak nějak jako, ale nestýskal si, nepískal, nic, prostě jen zjišťoval ten nový terén, poznával ho. Samozřejmě byl lehce nervóznější, ale nebylo to nic extrémního. Úplně v pohodě. A opravdu za 2 – 3 dny vůbec nebylo co řešit. Pro mě osobně ani nebylo co řešit, když jsem převzala tu zodpovědnost. Třeba ve smyslu, třeba to venčení. Protože v tomto směru je to přece jen jiné než bez psa. To venčení, každodenní, zvykat si, ráno, večer, chce se ti, nechce se ti, prostě musíš. To je jedna věc. Druhá věc je, kamkoliv jdeš, vždycky řešíš vyvenčím tam psa? A to jsou věci, které jsem si před tím neuměla přestavit. Ale bereš to tak, že to prostě k tomu patří. A na tohle všechno jsem si zvykla hrozně rychle. To sžití bylo tak hladký, že tam vůbec nebylo co řešit. To ta pracovní stránka (smích) byla opravdu složitější.

7. Jak byste popsal(a) Vaše vzájemné zvykání si na sebe po pracovní stránce, tedy z hlediska Vašeho získávání důvěry ve Vašeho psa? Co pro Vás bylo nejtěžší v procesu zvykání si na sebe?

To se ptáš teď zrovna toho pravýho. Protože to byl zase opačnej extrém teda. Ale to byla jako moje chyba. Ono totiž zase, vychází to z toho, že já jsem předtím byla zvyklá chodit sama s tou bílou holí, takže jsem byla zvyklá se v podstatě spoléhat sama na sebe. A kam jsem prostě nedokázala dojít, nebo kde jsem prostě se zamotala tak tam jsem se doptala a byla jsem zvyklá ty situace sama řešit. Takže pro mě pochopení toho, že ten pes mi může být nápomocnej, a je , mi trvalo strašně dlouho. Opravdu jo. A do dneška říkám, že nebýt to Rolf, a zase, nemít takovou povahu a nemít já k němu takovej osobní vztah, tak čoveče nevím, nevím, jestli to nevzdám. Todle byly boje. A dokonce takové, že já jsem dospěla do takového stádia, že já jsem normálně přestala chodit na procvičování. Já jsem si říkala dopřic tak toto jako né. Mě to prostě nebavilo. Pro mě to byly takový boje. Ale tohle všechno co teď říkám, vím teď zpětně. I když jsem vůbec netušila co je, co se děje. On ten pes nepracoval špatně, ale já jsem mu prostě nevěřila. Já jsem si nedokázala prostě představit, že mu mám věřit. Že prostě to se mnou myslí dobře. A jak mám věřit psovi? No a prolomilo se to až cca po půl roce, což je teda docela dlouhá doba, a prolomilo se to v Praze, kde jsem byla asi měsíc na jedné jakoby pracovní věci, jsem se podílela. A více méně jsem tam měsíc musela bydlet. A musela jsem se dost rychle naučit trasy do té práce, pak do místa kde bydlím a samozřejmě bylo to přes celou Prahu. A já jsem si říkala „ty jo, no toto než se naučím, to bude aspoň týden“. Bylo to se třema přestupama, bylo to prostě složité. A ten Rolf prostě to se mnou prošel, a ještě s vidomým člověkem a von prostě byl

druhej, třetí den, a on věděl to co já jsem vůbec ještě nevěděla. Pak jsem opravdu ten třetí den musela jít sama, prostě jinak to nešlo, a já jsem si říkala „no tak to teda bude zkouška ohněm, protože to teda nevím“. Já jsem ještě půlku té trasy v té hlavě pořádně neměla, a on ji tam měl. A přesvědčil mě o tom, že prostě, tam to zafungovalo. Já si do dneška ten den pamatuju. Tam to zafungovalo, a já prostě když jsem se objevila před těma dveřma do tý práce, bez jedinýho zeptání, bez prostě více méně jedinýho zaváhání, tak jsem zjistila, že jako jo. Toto je ta pomoc! Toto je to, co prostě mi ten pes může dát po té pracovní stránce. No a tam si myslím, že se ta důvěra prolomila. A ten pes ze mě konečně necítil tu nervozitu, necítil ze mě neklid, ten stres co zas bude, sevřená ruka s postrojem, necítil to že já ho nějak prostě šroubuju s tím postrojem na nějakou stranu. Ne, volná ruka, a ten pes bude pracovat. Ne já. A v tý chvíli dám mu prostor, v tý chvíli kdy ten pes ze mě začal cítit ten klid, a to že já mu věřím, tak to se zklidnil i on. A začal prostě pracovat tak jak pracuje, a ta Praha mi dala strašně moc. Protože opravdu tam jsme byli nuceni chodit trasy které neznám, a opravdu jsem se ve spoustě situací musela na něj spolehnout. Takže tam teprve jsem pochopila, jaká to může být pro mě pomoc. To pochopení trvalo půl roku, a teď sebekriticky musím říct, že to primárně bylo kvůli mně. Já jsem si fakt nedokázala spoustu věcí představit. A zase ono to vychází i z toho, proč jsem si toho psa původně brala. Fakt tam zafungovalo ta osobní, ta povahová stránka, a já jsem o tom vodění nevěděla vůbec nic.

8. Splnil vodící pes Vaše očekávání?

Ted' po těch 4 letech můžu říct že ano. A nejenom že je splnil, ale on je i překonal! Já až teď dokážu ocenit, když jdu nějakou trasu s bílou holí, a když jdu jenom s tím psem, jakej je to diametrální rozdíl. A dneska jsem já ten, kdo říká těm ostatním: „Heleďte, já vím, že je to každého rozhodnutí, a je faktem, že spousta nevidomých nemá to štěstí jako já, že k tomu někdy v životě přijdou, nebo že k tomu dojdou, ale já považuju za štěstí, že se mi to povedlo, k tomu dojít a vidět v tom psovi toho pomocníka.“ Ten pes tu chůzi zrychlil a zbezpečnil. To jsou dvě nejpodstatnější věci.

9. Změnil příchod psa do Vaší rodiny nějakým zásadním způsobem Váš nebo rodinný denní režim?

V podstatě ne. Zásadně ne. Prostě já jsem si na některé věci musela zvyknout, musela jsem je přijmout, ale myslím si, že nic zásadního.

10. Staráte se o psa sám(sama), nebo Vám s péčí o něj někdo pomáhá?

Primárně se o něho starám sama, ale jako objektivně ve chvíli kdy žiješ v domácnosti s člověkem, který vidí, tak samozřejmě je nejjednodušší třeba zeptat se ho když máš pocit že má problém s ušima, s očima, vizuálně se zeptat a nechat si to zkontrolovat. S packama, něco. Ta vizuální kontrola je tam fajn, když je. Ale že bych si ho nechala krmit, nebo ho venčit, to ne. Ta primární péče od veteriny po všechno ostatní je na mě.

11. Dokážete si ještě představit Váš život bez vodícího psa?

Ne! Nedokážu.

12. Přemýšlel(a) jste již nad tím, co budete dělat, až Váš pes zestárne a nebude schopen Vám plnohodnotně sloužit?

Já v tom mám jasno a říkám to na těch seminářích a besedách kde jsem. Já bych Rolfa nikdy, za to všechno co pro mě dělá a jaký spolu máme vztah, já bych ho nikdy nenechala odejít jinde, než v domácím prostředí. A představa toho, že prostě teď jsi mi dosloužil a teď bych ho měla dát do jiné rodiny a pořídit si dalšího psa, já nejsem zastávce takového střídání psů. Dosloužil mi, tak šup, pořídím si nového psa. Ono to velmi často pramení z toho, že nevidomí velmi často zapomínají na procvičování chůze s bílou holí. A ve chvíli kdy zjistí, že ten pes přestává vodit, tak i oni s tím začnou mít orientační problém. No a ve chvíli, kdy nejsou zvyklí chodit s bílou holí, tak s tím mají problém dvojnásobný. A proto prostě je nejjednodušší varianta si okamžitě zažádat o nového psa, a pak teda řešit co tady s tím. Tak já v tom mám jasno, že já ve chvíli, kdy Rolf dopracuje, kdy budu mít pocit, že prostě opravdu už ne, tak začne chodit normálně na vodítku, bude-li to v jeho možnostech. Já začnu chodit normálně s bílou holí a Rolf odejde a doufám, že to bude za hódně dlouho, a pak teprve si budu případně pořizovat nového psa. Rozhodně ne před tím. Mě přijde trošku neúcta vůči tomu psovi, ve chvíli, kdy ho ještě mám, už uvažovat o jeho náhradě. A já říkám, že pokud bude jednou Rolfův nástupce, tak to bude nástupce, ale ne jeho náhradník.

13. Jaké jsou Vaše zájmy, koníčky?

Jeje, no. Myslíš jako pes a dlouho nic? (smích). Ne to ne, ale je fakt, že ten pes se dostává dost na prioritní místo. No tak já mám hrozně ráda muziku, ráda jezdím na koncerty, na hudební festivaly, ale spíš takovou jako alternativnější. Svým způsobem i elektronickou muziku třeba. Pak mám ráda taky folkovou muziku. No hrozně ráda chodím do divadla, a mou velkou oblíbenou věcí jsou knížky. Já jsem teda neskutečný čtenář, mívám audio knihy, v MP3, nebo mi počítač převádí ty knížky do vlastně mluvené podoby. Je to trošku počítačovější hlas, ale pořád se to dá. Takže já si naskenuju knížku, nebo seženu v elektronické podobě, a ten počítač mi ji převede do hlasové podoby. Bavi mě toho spousta. Celkem hodně mě zajímá psychologie. Udělala jsem si i nějaké kurzy krizové intervence. Rozhodně nejsem člověk, který by nějak zahálel, nebo by nevěděl coby. Taky chodím ráda plavat. Zrovna plavání je pro nevidomé velmi praktické, protože když plaveš v dráze, tak moc ani nepotřebuješ navigátora, protože máš tam mantinely, jseš od do.

14. Ovlivnil vodící pes nějak tuto oblast vašeho života? Přibyly Vám nějaké koníčky, nebo jsou pro Vás některé koníčky nyní dostupnější?

Hm, no pokud nějaké koníčky přibyly, tak jen kvůli tomu zájmu o psy obecně, o ten výcvik, výchovu. A vůbec celkové fungování těch psů, ten život jejich a tak, ale že by nějak to ne, to asi ne. Ale je pravda, že teď už ani ne, ale jak jsem byla dřív aktivnější v návštěvě koncertů, tak občas byl problém, jestli tam psa vzít nebo nevízt. Když byl koncert hlučnější, už to bylo trápení pro toho psa a bylo lepší ho nechat doma.

15. Mohl(a) byste mi nějak popsat rozdíly v pohybu a orientaci s bílou holí (tedy bez psa) a se psem?

Ten pohyb s bílou holí je, svým způsobem oproti psovi pomalejší, a tím že máš v cestě všechny ty překážky, všechny ty sloupy, lešení, všechno prostě, tak musíš být mnohem

obezřetnější, mnohem víc dávat pozor na tu cestu, jo tam víc opravdu být ve střehu. Když jdeš opravdu s tím psem, ne že bys mohla úplně vypnout, nebo aspoň já to teda nedělám, protože přeci jenom, pořád pes je jenom pes. Ale jak už jsem řekla, pes tu cestu zrychlí a zbezpeční. Prostě potom když s tím psem jdeš, tak o velké většině překážek ani nevíš, že tam byly. Prostě nevím, protože on je tak snadně vyhne, že já nepotřebuju ani vědět, že tam byly. Ještě mě teď k tomu napadla jedna věc. Pes a bílá hůl. Je spousta nevidomých, kteří mají vodícího psa a tím si řeknou, že vlastně tu hůl už nepotřebujou. Takže vyloženě chodí jenom se psem bez hole. Oni si myslí, že ve chvíli kdy tam ten pes je, že hůl nepotřebujou. Já si to nemyslím, a to ze dvou důvodů. Jednak ta hůl je signifikantní, prostě máš ji v ruce a je na první pohled jasný, že nevidíš. Hotovo. Nazdar. Nikdo to nemá jak řešit, prostě ví to. A i ty lidi mají větší možnost ti vyhnout, a nebo nějak zareagovat. A za druhé když ti ten pes zastaví nějakou překážku, schod, lešení, nebo něco. Tak primární co je, a co je důležitý, si tou holí zjistit, co mi ukazuje. Je to strašně důležitá věc, na kterou lidi zapomínají, ale já si prostě neumím představit, bez hole to musí být taková dost velká nejistota. Z těchto důvodů je pro mě kombinace pes a bílá hůl pořád důležitá.

16. Jak byste stručně a výstižně popsal(a), co pro Vás Váš pes znamená?

Stručně jo? Počkej, tak to teď budou tři, čtyři slova. Pokusím se o nemožné. Hmmm, spousta lidí řekne, že to jsou jeho oči, tak takhle já to zas úplně nemívám. Pes je můj kamarád, parťák a pomocník.

17. Zeptám se na Vaši celkovou psychickou pohodu bez psa a se psem?

No já nemám pocit, že bych byla v nepohodě, jakože před Rolfem, ale je teda faktem, že ten Rolf je radost prostě. Přes to všechno, jako ta zodpovědnost, a to co to přináší, tak je to prostě radost a být je to takový to každodenní, že některý věci prostě musíš a hotovo, tak je to... Já osobně bych řekla, že ti ten život dostane trošku jinej řád. Pes ti ho prostě nastaví. Ono to ani jinak nejde. Takže jo, myslím si, že to bylo k dobru věci.

Veřejný život

18. U následujících otázek by mě zajímalo, zda můžete udělat nějaké stručné zhodnocení situace v období bez vodícího psa a nyní s vodícím psem:

a) Návštěva úřadů

Tak úplně upřímně třeba zrovna návštěva úřadů nemám pocit, že by mi ten pes byl v něčem nápomocen, než že když tam jdu sama. Ani moc ne.

b) Návštěva lékařů

On je mně nápomocnej ve chvíli, kdy třeba tam chodíme častěji, a kdy mě tam dovede. Ale samo o sobě, že by už tam něco bylo jinak, tak to ne. Třeba zrovna u těch lékařů je to velice individuální, jsou doktoři, kteří jako chtějí aby ten pes čekal třeba v čekárně, po pravdě já to celkem nerada dělám. Ale rozdíl, jako takovej tam není.

c) Běžný kontakt s veřejností na ulici, nabídka pomoci od ostatních lidí

Tak to rozdíl je, tady konečně ano. Lidi jsou mnohem kontaktnější, ale kontaktnější primárně vůči tomu psovi, ale skrz toho psa navazují kontakt i se mnou. Takže to ano, nicméně rozdíl v tom je takový, že když jdeš bez psa, že lidi mají větší tendenci, tě vnímat trochu jinak a mají potřebu při té pomoci víc s tebou manipulovat. Jakože paní pojdte, musíte tady, a teď tě začnou někam tahat, tlačit, cpát, věci, které vlastně nepotřebuješ, ale oni mají pocit že ano. Kdyžto když jdeš s tím psem, tak mi přijde jako bys byla v uvozovkách víc chráněná a lidi mají často pocit, že ten pes přece jenom nějaká pomoc je. Už to povědomí nějaké mají. A tak s tebou prostě nemají potřebu tak manipulovat. Ale jinak to navazování těch kontaktů, jak říkám s tím psem, ty lidi jsou hodně kontaktní a přes psa potom kontaktují i tebe. A je to určitě víc, než když jdeš bez psa.

d) Zaměstnání (škola)

No, hm, vzhledem k tomu, že ty 4 roky co mám Rolfa, tak vlastně jsem nikdy neměla zaměstnání, kde by to byl problém a většinou prostě jsem činnosti které jsem dělala před tím, masáže a podobně jsem všechno dělala před psem. Takže od té doby, co mám Rolfa jsem nedělala nikde, kde by to byl jakýkoliv problém.

e) Cestování veřejnými dopravními prostředky

To je taková kapitola sama pro sebe. Protože ono by se mělo nastupovat předními dveřmi, když jdeš se psem. Tak jsou psi učení, jednak tě řidič vidí, a jednak protože vlastně tam je to přední sedadlo vyhrazeno tím piktogramem pro nás. Nicméně vzhledem k tomu, že teď už jezdí různé typy šalin, a různé typy autobusů a trolejbusů tak je to hodně velké problém. Protože zvlášť třeba ty nízkopodlažní, tam se pes dopředu nevejde, když máš třeba vyvýšené sedadlo, tak tam se prostě nevejde. Takže pak stejně ti ten pes leží v uličce a je to blbě. Nepříjemné je to, že já když nastupuju do toho dopravního prostředku, tak já nevím, do čeho nastupuju. Ve smyslu je to nízkopodlažní nebo není. Já to zjistím až když nastupuju. Což je prostě blbě. Protože já musím velmi rychle vyhodnotit, kam si zkusím sednout. Když jsou to dopravní prostředky, kde si pes nemá vpředu kde lehnout, a já to vím a rychle to vyhodnotím, tak se snažím jít prostředními dveřma nebo to rychle projít a sedám si na kočárky. Protože tam se ten pes zamístuje vždycky. Takže ohledně dopravních prostředků je potřeba s tím psem dost ty nástupy řešit. To když jdeš bez psa, tak to je úplně jedno, protože to si prostě sedneš kamkoliv.

f) Trávení volného času

Nemám pocit, že by to nějak zasáhlo prostě, jak říkám jediné co, tak vlastně když s tím psem, tak mě napadá třeba je nutné plánování těch dovolených. Nebo víkendů někde u někoho. Vždycky musíš zvážit to, jak ty lidi mají vztah k psovi, jestli když tam přespáváš, jestli není problém pes. Toto je potřeba prostě vždycky zvážit. A druhá věc je, že kamkoliv jdeš, tak řešíš prostě to venčení. To tak prostě je. Jestli je tam někde možnost ho někde pustit. Stejně tak, když plánuješ někde nějakou dovču. Tak po pravdě já jsem nikdy nebyla hotelový typ. Ale i tak. Prostě když někam jedeš, tak taky řešíš, můžou psi, nemůžou, máte s tím problém? I v kempech. Teoreticky, by ten pes měl moct všude, z toho důvodu, že má služební průkaz. Ale na druhou stranu oni jako občas můžou říct, že s tím třeba trochu problém mají. Říct to můžou, je pak na tobě, jak se k tomu postavíš, jestli ti to stojí za to

tam jet a dohadovat se s něma. Ale spíš mám zkušenost, že pokud je to jeden nebo dva psi, tak s tím obvykle problém nemají, dokonce pokud zjistí, že je to vodící pes, tak jsou ochotní odpustit poplatek za psa.

g) Získávání přátel

Jó, tak to funguje. Je to hezký prostředek k získávání nových přátel. Ale popravdě opravdu, když jsem se nad tím shodou okolností nedávno zamýšlela, tak jsem zjistila, že přátelé a kamarádi bez psů a se psy se začínají povážlivě vyrovnávat, jakože těch pejskařů začíná být čím dál tím víc. Podle mě je to přirozenej jev prostě, člověk se rád kontaktuje s tím, kdo má podobnej zájem, je podobně nastavenej. A bylo by divné, kdyby se pejskaři nekontaktovali.

19. Můžete, prosím, na závěr shrnout jaká pozitiva a jaká negativa přinesl do Vašeho života vodící pes?

Negativa mě ani nijak nenapadají. Nemyslím si že by bylo něco, co bych za ty 4 roky nazvala vyloženě negativem, nebo že bych si řekla „kdybych toho psa neměla“ tak to se nestalo. Ale zase já to příkládám tomu našemu vzájemnému propojení. Jo jsou situace, ale blbosti, maličkosti, kdy já nevím prostě plácnu, jedeš v dopravním prostředku, tomu psovi se udělá špatně, no tak to se potom blbě řeší. Ale to holt patří k tomu. Rozhodně mám-li to srovnat před tím a potom, tak takhle, jestli je to horší nebo lepší, nedokážu říct, je to prostě jiný.

Ad zraková vada

Tak já jsem vlastně prakticky nevidomá, což znamená, že mám vlastně zachovaný už bohužel pouze světlocit. Narodila jsem se zdravá, ale v průběhu dětství jsem dostala onemocnění vlastního imunitního systému, které dodnes doktoři nepřišli na to, proč u mě vzniklo. Mohlo to být prostě z nějakých potravin, ze vzduchu nějaká infekce, a protože to ještě bylo za minulého režimu, tak ono podle mě to nikdo ani moc řešit nechtěl. No a já jsem skončila na jednotce intenzivní péče, kde vlastně mě tři dny zachraňovali, s tím že toto si prostě myslím, že pro naše muselo být nepředstavitelné a podařilo se jim mě zjevně zachránit, ale bylo jim řečeno, že protože to byl tak velký nápor na organizmus, takže to pravděpodobně časem odnese nějaký z orgánů. A nedokázali říct, jestli to budou oči, pohybový aparát, nervová soustava, cokoliv. No a mě teda začaly odcházet ty oči. S tím že nejvíc zraku jsem asi ztratila zhruba v 15 – 16 letech. Já jsem vlastně v průběhu toho dětství absolvovala i spoustu operací, kdy ale bohužel se prostě víceméně nic zachránit nepodařilo, no a v těch 15ti bych řekla, že mi to i docela pokazili ještě bohužel. Takže zrovna v takovém tom náročném věku jsem přišla o většinu toho zraku, s tím že já do dneška říkám, že nemít kolem sebe takové rodinné zázemí a takový dobrý kolektiv na střední škole, tak si myslím, že by pro mě bylo všechno mnohem těžší. No a vlastně to už jsem v těch patnácti, šestnácti začala být více méně prakticky nevidomá, ale ještě jsem měla zachované barevné vidění. No a o to barevné vidění jsem přišla zhruba teď před nějakými šesti sedmi roky a to teda musím upřímně říct, že mi teda chybí hrozně. To je, protože pořád jsem ještě na něčem jakoby stavěla. Pořád to bylo jako tak, že byť jsem to viděla jako šmouhy třeba, ale byly to barvy. Čili já jsem věděla že tady je tráva, tady je kytka, dokázal si to ten mozek jakože zpracovat. Sice jsi to odhadovala, ale barevně jsi to

viděla. No a ve chvíli, kdy jsem přišla o ty barvy, to teda musím říct, že to teda paradoxně bylo ještě těžší, ještě horší okamžik než tehdy. Protože tohle mi teda hrozně chybí, a barevný sny mám ještě doted'. Občas jo, není už to tak často, blbé je, ono je to i logické, že ve chvíli, kdy ty vizuální podněty dennodenně nepodporuješ, tak oni prostě vyblednou. Oni se prostě ztrácej, to je prostě jak vybledlá fotka. To znamená, že..., jediné co jsem si stoprocentně jistá je, že jsem si jistá, že si ty barvy ještě pamatuju dobře. Ale třeba věci, baráky a podobně, to už prostě tím, že je to nějakých 15, 20 let to už si myslím, že je hodně zkresleno tou představivostí. Já mám tu představivost, ale už nemám podle mě ten jasnej obraz té věci. Že je to prostě vybledlé a už je to něco jiného. A tam vlastně opravdu došlo primárně hlavně k tomu, že jim se nedařilo ty oči dovyživovat. Takže oni nedokázali vlastně těm očím dát tak adekvátní výživu, aby oni vlastně fungovaly tak jak mají. Takže mám zachované oční nervy, všechno, ale tím jak ty oči nebyly vyživovány tak oni odumírají. Takže ve chvíli, kdy by se třeba někdy něco v budoucnu vynalezlo, tak já s tím vlastně nebudu mít problém, protože mi fungujou oční nervy. Takže mě fungujou ty spoje mezi mozkiem a okem. Což je nejpodstatnější pro ten přenos toho obrazu. Takže ty máš ještě šanci, že budeš vidět? Takže já mám šanci teoretickou, že to není úplně nemožné, kdyby se ještě někdy něco, vývoj techniky, bla, bla, žejo, prostě něco ještě stalo. Samozřejmě tím ale nežiju.

Ad zaměstnání

Lektorka sdružení *Vodící pes, z.s.*; Lektorka v projektu *Chodící lidé*, je to vlastně lektorka výukových a vzdělávacích programů o životě bez zraku a o životě s vodícím psem, a potom vlastně pro tyto dvě organizace píšu i různé didaktické materiály nebo prostě obecně články na tyto témata.

PŘÍLOHA P 2: DOVEDNOSTI VODÍCÍHO PSA

Příloha č. 2 k vyhlášce č. 388/2011 Sb.

Dovednosti vodícího psa

- Poslušnost, ovladatelnost a chování

1. Ovladatelnost na vodítku za klidu, na místě. Cílem dovednosti je, aby pes následoval osobu se zrakovým postižením při obrazech a změně směru za klidu, na místě.

2. Ovladatelnost psa na vodítku za pohybu. Cílem dovednosti je, aby při chůzi pes zvládal chůzi na vodítku u nohy osoby se zrakovým postižením a kopíroval její pohyb.

3. Polohy psa v klidu vedle osoby se zrakovým postižením. Dovednost obsahuje zvládnutí cviků sedni, lehni, vstaň u nohy osoby se zrakovým postižením.

4. Aport. Cílem dovednosti je, aby se upuštěný nebo odhozený předmět dostal zpět do ruky osoby se zrakovým postižením; pes usedne nebo zůstane v klidu před osobou se zrakovým postižením, popřípadě u její nohy.

5. Odložení a ponechání psa o samotě se provádí v místech s pohybem osob tak, že osoba se zrakovým postižením se od psa vzdálí do takového místa, aby na ni pes neviděl. Odložený pes se musí chovat klidně, neopouštět místo odložení, nesmí štěkat na kolemjdoucí a ani je nijak obtěžovat.

6. Přivolání. Pes se musí okamžitě vrátit a s osobou se zrakovým postižením navázat tělesný kontakt jako reakci na své jméno s povelu „ke mně“ (popřípadě jiný povel, píšťalka podle verbálních možností osoby). Cílem dovednosti je, aby pes na povel osoby se zrakovým postižením zanechal dosavadní činnosti a okamžitě přiběhl na zavolání. Přivolání musí být pes schopen bez ohledu na rušivé vjemy (např. jiný pes, jakékoli jiné zvíře, hračky, děti, odhozená potrava, exkrementy). Pes je přivoláván z klidu (odložení) i z volného pohybu.

7. Chování psa na veřejných prostranstvích. Pes se musí umět chovat na veřejných prostranstvích, i když nevede osobu se zdravotním postižením. Nesmí obtěžovat kolemjdoucí, projevovat známky strachu nebo agresivního chování. Musí být čistotný, dobře ovladatelný, klidný v různých prostředích. Při odpočinku osoby se zrakovým postižením, v restauraci, čekárně, apod. musí pes zůstat v bezprostřední blízkosti osoby se zrakovým postižením. Není přípustné na žádost osoby se zrakovým postižením učit psa dovednosti sloužící k obraně nebo ochraně osoby (osob) nebo majetku, lovecké a slídičské dovednosti.

8. Chování psa při průchodu skupinou osob. Cílem dovednosti je, že se pes nechová ke skupině osob bázlivě nebo agresivně, neobtěžuje skupinu a ochotně vede osobu se zrakovým postižením.

9. Lhostejnost psa vůči zvukovým vjemům. Tímto se rozumí lhostejnost ke hlukům z pneumatických kladiv, kompresorů, těžkých nákladních aut, střelby apod. Pes by na tyto

zvuky neměl reagovat vůbec nebo jen tak, aby jeho úlek nebo strach neohrozil bezpečnost osoby se zrakovým postižením.

10. Lhostejnost psa vůči pachovým a zrakovým vjemům. Pes by měl vést osobu se zrakovým postižením lhostejně kolem osob, vozidel, psů i jiných zvířat, kolem obchodů s potravinami, nádob s odpadky, pohozené potravy, apod. Pokud psa určité podněty ze soustředění vyruší, musí se na povel neprodleně soustředit na výkon své činnosti.

- Dovednosti potřebné k vodění osoby se zrakovým postižením

11. Zahájení a udržení směru a tempa chůze. Na povel „vpřed“ se dá pes do pohybu tak, aby vodič byl napnut. Pes jde po levé straně osoby se zrakovým postižením, musí jít před ní, aby jí mohl označit případné překážky. Pes v postroji má pravidelný krok, musí být při obvyklé chůzi uvolněný, nesmí příliš táhnout a bezdůvodně uhýbat ze směru chůze a musí se soustředit na cestu. Pes se musí pohybovat ve stálém tempu, nesmí chůzi zrychlovat ani zpomalovat, nemá-li k tomu závažný důvod (vyhýbání se překážkám apod.), musí umožňovat bezpečný a plynulý pohyb s ohledem na podmínky prostředí.

12. Změna směru chůze. Pes musí podle pokynů změnit směr chůze (odbočit do levé a pravé strany). Na povel „doleva“ nebo „vpravo“ odbočí buď ihned nebo, pokud to vyžaduje situace, vyhledá nejbližší možné a bezpečné místo pro odbočení do požadovaného směru a pokračuje plynule v chůzi. Na povel „zpět“ udělá pes s osobou se zrakovým postižením obrat na pravou ruku o 180 stupňů, vrací se po stejné trase a čeká na další povel.

13. Změna tempa a přerušování chůze. Chce-li osoba se zrakovým postižením chůzi zrychlit, dá psovi opakovaný povel „vpřed“ a sama chůzi zrychlí. Pes musí povel uposlechnout a chůzi zrychlit, aby byl vodič stále napnut. Na povel „pomalu“ musí pes zpomalit. Současně zpomaluje chůzi i osoba se zrakovým postižením, může psa ovlivnit i mírným škušnutím vodiče. Přerušování chůze - na povel „stůj“ se pes okamžitě zastaví a čeká na další povel.

14. Označení chodníku. Před vstupem do vozovky pes musí signalizovat okraj chodníku tak, že se zastaví co nejbližší u jeho hrany. Pes zastavuje vždy, i když se jedná o chodník se sníženým nájezdem pro vozičkáře. Pes stojí a čeká až na povel k převedení přes vozovku. Při vstupu z vozovky na chodník je žádoucí, aby pes zastavil s předními nohama na chodníku, aby se osoba se zrakovým postižením co nejméně zdržovala ve vozovce. Není chybou, pokud pes označí vstup z vozovky na chodník pouze krátkým zastavením nebo zpomalením chůze.

15. Převedení přes vozovku. Vozovku musí pes přecházet na povel „převed“ přímo, pokud není ve směru přecházení překážka, kterou je třeba obejít. Pes přechází vozovku kolmo na chodník, vyrovnaným tempem chůze, nesmí během přecházení bezdůvodně zpomalit nebo zastavit, aby se v jízdě zdržoval co nejméně a co nejkratší dobu.

16. Chůze po schodech. Schody směrem dolů pes označí tak, že zůstane stát na kraji prvního schodu a čeká na další povel. Není chybou, když před schody zpomalí tempo chůze. Před schody směrem nahoru se zastaví s předními nohama na prvním schodu a vyčká na další povel. Po schodech vyjde až na povel „vpřed“, zpomalením nebo zastavením označí poslední schod. Pes musí po schodech jít plynule, přiměřenou rychlostí, podle potřeb osoby se zrakovým postižením, která jde vedle psa nebo za ním.

17. Vyhýbání překážkám po pravé straně. Pokud se na trase nachází překážka na pravé straně, pes tuto překážku obchází se zrakově postiženou osobou po její levé straně tak, že musí nechat volný prostor, aby jí osoba se zrakovým postižením mohla bezpečně projít a překážku minout. Není chybou, jestliže pes při míjení překážky zvolní rytmus chůze a tím upozorní osobu se zrakovým postižením, že mívá nějaké nebezpečné místo.

18. Vyhýbání překážkám po levé straně, průchod zúženým prostorem. Vyhýbání překážkám po levé straně je obdobné jako v předchozím bodu, jen s tím rozdílem, že pes s osobou se zrakovým postižením obchází překážku z její pravé strany. Pokud se při průchodu okolo překážky prostor zúží tak, že by pes s osobou se zrakovým postižením bezpečně neprošel, pes výrazně zpomalí tempo.

19. Vyhýbání vysokým překážkám. Pes musí umět řešit i vysoké překážky, pod kterými by sám podešel. Pes tyto překážky obchází nebo označuje zastavením, není-li možno se jim vyhnout. Tyto zvýšené překážky se často vyskytují při opravách střech domů, při označení výkopů, lešení, závary apod. Může se jednat i o větve stromů.

20. Překážky pod úrovní terénu, terénní nerovnosti. Pes musí označit a bezpečně se vyhnout překážkám pod úrovní terénu (díry v chodníku, nechráněné výkopy, velké louže).

21. Pohyblivé překážky na trase jsou chodci, kočárky, děti apod., které osoba se zrakovým postižením se psem mívá nebo předchází. V těchto případech se pes samostatně rozhoduje, z které strany překážku obejde tak, aby do ní osoba se zrakovým postižením nenarazila.

22. Jízda na eskalátoru nebo travelátoru. Pes dovede osobu se zrakovým postižením k eskalátoru nebo travelátoru, který jede správným směrem, a zastaví tak, aby si mohla rukou ověřit směr pohybu madla. Na povel „vpřed“ nastoupí pes na eskalátor nebo travelátor zároveň s osobou se zrakovým postižením. Během jízdy pes v klidu stojí, neotáčí se, nesmí projevovat strach. Při vystupování pes v klidu, plynule z eskalátoru nebo travelátoru vystoupí.

23. Vyvedení z nepřehledné situace. Jestliže překážka zabírá celou šíři chodníku, musí jí pes označit zastavením, na další povel se jí samostatně a bezpečně vyhnout a pokračovat ve směru chůze. Pes musí být schopen zhodnotit nepřehlednou situaci, kdy nelze dále pokračovat v chůzi. Je to tzv. „slepá trasa“, kdy je bezpečnost osoby se zrakovým postižením ohrožena. Osoba se zrakovým postižením dává psovi povel „vyved““. Pes se musí umět zorientovat a samostatně situaci vyřešit, obejít překážku a vrátit se zpět na původní trasu. Pes na známé trase najde cestu zpět z interiéru (obchodní domy, nádraží) ke vchodovým dveřím a najde trasu domů, jestliže osoba se zrakovým postižením ztratí orientaci.

24. Schopnost chůze mimo chodníky a na venkově. Pes musí umět pracovat v situaci, kdy po straně vozovky nejsou žádné vymezené chodníky. Podle pravidel silničního provozu musí jít chodec po levém okraji. Na povel „kraj“ se musí pes držet levé krajnice tak těsně, jak to dovolují terénní nerovnosti. V relevantním případě lze na trase použít i chůzi po pravé krajnici. Pes musí umět udržovat bezpečnou vzdálenost od okraje (krajnice) vozovky na levé, popřípadě i na pravé straně. Pes musí být schopen pracovat i na venkově, kde za ploty štěkají psi, krajnice jsou nerovné, chodníky rozbité.

- Vyhledávací dovednosti

25. Nalezení přechodu pro chodce. Pes musí nalézt správné místo pro přejítí vozovky, přechod pro chodce - na povel „přechod“ nebo „zebra“ anebo v relevantním případě najít světelný přechod pro chodce. Pes při označení obrubníku zůstává stát, dokud nedostane povel k převedení přes vozovku.

26. Nalezení schodů, eskalátoru nebo travelátoru. Na povel „schody“ pes musí umět nalézt schody a dovést k nim osobu se zrakovým postižením. Na povel pes rozliší směr schodů „nahoru“, „dolů“. Na povel „schody“ pes vyhledává schody v exteriéru i interiéru, při nástupu do dopravních prostředků a při výstupu z dopravních prostředků. Po nalezení schodů je musí pes správně označit a bezpečně vést (bod 16). Na stejný povel pes vyhledává eskalátor i travelátor. Po nalezení eskalátoru nebo travelátoru, který jede správným směrem, jej musí pes bezpečně označit a nastoupit (bod 22).

27. Nalezení dveří. Na povel „dveře“ pes musí umět nalézt nejbližší dveře, dovést osobu se zrakovým postižením do jejich těsné blízkosti a vyčkat na další povel. Je žádoucí, aby pes zastavil s hlavou pod klikou dveří. Po otevření dveří jimi pes s osobou bezpečně projde, zastaví a počká, až osoba se zrakovým postižením dveře zavře. Na další povel pokračují ve směru chůze. Pokud jsou dveře otevřené, pes zpomalí tempo chůze a plynule projde dveřmi tak, aby měla osoba dostatek místa na bezpečné projití. Pes na povel „dveře“ nalézá dveře v exteriéru i interiéru, dveře do i z dopravních prostředků, dveře do výtahu i samootvírací dveře. Pro nalezení správných dveří se používá přídavný povel „doleva“ nebo „vpravo dveře“.

28. Nalezení zastávky hromadné dopravy. Na povel „zastávka“ musí pes umět nalézt zastávku veřejné hromadné dopravy. Pes nesmí vykazovat známky nedůvěry nebo stresu při příjezdu prostředku veřejné hromadné dopravy.

29. Nalezení chodníku. Na povel „chodník“ pes musí umět nalézt a označit okraj chodníku.

30. Nalezení výtahu. Pes vyhledá a označí dveře výtahu. Osoba se zrakovým postižením po otevření dveří dá povel „vpřed“ pes vstoupí do výtahu a na povel „místo“ zaujme místo u stěny, nevstává, nepobíhá, vstane až po zastavení výtahu na povel osoby.

- Dovednosti při cestování v dopravních prostředcích

31. Nástup do dopravních prostředků. Při nástupu do tramvaje, autobusu a trolejbusu pes na povel „dveře“ vyhledá a označí dveře (obvykle první) vozidla. Následuje povel „vpřed“ a po nastoupení zaujme pes na povel „místo“ místo za řidičem nebo jiné vhodné místo podle konkrétního dopravního prostředku. Při nástupu do metra pes na povel „dveře“ vyhledá a označí kterékoliv dveře a na povel „vpřed“ a „místo“ zaujme místo vlevo, popřípadě vpravo u protilehlých dveří. Při nástupu do vlaku pes na povel „dveře“ vyhledá dveře, osoba se zrakovým postižením pustí vodič postroje a drží psa na vodítku, na povel „hop“ vyskočí pes do vlaku na plošinu a čeká. Osoba nastoupí samostatně za psem. Pes musí nastupovat klidně, v relevantním případě najít volné sedadlo a zaujmout určené místo. Pes musí být schopen na povel nastoupit do auta na určené místo podle typu vozidla.

32. Výstup z dopravních prostředků. Při vystupování z tramvaje, autobusu, trolejbusu, metra na povel „dveře“ musí pes najít východ, počkat u prvního schodu, u nízkopodlažních dopravních prostředků u hrany vozidla a poté jít na pokyn za osobou se zrakovým

postižením (náležitým způsobem) rychlostí podle potřeby osoby a s ohledem na situaci. Z metra vystupuje pes co nejplynuleji. Při výstupu z vlaku pes dovede osobu ke dveřím vagónu, na plošině před schody osoba psa odloží na povel „zůstaň“ a z vlaku vystupuje sama. Poté psa k sobě přivolá. Při výstupu z auta smí pes opustit auto až na pokyn, při otevření dveří zůstává v klidu a čeká na povel.

33. Cestování. Při cestování nesmí pes projevovat známky strachu nebo kinetózy. V metru a na vlakových nástupištích se pes musí pohybovat v dostatečné vzdálenosti od kraje nástupiště, aby nebyla osoba se zrakovým postižením ohrožena pádem do kolejiště. Na tramvajových ostrůvcích se pes musí chovat klidně, pohybovat se tak, aby neohrozil bezpečnost osoby a na pokyn osoby opustit ostrůvek požadovaným směrem (nalezení přechodu pro chodce, nástup do tramvaje).

- Dovednosti v místě bydliště

34. Obchody, lavičky v místě bydliště, cesta domů. V místě bydliště se pes musí naučit potřebné trasy pro osobu se zrakovým postižením. Základní je trasa domů (obvykle na povel „domů“), dále do obchodu, včetně nalezení prodejního pultu, do parku, včetně nalezení lavičky, k lékaři, na poštu apod. podle potřeb osoby.

PŘÍLOHA P 3: INFORMOVANÝ SOUHLAS

Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu

Já,

jsem byl/a seznámen/a s podstatou a účelem výzkumu, který je součástí bakalářské práce Marcely Rezkové s názvem "**Vliv vodícího psa na kvalitu života nevidomých**" na Fakultě humanitních studií UTB ve Zlíně, Institut mezioborových studií, s.r.o.

Jsem si vědom/a toho, že mohu od účasti na výzkumu kdykoli odstoupit. Moje účast je dobrovolná.

Výzkumník prohlašuje, že osobní údaje, které by mohly účastníka výzkumu identifikovat, nebudou nikomu předány a nebudou se vyskytovat v bakalářské práci ani jiných referencích.

Souhlasím s pořízením audiozáznamu z rozhovoru (ano/ne)

Souhlasím s přímým citováním mého projevu v bakalářské práci (ano/ne).....

V Brně, dne: Podpis: